dost

TÜRK SANATINDA YENİNİN GÜZELİN DEĞERLİNİN DOSTU

Yeni Dizi ★ Sayı : 17 ★ Cilt : 9 ★ Ağustos 1962

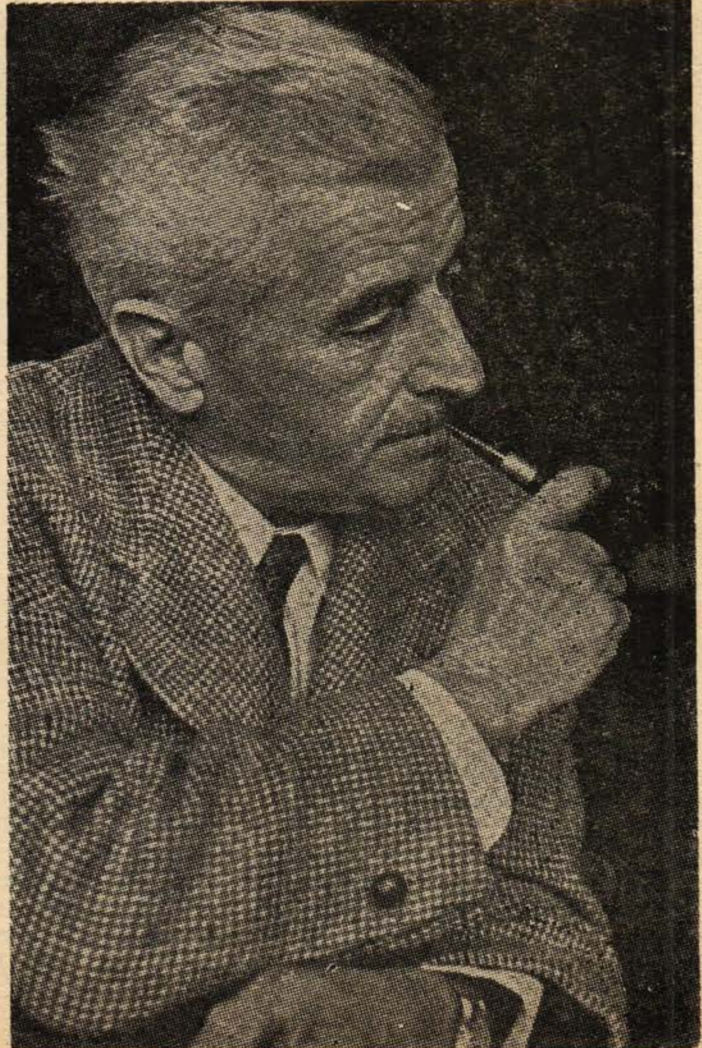
WILLIAM FAULKNER ÖZEL SAYIMIZ ÜZERİNE

William Faulkner, mânevi buhranlarla ve gaddar savaşlarla yıpranan yüzyılımızın ıstırabını bütün çıplaklığıyla yansıtırken, insanlığın geleceğine inanç ve umutla bakabilmiş olan büyük bir çağdaş sanatçıydı. Roman ve hikâye türünde Amerikan kültürü içinden yetişmiş üç-beş dehâdan biriydi Faulkner; bazı eleştiricilere göre birincisiydi o dehâların. Edebiyat ödülleri başarının bir ölçüsü sayılırsa, Faulkner kendi ülkesinin en önemli iki Armağanını (Pulitzer'i ve Millî Kitap Ödülünü) almıştır. 1949 yılı Nobel Edebiyat Armağanını kazanması, eserlerindeki evrensel gücün dünyaca tanınıp takdir edildiğini ortaya koymuştu.

Faulkner, Türkiye'de en az bilinen büyük çağdaş yazarlardan biridir. 1952 yılından bu yana yayımlanmış üç Faulkner çevirisi var: *Duman* (1952) Talât Sait Halman'ın çevirisi; *Dr. Martino* (1954) Bilge Karasu'nun çevirisi; *Kırmızı Yapraklar* (1958) Ülkü Tamer'in çevirisi. Bu üç kitaptan başka, geçtiğimiz on, on iki yıl içinde çeşitli dergilerde yayımlanmış bir avuç hikâyesi var Faulkner'ın. Bir de, Ankara Radyosunda 1962 baharında Mikrofon I kültür serisinde 20 şer dakikalık 3 bölüm halinde hazırlanmış bir Faulkner özel programı yayımlanmıştı. Ama, Faulkner'ın bellibaşlı eserlerinin hiçbiri örneğin, *Ses ve Gazap, Absalom, Absalom!, Ağustos Aydınlığı, Döşeğimde Ölürken*) Türkçeye çevrilmiş değildir. Umarız ki Faulkner'ın 6 Temmuz 1962 de ölmesinden sonra Türk gazete ve dergilerinde yayımlanan yazılar, Faulkner'ın sanatına ilgiyi ve önemli kitaplarına isteği arttırır. Gerçekten, Faulkner'ın hiç değilse iki büyük eserinin dilimize çevrilmiş olmaması, Faulkner'ı İngilizce olarak okuyamıyan Türk yazarları ve edebiyat-severleri için azımsanamayacak bir kayıptır.

Dost Dergisi, bu sayıyı Faulkner'e ayırırken memleketimizde ihmal edilmiş bir dev yazarın daha geniş ve derin olarak duyulmasını ufak ölçüde de olsa sağlamak amacını gütmektedir. Gönül isterdi ki bu sayıda Faulkner'ın önemli bir romanından alınmış bir parçanın da çevirisini vermek mümkün olsun. Umarız ki Dergimizdeki *Ayı* hikâyesi ve *Bir Rahibeye Ağıt'*tan çevrilen bir sahne Faulkner'ın sanatı hakkında yeterli bir fikir

(2. Sayfada)

30 yıl kadar önceydi. Faulkner'in *Sanctuary*'si Fransızcaya çevrilmiş, genç Malraux'nun önsözü ile yayımlanıyordu. Bu önsöz kısaydı ama, büyük bir yazarı, kendisini hemen hemen hiç tanımayan bir Avrupaya tanıtacak, sonraları o yazar üzerine koca koca incelemeler yazacak olanlara yol gösterecekti. Faulkner için de, Malraux için de önem taşıyan bu önsözü aşağıda bulacaksınız :

ANDRÉ MALRAUX'DAN
BİLGE KARASU

Önsöz

Dünyada polis hafiyesi diye birileri olmadığını Faulkner pek iyi bilir; bilir ki polislik, ruhbilim, keskin zekâ işi değil, suçluyu bilip onu ele verecek kimseleri kullanma işidir; bilir ki kaçmakta olan kaatili yakalatanlar, Quai des Orfèvres'in alçakgönüllü düşünürleri Moustachu ile Tapinois değil, yıkık dökük evlerde, üstüste, içiçe yaşayan insanların polisidir. Polis müdürlerinin anılarını okumak yeter; bu insanların en kuvvetli yanının ruhbilimsel düşünce «çakış»ları olmadığını, «iyi» denen polisin, muhbirlerini, başka polislere göre daha iyi teşkilâtlandırmasını becermiş bir polis olduğunu hemen anlarsınız. Faulkner, gangsterlerin her şeyden önce içki alıp sattıklarını da bilir. *Sanctuary*, böylece, içinde polis bulunmayan ama hırsız-polis havasını yaratan, kaba saba, yerine göre tabansız, erkekliği tükenmiş birtakım gangsterlerin meydana getirdiği çetelerin romanı oluyor... Ama yazar, bundan yararlanarak, ortamın haklı gösterdiği bir yırtıcılığa ulaşıyor, akla yakınlığı büsbütün elden bırakmaksızın, onu -en az ölçüde de olsa- kullanarak, ırza geçmeyi, linç edilmeyi, cinayeti, kısaca, roman entrikasının bütün kitaba yaygın şiddet biçimlerinin hepsini, okuruna kabul ettirmenin yolunu bulabiliyor.

Polis romanının ana özelliğini entrikada, kaatilin aranmasında bulmak, yanlış bir düşünce olsa gerek. Kendi sınırları içerisinde bırakılsa, entrika satranç oyununun özelliğini aşmaz, başka deyimle, sanat bakımından hiçbir değer taşımaz. Önemi, bir ahlâk yahut şiir olgusunu en büyük yeğinliği içinde aktarmanın en etkili yolu olmasından ilerigelir. Değeri, çoğalttığına bağlı olarak artar.

Bu kitapta entrikanın çoğalttığı şey nedir? Çoğalttığı, bir köşesi bir köşesine uymayan, güçlü, alabildiğine kişisel, ama kimi zaman da bayağı yanları olan bir dünyadır. Bu dünyada insan, ancak ezilmiş halde varolabilir. Faulkner'in «İnsan»ı yoktur, değerleri, hattâ -ilk kitaplarındaki iç monologlarına karşın- ruhbilimi, yoktur. Bir Yazgı vardır ama... Hem biribirinden ayrı, hem biribirine benzer bütün bu yaratıkların arkasında, onmayacak hastaların yattığı koğuşların ardında ölümün beklediği gibi bekleyen, dikilip duran, tek bir yazgı vardır. Yeğin bir saplantı, Faulkner'in kişilerini biribirine çarparak un ufak eder; bu kişilerin hiçbiri bu saplantıyı yatıştıramaz. Saplantı, her zaman aynı kalarak bu kişilerin arkasında durur. Bu kişiler kendisine söz geçireceğine, o bu kişilere söz geçirir.

Bu çeşit bir dünya, uzun yıllar, masalların dünyası olarak kaldı. Alkolün, Faulkner'in kişisel efsanesinin bir parçası olduğunu, Amerika'dan bize dek gelen dedikodular, üzerinde dura dura, tekrar tekrar anlatmasa bile, Faulkner'in dünyası ile Edgar Allan Poe'nun, Hoffmann'ın dünyaları arasındaki bağlantı, açıkça görülebilirdi gene de... Psikanalizlik malzemeleri biribirine benzer, kinleri, atları, tabutları, saplantıları biribirine benzer. Faulkner'i Poe'dan ayıran şey, sanat eserinin ne olduğu konusundaki anlayışının ayrılığıdır. Daha doğrusunu söylemeğe çalışırsak, Poe'ya göre sanat eseri, varolan bir şeydi; kendini anlatma isteminden önce gelirdi. Belki de Poe'yu, şimdilik, bizden en çok uzaklaştıran şey de budur. Poe, *nesneler* yaratıyordu. Masal, bitirildiği zaman, Poe'nun gözünde sehpa resminin bağımsız ama sınırlı varoluşuna kavuşurdu.

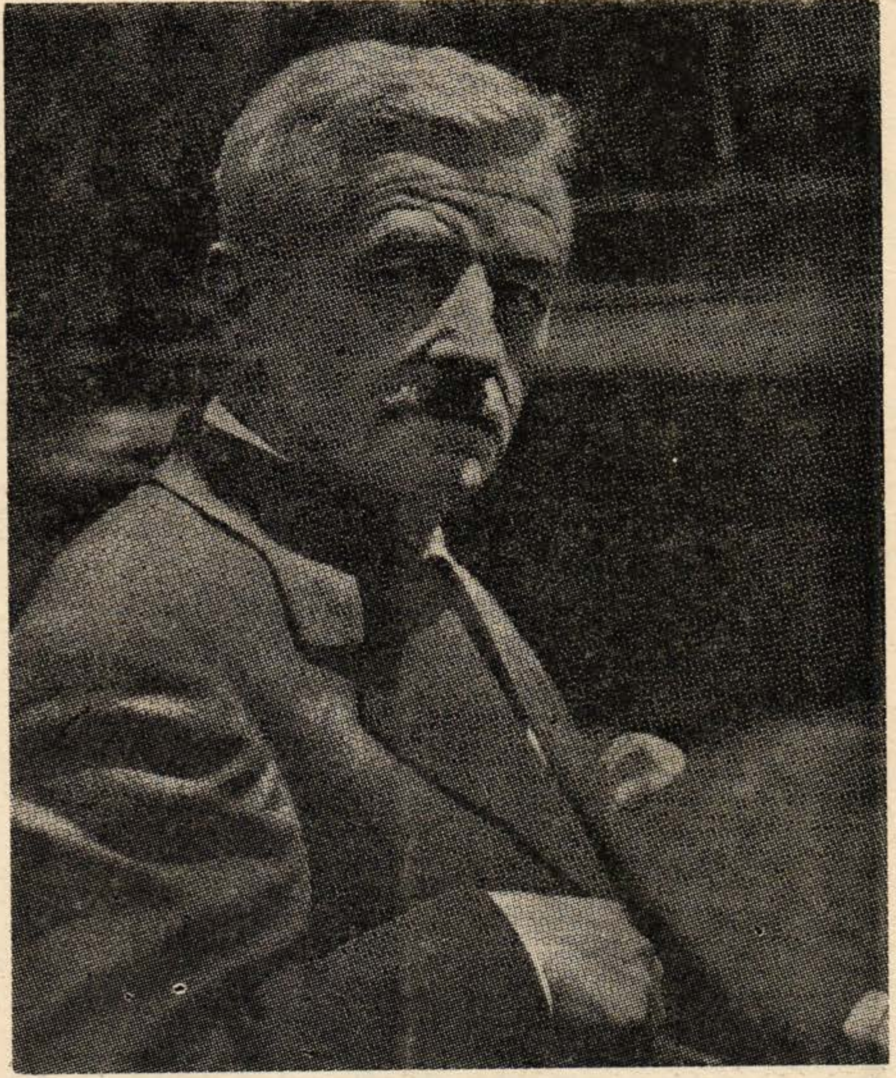
Sanatımızdaki başkalaşmanın ana öğesi, bana kalırsa, nesneye verilen önemin azalmasıdır. Resimde, Picasso'nun tablolarının «tual» olmaktan gitgide uzaklaştığı besbellidir; bunlar, gitgide, bir keşfin belirtisi, sabırsız bir dehanın yolu üzerinde bıraktığı birer işaret oluyor. Edebiyatta romanın öbür türleri bastırmış olması, dikkati çekecek bir olaydır, çünkü, sanatların tümü içinde (bunu söylerken musikiyi

(15. Sayfada)

---

verecektir. Bilge Karasu'nun çevirdiği *Ayı*, Faulkner'ın gelecek kuşaklara ve belki de yüzyıllara kalacak olan bellibaşlı hikâyelerinden biridir. *Bir Rahibeye Ağıt*'tan sahneyi Faulkner'ın bu isimdeki roman-piyesinden Albert Camus'nun yaptığı oyun adaptasyonundan Mukadder Sezgin çevirmiştir. «Faulkner'ın Yaşadığı» başlıklı biografi ile «Faulkner'ın Yarattığı» başlıklı eleştirme yazısı Talât Sait Halman tarafından yazılmıştır. «Faulkner'ın Yaşadığı» yazısının bir özelliği var: Halman, Faulkner'ın biografisini Faulkner tarzına ve üslûbuna benzer şekilde yazmıştır. Bu değişik denemede Faulkner'ın cümle yapısı, sık sık sırası bozulan kronolojisi, anlatış ritmi, hattâ yer yer dünya görüşü hâkimdir.

Faulkner, ünlü Nobel söylevinde, kazandığı övgüyü genç yazarlara adamıştı. Bu, en büyük Armağanı almış bir dehânın verebileceği en büyük armağandı. Dost Dergisi, bu sayısını Faulkner'a adarken Faulkner'ın kişiliğini ve sanatını Türk okuyucusuna verdiği için bir armağan kazanmış gibi seviniyor.

TALÂT SAİT HALMAN

FAULKNER'IN YAŞADIĞI

«Şunu anladım ki yaşamanın her türlüsüyle yazmanın her türlüsü arasında kapatılmaz bir uçurum uzanır: Yaşayabilenler yaşar, yaşayamamanın acısını çekenler de bu acıyı yazarlar.»

William Faulkner, ün salmadan önceki yıllarını —belki gençlik gücünün yüreğinde ter ter tepinmesi yüzünden, belki de ruhundaki kıpırdanışları yazmağa çırpındığı eserlere çağlayanlarca dökemediği için dar varlığına kıstırılmış olduğunu duymanın azabı yüzünden— çocukluğundan beri efsanelerini dinlediği azgın yaşantılarla dolu bir serüven gibi yaşamıştı. O vakitler, yaşayabiliyordu; yaşayamamanın felâketi ve sancısı, kezzap gibi özlemi yoktu içinde. Ama, adı kendi ülkesinde ve denizaşırı ülkelerde dillere destan olur olmaz Faulkner yaşamak mâcerasından vazgeçiverdi de sakin, muntazam, hareketsiz bir hayatın içinden, ufacık çevresindeki insan-

lık gerçeklerini (kendi gönlünün kenarsız çerçevesinde vâr oluşun tragedyasını) manevi yaşantılar halinde duymaya ve duyurmaya koyuldu.

Amerikanın Güneyinde Mississippi Eyaletinin Oxford kasabasında yaşayanlar, William Faulkner'ın otuzunu henüz aşmışken yalnızlığı seçmesini garip karşılamadılar aslında. Kimi, delikanlılık çağından beri Faulkner'ın meraklı olduğu tuhaflıklardan bir tanesi daha diye düşündü bunu; kimi (eserlerini okuyup hayat karşısında duyduğu iğrenmeyi ve derin kaygıyı sezmiş olanlar) yalnızlık içinde kendi rûhuna dönüşünü bir tanrılaşma çabası olarak gördüler. Gerçekten Faulkner yeryüzünün uğradığı mânevi felâketi —Faulkner'ın deyimiyle «insanlığın kör tragedyası»nı— yalnızca seyretmek ve anlatmak istiyor gibiydi. Çevresinden hiç kaçmadı, hattâ çevresinin yaşamasındaki tarihsel ve gündelik dramı içine sindirmek, yoğunlaştırmak, heyecanlarla yoğurmak için ömrü boyunca kasabasının efsanelerini can kulağıyla dinledi, aile ve kişilerin hayatını izledi, dalgın hissini uyandıran gözleriyle evleri, ambarları, yolları, çiftlikleri, mahkemeyi didik didik etti. Gelgelelim, çevresinin yaşayışına katılmadı; o çevre içinde tedirgindi, kapanıktı, sürgündü. «Öldükten sonra dirilirsem,» demişti bir kere. «Dünyaya tembel bir çaylak olarak gelmek isterim. Kimse nefret etmez ondan, kimse kıskanmaz; ne bir isteyeni vardır, ne arayıp soranı; hiçbir vakit tedirgin edilmez, tehlikeye düşmez. Canının istediğini yer, yaşar.» Faulkner için yalnızlık, insan hayatının haysiyetiydi. Birçok değerlerini kaybetmiş olan insanlar çağdaş dünyada tekbaşına, mert ve gururlu yaşamanın şuurunu da yitirmişler diye düşünüyordu. Hiç değilse kendisi bâkir bir ormanın karanlık, tüyler ürpertici, ama her zaman vekarlı yalnızlığını yaşamağa çalıştı.

Faulkner, gençlik yıllarını bir yandan huzursuz, darmadağın, yönsüz çırpınarak kimliğini bulmak yolunda, bir yandan da alınyazısındaki yaratıcılıktan hiç kuşkusu yokmuş gibi güvenlik içinde, şaşmaz bir tutkuyla yazarak geçirdi. Hem yaşamağa, hem yaratmağa yöneliyor gibiydi. On iki yaşında sayısını bir peniye sattığı (ailesinin başından geçenlerle ilgili yazılar, hikâyeler vardı bu tek sayfalık gazetede) gazetesini çıkardığı günden otuz iki yaşındayken kendisini ilk büyük üne kavuşturan *Ses ve Gazap* romanının yayımlandığı zamana kadar, bazen azgın, bazen üzgün, ama hayatla her vakit içli-dışlı, kanlı-canlı geçen yirmi yılına, olaylarının çoğu eserlerine geçmeyen bir serüven sığdırdı.

Taşkın bir ruhu vardı Faulkner'ın; daha okuldayken bile derslerinin hepsine yan çizdi. Sonradan İngilizcenin çağdaş şaheserlerinden birkaçını verecek olan, hattâ André Gide'in «Amerikan yazarlarının en önemlilerinden biri, belki de en önemlisi» diye tanımlıyacağı Faulkner, dil ve edebiyat derslerini bile zar zor izlerdi. Koleje gitmek şöyle dursun, orta okul eğitimini bitiremedi. Sonraları, yirmi iki yaşındayken Mississippi Üniversitesinde birkaç derse özel öğrenci olarak yazıldığı vakit İngilizceden kırık notlar aldı, hattâ bir İngilizce dersinden geçemedi.

Okulu bırakması, ne kötü bir olay yüzünden oldu, ne de okul takımında futbol oynarken burnu kırıldığı için. Faulkner, derslerin cenderesinden kurtulmak için çıktı okuldan. Büyükbabası bankacıydı Oxford'da, torununu bankaya aldı, ama tanrının yazarlıktan başka hiçbir şeye adamadığı Faulkner bu işi de benimsemedi. Üstelik, yeni bir meraka kapıldı: «Okulu bırakıp Büyükbabamın bankasında işe girdim. Orada Büyükbabamın içki şişelerindeki şifayı keşfettim. Büyükbabam boyuna odacıdan kuşkulanır, dururdu. Odacının çekmediği kalmadı.» Odacının günahı olmayan şifayı Faulkner ömrü boyunca yapayalnız ve vahşi içki âlemlerinde arayacaktı.

Faulkner, 1914 yılında, on yedi yaşındayken Phil Stone'la dost oldu. Faulkner'dan dört yaş büyüktü Phil Stone, Yale Üniversitesinde parlak bir eğitim görüp avukat olmuştu. Geniş bir kültürü vardı, zengin bir kitaplığı. Stone, yeni yazarlar ve yeni eserler tanıttı Faulkner'a. Gerçi Faulkner evinde tâ büyükbabasının babasının zamanından beri genişleyen aile kütüphanesinden rastgele seçtiği bir alay kitabı okumuştu ama, öğrendiği şeyler kafasının içinde darmadağındı. Stone, Faulkner'ın okumasına bir düzen ve yön verdi. Faulkner artık Keats, Swinburne gibi şairleri, İmgecileri, Rus romancılarını ve üslûbundan en çok etkilendiği James Joyce'u okuyordu.

Birinci Dünya Savaşı patlak verdikten sonra, Faulkner —hercümerc içinde olan rûhunun serüven özlemini gidermek, heyecanlı sahneler ve anlar yaşamak için— askere gitmeğe heves etti. Önce kilosu yetersiz diye almadılar. Savaşa katılmayı aklına koymuştu bir kere: bir süre ne bulduysa yedi, ama kilosunu artıramadı. Başka askerlik şubelerinde talihini denedi, onlar da ya boyu çok kısa diye, ya da çok zayıf diye tersyüzü çevirdiler Faulkner'ı. Sonunda savaşın son yılında Stone'un yardımıyla İngiltere Kıraliyet Hava Kuvvetlerinin Kanada Bölümüne girebildi. Toronto'da havacılık eğitimini bitirmek üzereyken savaş bitti. Ölüm karşısında rûhunu denemek, varlığını yeni heyecanlarla ve gerçek yaşantılarla yoğurmak için kıvranan Faulkner birgün bile, bir ân bile savaşa katılamamıştı. Oxford'a döndü, yüreğindeki acıdan başka ayağında sızı vardı, topallıyordu. O zaman Oxford'da bir efsane çıktı Faulkner Fransa'da savaşırken uçağı düşmüş, yaralanmış diye. Belki kendisi ortaya atmıştı bu masalı, belki öyle sananlara işin doğrusunu anlatmamıştı; her neyse, birçok kimsenin gözüne bir gazi, bir kahraman gibi göründü bir süre. Aslına bakılırsa, barışın ilân edildiği gün Faulkner yanına bir arkadaşıyla bir şişe içki almış, uçağa atlayıp havada cambazlıklar yapmış, sonunda sarhoş kafayla uçağı tepe-üstü hangarın damına çarptırmıştı.

Oxford'da işsiz-güçsüz, hırpani, sarhoş dolaştı bir süre. Görülecek şeydi üstü-başı: Çıplak ayak, başında asker kasketi, sırtında bol bir ceket pantolon, gözünde bir monokl. Faulkner'a Oxford'lular «Kont Bozuntusu» diye ad taktılar. Sırf monokl takıyor diye değildi bu; kılık kıyafet köpeklere ziyafet haliyle bile Faulkner'ın görünüşünde aslında gururlu, üstün, başkalarına nerdeyse yukardan bakan bir taraf vardı. Kendini çılgınca arayan, istediğini yapmayı becerememiş olan delikanlıların çevrelerindeki olgun insanları şaşkına uğratmaya çabalamasından pek farklı değildi Faulkner'ın yaptığı: Gün oldu sakal bıraktı, sivri sakal; gün oldu baston taşıdı elinde, ya da Mississippi'nin eski kumarbazları gibi giyindi.

Faulkner, durulmak bilmeyen bir

hızla yaşadığı günlerinin içinden şiirler yazıyordu —rûhundaki buhranları ve heyecanları değil de huzur özlemini anlatan küçük lirik şiirler; hikâyeler yazıyordu, arkadaşı avukat Stone'un sekreterinin daktiloya çekip dergilere postalayıp her biri geri çevrilince dosyalara yerleştirdiği taşkın azgın hikâyeler. Bir ara, Oxford'un sıkıntısından kurtulmak için New York'a gitti Faulkner: Az bir süre büyük bir mağazanın kitap bölümünde çalıştı. Sonra, benliğinden söküp atamadığı kasabasına döndü yine. Marangozluk, boyacılık, ateşçilik gibi olur olmaz işlerde çalıştı; derken Mississippi Üniversitesinde posta memuru oluverdi. Bu işteyken Mavi Kuş Sigorta Şirketini kurarak öğrencileri sınıfta kalmaya karşı sigortalamağa girişti (primlerin miktarı, profesörün bilgi ve tecrübesinden sınıfın büyüklüğünün çıkarılarak öğrencinin bilgisizliğiyle bölünmesi suretiyle tesbit ediliyordu). Faulkner —ilerdeki yazarlık başarısını hiçbir şeyin gölgelememesi için— posta memurluğunda başarısızlığın en mükemmel örneğini verdi: Öğrencilere gelen mektupları günlerce dağıtmıyordu, kucak dolusu mektubu damgalayıp göndermiyordu, kaybettiği mektubun haddi hesabı yoktu, hoşuna gitmeyen dinsel yayınları çöp tenekesine atıyordu. Bir yanda posta birikmişken oturup fütursuzca kitap okuduğu için işten attılar Faulkner'ı. Ama, atılınca kendisi bir istifa mektubu döşendi: «Kapitalist düzen içinde yaşadığım süre boyunca paralı kimselerin taleplerinin hayatımı etkilemesini kabul etmek zorundayım. Ama, Allah canımı alsın ki bir posta memuru puluna iki paralık yatırım yapabilen her başıbozuğun ağızkokusunu dinlemem. İşte, efendim, buyrun istifamı.»

Aynı yıl, yani 1924'te, ilk şiir kitabı çıktı Faulkner'ın. Kitabın kapağında bir dizgi hatası yüzünden, soyadı Faulkner olarak çıktı; oysa ailesinin nesiller boyunca süregelen adı Falkner'dı. Yanlışı benimsedi Faulkner. Sonraları «Bence ikisi de bir,» diyordu. «Falkner da olur, Faulkner da.» Resmî adı ile telefon rehberindeki kaydı Falkner, edebî adı Faulkner olarak kaldı ömrü boyunca. Şimdi mezartaşının üstünde «William Falkner» yazılı.

Bir ara New Orleans'a gitti değişiklik olsun diye, talihini bir de orada denemek için. Çağın ünlü yazarlarından Sherwood Anderson'la dost oldu New Orleans'da. Anderson'ın yardımıyla bir gazeteye girip çalıştı. Şiir doyurmuyor gibiydi Faulkner'ın yazarlık iştahını. Üstelik, yazarlıkta başarı sağlayamayacağından korkmaya başlıyordu gitgide. Anderson, o zamana kadar şiir, hikâye ve denemelerle uğraşmış olan Faulkner'a roman türünü salık verdi. Faulkner da ilk romanı olan *Askerin Kazancı*'nı yazdı —altı hafta içinde. Anderson'a romanı okumasını, beğenirse bir yayınevine salık vermesini söyleyince Anderson «Bir şartla salık veririm,» dedi. «Okumamam şartiyle.» Gerçekten romanı okumadan övgü dolu bir mektup yazdı hemen: *Askerin Kazancı* 1926 da yayımlandı.

Faulkner, 1925'te şileple Avrupa'ya gitti — içinde bunalımlarını, özlemlerini taşıyarak ve makine dairesiyle güvertede tayfa olarak çalışarak. Yol boyunca soneler yazmak için çırpındı durdu. Gemi Cenova'ya yaklaşırken bütün yazdıklarını güverteden denize atıverdi. «Temizlendiğimi hissettim,» dedi. Avrupada dokuz ay kaldıktan sonra Oxford'a döndü yine. 1927'de *Sivrisinekler* adlı romanı çıktı, 1929'da *Sartoris*. İkisini de roman yazmak hoşuna gittiği için yazmıştı, bir de eline para geçsin diye. Ama, *Sartoris* topu topu iki bin nüsha satıldı. Sonradan, 1931 yılında çıkan *Kutsal Sığınak* romanını daha önceki eserlerine kayıtsız kalan okuyuculardan öc almak amacıyla yazdı: «Popüler başarı sağlamanın yolu bu olsa gerek diye düşündüm, havsalamın alacağı en korkunç masalı uydurarak kitabı üç hafta içinde yazdım.» *Kutsal Sığınak* Faulkner'a bol para, yaygın bir ün ve Hollywood'da senarist olarak çalışıp rahata kavuşmak fırsatını getirdi.

Hollywood'a gitmek, bir düşüş gibi geliyordu Faulkner'a. Ama, öte yandan, geleceğini güven altına almak, ilerde para kazanmanın çilesini çekmeden eser verebilmenin acısını çekmek için az zamanda bol para, toplu para sahibi olmağa da can atıyordu. 1929'da yayımlanan *Ses ve Gazap* romanı gibi büyük eserleri ancak maddî huzur içinde yaratabileceğine inanıyordu. Eski günlerin yoksulluğunu geride bırakmalıydı. Yine 1929'da çıkan *Döşeğimde Ölürken* adlı romanını geceleri bir elektrik santralinde ateşçilik yaparken yazmıştı. Santralde akşamın altısından sabahın altısına kadar çalışıyordu; ama geceyarısından sabah dörde kadar, baş-aşağı ettiği bir el arabasını masa yerine kullanarak, kulaklarında muazzam bir dinamonun işkencesini duya duya, yazıyordu. *Döşeğimde Ölürken*'in tamamını santralde o tepetaklak el arabasının üstünde altı hafta içinde yazdı. Artık yaratma gücünü bedenindeki bitkinlikle bölmekten kurtulmalıydı Faulkner.

Bol para uğruna senaryo yazmağa gittiği Hollywood'da Faulkner yaşantıların en yavanını, en değersizini buldu. Hollywood'a karşı duyduğu nefreti açıkça belirtti: «İklimini de sevmiyorum, insanlarını da, yaşayışını da. Hiçbir şey olmuyor Hollywood'da, bir sabah kalkınca bakıyorsunuz ki altmış beş yaşınıza gelivermişsiniz.» Hollywood'da kaldığı süre boyunca Faulkner çevresindeki hiçlikten bunaldı. «Hiçlikle mutsuzluk arasında bir seçme yapacaksam mutsuzluğu seçerim.»

Faulkner'ın hayatındaki tragedyada hiçlikle mutsuzluk arasındaki ürkütücü seçmenin payı büyüktü. Onun için, eserlerinde Jefferson adı altında anlattığı Oxford kasabasının felâketi içinde yaşamaya ergeç boyun eğmek zorunda kaldı. Hollywood'dayken çalıştığı stüdyo Faulkner'a rahat bir çalışma odası vermişti de Faulkner senaryoyu kendi evinde daha iyi yazacağını söylemişti. Patronları nasılsa Hollywood'da tuttuğu dairede çalışacaktır diye düşünerek bir sakınca görmemişlerdi bunda. Kısa bir süre sonra Oxford'dan Faulkner imzalı bir kart aldıkları zaman neye uğradıklarını şaşırmışlardı. Meğer Faulkner, evinden söz ederken Oxford'u kastediyormuş. Faulkner, 1930'larda ve 1940'larda vakit vakit Hollywood'a senaryo yazmağa gitti. Her gidişinde tedirgindi, kendisinden utanıyor gibi bir hali vardı. Çoğu zaman sarhoştu sabahtan akşama kadar. Senaryolarına gerçek hayatta eşine rastlanmayan tüyler ürpertici sahneler koyuyordu; başka senaristler bu sahneleri kısaltıp yumuşatınca Hollywood'un zevkine —ya da zevksizliğine— uygun şok unsuru elde edilebiliyordu.

Faulkner, her gidişinde, Hollywood'un dillere destan olmuş hayatına yan çiziyordu. Hele partiler hafakanlara boğuyordu Faulkner'ı. Bir partide can sıkıntısından ne yapacağını şaşırmış, davet eden dostundan erken erken izin isteyip gi-

demeyeceğini düşünerek pencereden gizlice atlayıp kaçmış, başka bir partide tanınmış bir kadın yazarın toplumsal ve siyasal başarıları kendisine anlatılarak görüşmeleri üzerinde ısrar edilince «Anlattığınız başarılara bakılırsa hiç görüşmemem gerek bu hatunla,» demiş, daha başka bir sefer de bir partiye genç ve güzel bir kadınla gitmeye razı etmişlerdi de Faulkner'ı, içkiye dalıp kadını madını unutmuştu, kadıncağız evin sahibine yaklaşıp «Mr. Faulkner galiba benden hoşlanmadı» diye serzeniş edince adam Faulkner'a partiye bir hanımla gelmiş olduğunu hatırlatmış, Faulkner da saf saf sormuştu: «Sahi mi? Hangisiydi o kadın?»

Faulkner, Hollywood'a ilk gidişinden önce evlenmişti. Karısı bütün ömrü boyunca sevip seveceği tek kadın oldu. Ölünceye kadar karısından başka hiçbir kadınla ilişiği olmadı. Bir vakitler yazdığı bir cümlede belki aşk karşısındaki kaygılarının derin sebebi vardı: «Aşkla ıstırap aynı şeydir. Aşkın ve ıstırabın değeri, onlar için ödeyeceğiniz şeylerin toplamından ibarettir. Ucuza elde ederseniz kendinizi aldattınız demektir.» Bir sefer de demişti ki: «İşte benim kafamdaki ideal kadın: benden uzaklaşmasın diye bacakları olmayan, beni tutmasın diye kolları olmayan, benimle konuşmasın diye kafası olmayan bir bâkire.»

Faulkner'ın hayatının yaratıcı çağı (serüven yaşamaktan vazgeçtiği, vargücünü duymaya, görmeye, yazmaya, yoktan var etmeye adadığı çağdı bu) Mississippi'nin Lafayette bölgesinin Oxford kasabasında geçti. Gelişigüzel bir inziva yeri değildi bu; Faulkner için en iyi tanıdığı insanlığın en derin bir dramı yaşadığı yerdi: Lafayette'e Yoknatawpha (suyun ağır ağır içinden geçtiği düz topraklar), Oxford'a da Jefferson adını verdi ve bu âlemi dar sınırları içinde insanlık tragedyasının yaşandığı ve oynandığı bir sahne olarak yarattı. Bir Amerikan eleştiricisi Yoknapatawpha'yı bir «efsane ülkesi» ne benzetti. Faulkner, Güneyi ve insanlarını hem geçmişteki hem şimdiki yaşantılarının masallarıyla yoğuruyor ve coğrafyasıyla, toplumuyla, acıları ve sevinçleriyle, mertlikleri ve suçlarıyla kendine özgü, ama aynı zamanda bütün insanlığı yansıtan bir dünya halinde ortaya çıkarıyordu. «*Sartoris*'le başlıyarak şunun farkına vardım ki üstünde doğup yaşadığım posta pulu büyüklüğündeki topraktaki yazılmaya değer şeylerin hepsini yazmağa bir ömür bile yetmez, gerçek olanı efsaneleştirerek bu bölgede mutlak hükümdar olmak serbestliğini elde edebilirim. Bu düşünce önüme büyük bir insanlık hazinesi serdi, böylece kendi evrenimi yarattım.» Artık Faulkner yarattığı bir dünyanın tek hâkimi olacaktı. Nitekim kendisinden şöyle bahsediyordu bir kere: «Ben, Yoknapatawpha bölgesinin tek ve tekelci sahibiyim.» Gerçekten, Faulkner Yoknapatawpha'yı bütün beşerî ve maddî teferruatıyla kendine özgü bir dünya dilimi halinde yarattı.

Bu dünya diliminin haritalarda Oxford, Faulkner'ın coğrafyasında hayalî Jefferson adlı kasabasına kesin olarak bağlandıktan sonra, Faulkner düzenli, yazmak ve yaratmaktan başka hemen hemen hiçbir şeye vakit harcamayan, hareketsiz ama derin bir hayat sürmeğe başladı. Bazen ava çıkıyordu, arada sırada Phil Stone'la hasbıhal ediyordu, biraz da toprakla uğraşıyordu. Çalışmasına en fazla engel olan, içkiydi yine. Kimi zaman içki şişeleriyle birlikte odasına kapanıp günlerce çılgınca içiyordu — şuurunu kaybedinceye kadar. Kendi varlığının azabıyla birleşen içki âlemi bitince bu sefer korkunç gerçeklerden efsaneler yaratmanın acısını çekmeğe başlardı. 1930'larda Oxford'da ve evinde başlayan yapayalnız hayatı (gerçi evde karısı, karısının ilk kocasından olan iki çocuğu ve Faulkner'ın kızı vardı ama, onların varlığından haberi olmadığı günler az değildi) yıllarca sürdü. Bu düzenli, vakit vakit vahşi sarhoşluklarla yıpranan yalnızlık içinden Faulkner uzun eserler ve kısa hikâyeler yarattı. Zamanını ve dehâsını uzun bir süre boyunca son sınırlarına kadar zorladı. Büyük bir düşman gibi görüyordu zamanı. Yaratmak istediği kişiler, olaylar ve heyecanlar için elvermiyordu saatlar. «Birşeyler söylemek, birşeylerin hayattan izlenimin özünü vermek için çabalıyorsunuz ister istemez kısa olan bir süre içinde, gelgelelim topu topu altmış yıl veriyorlar size. Bir avuç istisnası bir yana bırakılırsa insanın yaşama payı bu kadarcık: kısa bir süre.» Belki de ölüme doğru daralan süresini unutmak için içiyordu Faulkner. Kuzini bir gün sordu Faulkner'a: «Bill, o kitapları yazarken sarhoş musun?» Faulkner ancak şu kadar söyleyebildi: «Her zaman değil.»

Dış dünya ile ilişiğini kesmiş gibiydi Faulkner. Kendi yaşamasından ve yaratmasından başka hiçbir şey düşünmüyordu sanki. Muhabirler, mülâkatçılar, meraklılar, eserlerini sevenlerle temas etmemek için diyordu ki: «Ben yazar falan değilim, emekli bir çiftçiyim.» Peşini bırakmıyorlardı ama, kimseyle görüşmeğe yanaşmıyordu. Bir kere ünlü balerina Alicia Markova ziyaretine gelmek istemişti de Faulkner şöyle bir cevap yollamıştı: «Söyleyin o hanıma, kendisiyle görüşemeyeceğime üzülüyorum ama, daha önce verilmiş sözüm var, tilki avına gideceğim.» Dünyadan elini eteğini çekmiş olduğu halde yine peşinden birçok kimsenin koşmasına içerliyordu. «Bir vakitler hürdüm. Bir tane pantolonum vardı, bir çift ayakkabım cebi viski şişemi alacak büyüklükte bir eski püskü yağmurluk vardı sırtımda. Şimdi yığınla mektup alıyorum, kahvaltıda ne yemişim filân diye.» Faukner, ne genel olarak edebiyat hakkında konuşmaktan hoşlanırdı, ne de kendi eserlerinden bahsetmekten. «Edebiyatçılar hafakanlara boğuyor beni. Dünyanın en sıkıcı insanları onlar. Kitaplarının hiçbirini okumuş değilim, benimkiler hakkında da konuşmak istemiyorum, demek ki edebiyatçılarla benim konuşabileceğim hiçbir konu kalmıyor.»

Faulkner, edebiyat âleminde bile kendisini bir sürgün gibi görüyordu; sadece kendisini değil, bütün Amerikan yazarlarını: «Amerikan yazarı, memleketinin kültürünün bir parçası değildir. Cins bir köpek gibidir o. Ortalıkta dolaşmasından hoşlanır insanlar, ama pek bir faydası yoktur.» Faulkner belki de eserleri az okunduğu, güç anlaşıldığından pek çok kimse şikâyet ettiği için öyle düşünüyordu. Bir kere demişti ki: «İsterse kimse okumasın kitaplarımı, umurumda değil.» Gerçekten, Faulkner bellibaşlı çağdaş romancıların en az okunanlarındandı. 1945 yılında on yedi kitabının hiçbirini satın almak mümkün değildi. İngiliz yazarı C. P. Snow dedi ki Faulkner hakkında: «Okunduğundan çok takdir edilmiştir.»

16 Kasım 1950 günü Faulkner bahçede çalışıyordu, ansızın 1949 Nobel Edebiyat Armağanını kazan-

mış olduğu haberi geldi. Büyük haberi sakin karşıladı Faulkner, sonra birkaç günlüğüne ava gitti. Oldum olası törenlerden nefret ettiği için Nobel'i almağa Stokholm'e gitmek istemiyordu. Önce dedi ki: «Otuz yıllık çalışmamdan arda kalanları Mississippi'den İsveç'e kadar taşımağa değmez.» Sonra törene katılmamak için bahane bulmaya çalıştı: «Ben basit bir çiftçiyim; ömrümde o maymun esvabını giymiş değilim.» Ailesi Faulkner'ı razı etmek için canla başla uğraştı — smokin giymeye, Stokholm'e gitmeye, armağanı alırken söylev vermeye. Sonunda kabul etti Faulkner, ama dedi ki: «Kızım Jill İsveç'i görsün diye gidiyorum.» Kızıyla birlikte Stokholm'e hareketinden birkaç gün önce yine odasına kapanıp delice içmeğe başladı. Törene yetişemeyecek korkusuyla odasındaki takvimi üç gün ileri aldılar. Derken Faulkner birisini çağırtmak istedi, boş bulunup futbol maçına gittiğini söylediler. Faulkner sarhoş kafayla davranıp oturdu yatağında: «Demek beni aldatıyorsunuz!» diye bağırdı. «Salı günü futbol maçı olmaz. Daha üç gün içebilirim öyleyse.»

Nobel Armağanını almağa gitti Faulkner. Yolda New York'tan geçtiler kızıyla. Bir muhabir sordu: «Amerikadaki ahlâk düşüklüğünü en iyi anlatan yazar olarak tanınıyorsunuz. Sizce Amerikadaki en büyük ahlâk bozukluğu nedir?» Faulkner cevap verdi: «Sizin yaptığınız, efendim.» Stokholm'de ünlü Nobel söylevini verdi; İsveç Akademisi Başkanı Dr. Hellstrom törende Faulkner'ı «Yaşayan İngiliz ve Amerikan romancılarının rakipsiz üstadı» diye takdim etti.

Yine Oxford'a döndü Faulkner, ama artık eskisi kadar kaçmıyacaktı insanlardan — daha doğrusu bazen kaçacak, bazen kaçmıyacaktı. Bir kere, başta İlya Ehrenburg olmak üzere birkaç Sovyet yazarı Faulkner'ı evinde ziyaret etmek istedi de Faulkner önce kabul etmedi, sonra ancak 10 dakika görüşebileceğini bildirdi: «Canıma yandığım, fikirlerden filân söz açmak isteyecekler. Benim fikirlerle ilgim yok. Ben bir yazarım, edebiyatçı değilim.» Ama gitgide insanlar arasına katılmağa başlıyordu. Kızının High School'u bitirme töreninde şeref söylevini Faulkner verdi. 1951 de Legion d'Honneur'ü aldığı vakit Fransızca bir konuşma yaptı. Birkaç Üniversitede misafir sanatçı olarak bulundu. Plâk doldurdu, mülâkat verdi, hattâ fotoğraf çektirdi. Oysa Nobel'i kazandığından iki yıl önce tâ New York'tan Oxford'a Faulkner'ın resmini çekmeğe gelen bir foto muhabirini eli boş geri çevirmişti: «Benliği boyunduruğa girmemiş, kimliği tesbit edilmemiş tek insan olmak istiyorum dünyada.»

Bir süre Virginia Üniversitesinde Amerikan edebiyatı konusunda ders verdi. Üniversitedeyken dalgınlığıyla ün saldı: Ağzında piposu, sırtında spor ceket, ortalıkta dolaşır, çoğu zaman kendi öğrencilerini tanımaz, iyi arkadaşlarına selâm vermeği unutarak yanlarından geçerdi. 1960 yılında «Edebiyatın yayılması için» Zenci yazar ve öğrencilere burs verecek olan William Faulkner Vakfını kurdu. O zaman öğrenildi ki vakfı kurmadan çok önce birçok zenci yazar ve öğrenciye malî yardımlarda bulunmuştu Faulkner — bu hizmetin reklâmını yapmadan, bütün bütün mahrem tutarak. 1962 baharında Cumhurbaşkanı Kennedy Nobel Armağanı kazanmış bütün Amerikalıları Beyaz Saraya ziyafete çağırdığı vakit yüz elli kadar davetli arasında gitmeyen tek kimse Faulkner oldu: «Yahu, 100 millik yol. Bir yemeğin yüzüsuyu hürmetine o kadar yol gitmeğe değmez.»

Yaşaması da bir yaratıcı sanattı Faulkner'ın. Hayatın ve sanatın haysiyetine ve değerine derin bir saygısı vardı; ikisini de kutsallaştırmıştı sanki. 6 Temmuz 1962 günü kalp sektesinden öldüğünde o haysiyet tam ve mutlaktı. Kendi evinde, karısı başucunda, dünyayı uzun bir hastalıkla ölümünün yaklaştığından haberdar etmeden ansızın ölüverdi. Cenaze töreni sadece ailesinin ve üç beş yakın dostunun katıldığı özel ve basit bir tören oldu. Adının Faulkner olarak değil, Falkner olarak yazıldığı mezartaşına konacak olan kitabeyi bile kendisi önceden yazıp bırakmıştı. Vahşiliklerini, ıstıraplarını, felâketlerini çırılçıplak ortaya koyduğu kasabasının dükkânları tören sırasında kepenklerini indirdiler.

Faulkner'ın yaşadığı ile yarattığı arasında derin bir ruh bağlantısı vardı. Kendisi, sanatçının kişisel yaşantısını bir roman veya hikâyeye koyamayacağına inanıyordu da diyordu ki: «Kahramanlarımın söylediklerinden sorumlu değilim ben. Kitaplarımın sayfalarında kaybolan ya da bulunan hiçbir şeyden sorumlu değilim.» Çünkü «Yaşantı ile boş bir sayfa ve kalem arasında bir yerde, sanatçının kişisel yaşantısı ölür.» Faulkner'ın eserlerinde kendi yaşantılarının payı muazzamdı; hattâ, bir bakıma, hayatı en büyük eseriydi. Faulkner pek az yazara nasib olmuş alınyazısıyla, gerçek anlamda, yaşadığını yarattı ve yarattığını yaşadı.

Talât Sait HALMAN

dost

TÜRK SANATINDA
YENİNİN GÜZELİN
DEĞERLİNİN DOSTU

Ayda Bir Çıkar

Sahibi : *Salim ŞENGİL*

Yeni dizi

Sayı: 17 - Cilt: 9 - Ağustos 1962

Yazı İşleri Sorumlusu : *N. ŞENGİL*

İdare yeri : *Rüzgârlı S. Ove Han. Da. 4 - ANKARA*

Tel : 11 98 29

Abonesi :

Yıllık 18 TL. — 6 Aylık 10 TL.

Dış ülkeler için bir mislidir.

Öğretmen ve öğrencilere % 20 İndirme yapılır.

İlân şartları : Santimi 12 lira

Arka kapak	2 renkli	1.500 TL	
»	» 1	»	1.250 TL.
İç	» 1	»	1.000 TL.

Sürekli olarak 6 sayı verenlere % 10, 12 sayı verenlere ise % 20 indirim yapılır.

Basıldığı yer : *Kardeş Matbaası — Ankara*

ALBERT CAMUS'DAN
MUKADDER SEZGİN

Bir Rahibeye Ağıt'tan

William Faulkner, 1953'te «Raquiem Paur Une Nonne» adında bir roman yazmıştır. Alber Camus de, bu romanı oyun biçimine sokarak 1956 yılında Paris'te oynatmıştır.

Mukadder Sezgin'in dilimize çevirdiği, iki perdelik, yedi tabloluk bu oyunun bir özeti ile, altıncı tablosunun çevirisini aşağıda sunuyoruz.

BİRİNCİ PERDE.

Birinci Tablo :

Perde açıldığında, 15 Kasım günü, Nancy adında, 30 yaşlarında bir zenci kadının yargıçlar kurulunda yargılanmakta olduğunu görürüz. Nancy'ye yüklenen suç O'nun Gowan ile Temple'den doğma küçük yaşta bir kız çocuğunu bile bile öldürmesidir. Nancy'yı, Gowan'ın amcası Stevens savunmaktadır. Ancak, yargılamanın başından beri, sanık bütün suçu üzerine aldığı, kendini bu olayda özürlü gösterecek hiç bir şey söylemediği için avukatının onu savunmassı bir sonuç vermemiş ve sanık 13 Mart günü asılmak üzere ölüm cezasına çarptırılmıştır.

Sanık Nancy, kendisine verilen cezayı seve seve kabul etmiş, yargıca : «Sağolun efendim. Evet efendim.» demekle yetinmiştir.

İkinci Tablo : Avukat Gavin, ayni gün, Gowan ile Temple çiftinin evine gelmiştir. Burada, Nancy'yi savunduğu için, ölen çocuğun babası ve kendi yeğeni Gowan ile onun eşinden ağır sözler işitmiştir. Bu ağır sözlere önce karşılık vermemiş; eve, ayni gün Kaliforniya'ya gidecek olan aileyi uğurlamak için geldiğini söylemekle yetinmiş; fakat daha sonra, yeğenin, olup bitenlerin nedenlerini, Onun Temple gibi geçmişi töre dışı yaşayışlarla dolu bir kadınla evlenmiş olmasıda aramak gerektiğini belirtmiştir.

Gowan da, bunun gerçek olduğunu bilmekte; ancak şu an için çıkar yol bulamadığından, umutsuzluk için kıvranmaktadır.

Üçüncü Tablo :

Avukat Gavin, Kaliforniya'daki Temple'e 6 Mart'ta çektiği telgrafında, Nancy'nin bir hafta sonra asılacağını bildirir. Temple de, telgrafı alır almaz Jefferson'a döner, büyük oğlunu da yanına alır.

Kendi evinde, Avukat Gavin ile görüşür. Görüşme konusu, Nancy-nin el birliği ile kurtarılmasıdır. Temple de artık Nancy'ye acımakta, onun asılmasını istememektedir. Ancak O'na niçin acıdığını, onun niçin kurtarılmasını istediğini açıklamamaktadır. Avukat Gavin ise, Nancy'nin, çocuğu niçin öldürdüğünü bilmekte, Temple'in de olayın iç yüzünü doğru olarak anlatmasını istemektedir. Uyuşurlarsa, Eyalet Valisine gidip, ondan, Nancy'yi bağışlamasını dileyeceklerdir. Fakat Temple'in, Vali'ye açılmaya gönlü varmaz; o ister ki, Nancy, Valiye deli diye tanıtılsın, o da onu bu özüründen dolayı bağışlasın. Avukat Gavin buna yanaşmaz, Temple'in gerçeği olduğu gibi anlatmasını ister. Bu yüzden de anlaşamazlar. Avukat evden ayrılır. Ayrılırken de, Temple'e, gerekli görürse, kendisini aramasını söyler.

Avukat ayrılır ayrılmaz, Temple telefonla onu arar. Tam bu sırada, Temple'in kocası Gowan, içeri girer. Gowan, Temple ile avukatın konuşmalarının kapı arkasından dinlemiştir. Bu konuşmalar sırasında, olay gecesi, eve bir erkeğin uğradığını; avukatın, bu erkeğin kim olduğunu Temple'den öğrenmek istediğini; Temple'in ise, evde kimse nin bulunmadığını söylediğini duymuştur. O da, içeri girince, karısına, o gece evde kim olduğunu açıklamasını söyler. Aslında, kendisi büyük oğlu Bucky'nin babası olmadığından kuşkulanmaktadır. «Acaba, der, o gece eve gelen Bucky'nin asıl babası olmasın?» Fakat Temple, boyuna «Evde kimse yoktu.» der. Govan bu sözlere inanmaz; inanmaz ya, yine de olayı hiç olmazsa örtbas etmek ister. Bunun için de karısının avukatla konuşmasını, Nancy'yi kurtarma yolunda çaba göstermesini ister ve bunu karısına söyler. Böylelikle, o gece eve gelen kişiyi karısı dışında yalnız Nancy bildiğine göre, onun ölümüyle olan dedikodu konusu olmayacak ve kapanacaktır.

Temple, kocasını dinlemez; avukatla, ne olursa olsun, konuşmak ister ve telefonu açar.

İKİNCİ PERDE :

Dördüncü Tablo :

11 — 12 Mart günü. Sabahın saat 02.00'si; Eyalet Valisinin çalışma odası...

Temple, avukatın istediğine uyarak Vali'ye gelmiştir. Ona açılır. Buna göre:

Bütün işler sekiz yıl önce başlamıştır. Daha o zamanlar, sevgilisi Gowan ile bir futbol maçına giderken, Gowan'ın çok içkili olması yüzünden arabasının bir ağaca çarptırmasından sonra bir batakhaneye düşmüşlerdir. Gowan, orada, içkiden baygın yatarken, Popeye adında bir meyhaneci, bir adamı vurmuştur. Olayı yalnız Temple görebilmiştir. Temple'in kendisini ele vereceğinden korkan Popeye, onu aldığı gibi bir geneleve kaldırmış, kimseyle görüştürtmemiştir. Aradan bir kaç hafta geçtikten sonra da, Temple'in yanına, kendi meyhanesinde çalışan Red adında birini getirmiştir. İstemiştir ki, Temple ile Red, kendi gözü önünde çırılçıplak sevişsinler, o da seyretsin. Onlar da Popeye'in isteğini yerine getirmişlerdir. Temple, güçlü kuvvetli, töre tanımaz bir erkek olan Red'e gitgide gönlünü kaptırmış, ona mektuplar yazmıştır. Ancak, her ikisi de, Popeye'in gözü önünde sevişmekten bir tad alamamışlar,

kimse görmeden sevişmenin yollarını aramışlardır. İşte bir gece, diledikleri gibi buluşacakları bir sırada Red'i eve girerken gören Popeye, onu bir kurşunla öldürüvermiştir. Çünkü Temple'in başından geçenleri Red'e anlatacağından, onun da kendisini ele vereceğinden korkmuştur. Bu olay üzerine Popeye yakalanmış, darağacına gönderilmiş, Temple de böylece genelevden kurtulmuştur.

Daha sonra Paris'e giden, orada dilediği gibi yaşayan Temple, derken eski sevgilisi Gowan ile karşılaşmış ve onunla evlenmiştir.

Ancak bütün güçlükler bu evlilikle başlamıştır; çünkü Gowan, kendi benliğine düşkün biridir. Temple ile, onun geneleve düşmesinden sorumlu olduğu için evlenmiş; fakat bu kadının genelevde yaşamış olması da onun onurunu parçalamıştır. Gowan, artık ona hiç güvenemez olmuştur. Bunu da, sözleri ve davranışları ile belli etmiştir. Bu ise, Temple'e, geçmiş yaşayışını unutturamamış, tersine, onu geçmişe kuvvetle itmiştir. Temple, eski günlerini, Red'i arar olmuştur. Nitekim, Nancy'yi evlerine almaları da onun bu eskiye dönüş eğiliminden ileri gelmiştir; çünkü Nancy de, bir çok erkeklerle düşüp kalkmış bir kadındır. Onun, yaşayışıyla kendini Temple'e yaklaştıran yönleri vardır. Bu benzerlik, Temple'in onu kendine dert ortağı, sırdaş etmesine yaramıştır.

Geçmişi ana ana, kocasının güvensizlik dolu sözlerini dinleye dinleye yuvasından gün geçtikçe soğuyan Temple'in karşısına bu kez de, Red'in oğlan kardeşi Peter çıkagelir. O da, şantajcının biridir. Red'den ayrı kalır yönü yoktur onun da Elinde, Temple'in Red'e yazdığı mektuplar vardır. Bu mektuplar onun karnını doyurabilir. Bunlarla, Temple'e gelir, onu el vereceğini olup bitenleri kocasına anlatacağını söyler; Temple ise, yine de, yuvasının bozulmasından korkarak, tek bunları duymasın diye Peter'e sızdırmak istediği parayı verir. Ne var ki, zamanla, içindeki kötülük eğilimi, yuvaya bağlılık erdemine baskın çıkar; öyle ki, bir gün Peter artık o mektupları kendisine geri vereceğini söylediği anda bile, Temple bunları istemez. Çünkü o, artık Peter'e de kendisini kaptırmıştır. Kocasından korkusu kalmamıştır. Yuvasını düşünmez olmuştur.

Temple, Peter ile kaçmak için, kocasını ve büyük oğlunu başka birine gönderir; ancak, evde çocukların dadısı Nancy ile, kendi küçük kızı vardır. Nancy, Temple'in kaçmasını engellemek istemektedir; küçücük yavrunun geleceğinin öyle bir ana ile Peter gibi bir erkeğin ellerinde yazık olacağını, oysa, onun insanca yaşaması gerektiğini düşünmektedir. Temple'i, bu davranışından alıkoymak için de, onun paralarını ve süs eşyalarını saklamıştır. Sanmıştır ki, Temple, bunlar olmadan çekip gidemez; oysa Temple'i durduramaz bunlar. O gidecektir. Öyleyse, küçük yavruyu kurtarmak gerektir. Onun, ileride bir şantaj aracı, anasının yaşayışından utanan, korkan bir genç kız sokağa atılmış bir insan olmaması, onun bütün bunlardan kurtarılması gerektir. Temple kesin olarak gideceğine göre, Nancy için bunun tek yolu, küçük kızı öldürmektir. Öldürülmek, onca, kötü bir yaşayışa sürüklenilmekten yeğdir. Nancy, bu düşüncelerle, bir ara Temple'in yanından ayrılmış, çocuğun yatmakta olduğu odaya girmiş ve onu oracıkta boğazlayıp öldürmüştür. Böylece de, kendi anlayışına göre, dadılığını yapmıştır.

(Oyunun Beşinci Tablosu, Temple, Nancy ve Peter'in karşılıklı konuşmalarını, ve nedenlerini yukarıda anlattığımız cinayetin hazırlanışını göstermektedir.)

Altıncı Tablo :

Bu tablonun çevirisini aşağıda bulacaksınız :

Yedinci Tablo :

Temple, Stevens, sonra da Gowan, Nancy'nin kalmakta olduğu cezaevine gelirler. Nancy'nin darağacına gönderilmesine bir gün kalmıştır.

Temple, Nancy ile rahatça konuşur ilkten. Ona, mektupların ne olduğunu sorar. Nancy de, Stevens de, ona, mektupların yakıldığını söylerler. Temple ise, bunları kocasının okumuş olabileceği korkusuna kapılır. Onun bu korkusu güven verici sözlerle giderilir. (Gerçekten, cezaevine ilk gelen Gavin Stevens, bu mektupları çağırttığı Gowan'a, okumadan yakması için vermiş, o da okumayacağını, yakacağını bildirmiş ve Nancy'yi görmeden çekip gitmiştir.)

Nancy, daha sonra Temple'e, kocasına güvenmesi gerektiğini; çünkü onun, kurduğu yuvayı bozmayacağını söyler. Derken Temple'den, kurtarılmayacağını öğrenir. Buna üzülmez. Öbür dünyada bağışlanacağına güvendiğini belirtir. Temple de, «Belki Tanrı, senin ölmene yardım edecek, der Nancy'ye. Ama, yaşamam için bana yardım edecek mi?» Nancy ise, Temple'e, bunun için «inanmanın» yetebileceğini söyler. Bunun üzerine Temple şu karşılığı verir : «İnanmak mı? Kime? Görsene, hem kendine, hem de bana yapılanları, başımıza gelenleri. Eğer birinin önünde eğilmem gerekirse, ben yalnız senin, senin önünde eğilmek isterim.»

Nancy, bir ev sahibesinin, hizmetçisinin önünde eğilmesinin doğru olmadığını, insanın yalnız Tanrıya kul olması gerektiğini, Tanrı'nın da kendisini bağışlayacağını söyler. Temple buna inanmaz, o dünyaya acı çekmek ve ölmek için gelındiğine inanır. Konuşmalar böylece sürüp giderken, gardiyan gelir, zamanın dolduğunu bildirir.

Bunun üzerine üç kişi arasında şu konuşmalar geçer:

AVUKAT STEVENS (Nancy'ye bakarak:)

Evet. Peki... Elveda Nancy. Elimden geleni yaptım.

(Gardiyanın ardından gider.)

TEMPLE (Nancy'nin önüne atılarak:)

Beni yalnız bırakma.

NANCY

Siz yalnız değilsiniz ki.

(Gözlerini önüne dikmiş, öylece bekler. Sonra boğuk bir sesle:)

«Nehirdir o, kayadır.

Yıkayıp, kurutacak yaralarımızı.

Ve kurtaracak ölümün azabından biz insanları.»

(Nancy, gardiyanın ardından, hücresine gider.)

Derken, Gowan gelir yine, ve karısıyla arasındaki şu konuşmalarla oyun biter:

GOWAN

Temple!

(Temple ile Stevens oldukları yerde kalırlar. Gowan içeri girer. Temple'in yanına değin gelir, hızını keser. Duralar. Sonra tatlılıkla:)

Haydi, Temple, dönmemiz gerekiyor?

TEMPLE (Bir ân sonra)

Dönmek mi? Kiminle?

GOWAN

Benimle. Bucky bizi bekliyor.

TEMPLE

Seninle. Öyle ya. Neden olmasın!

(Temple, kapıya doğru ilerler.)

Perde

Altıncı Tablo

Perde açıldığında Vali'nin çalışma odası görülür. Sabah, saat 3.09 dur. 12 Mart. Vali artık yerinde değildir. Avukat Stevens, diz çökmüş durumda olan Temple'ın yanıbaşında, eğilerek ona bakmaktadır. Şimdi Vali'nin yerine geçmiş olan Gowan'ın vücudunun bir kısmını saklamaktadır.

Temple, Vali'nin gittiğini bilmemektedir.

TEMPLE (Diz çökmüş durumda, yüzünü hâlâ gizlemektedir: fakat ilkten karanlıkta konuşmaktadır.)

İşte hepsi bu kadar. Polis geldi. Nancy, karanlıkta, hâlâ mutfağın bir sandalyasında oturuyor, «Evet, efendim, yaptım bunu.» diyordu. Yüz yüzeydik. Ben ayakta duruyordum. O oturmaktaydı. Acıdan ve bitkinlikten sessiz sessiz uluyorduk. Birlikte yalnızdık, birlikte ömrümüzün sonunadek yitip gitmiştik. Dayanamayıp, ne istediyse yerine getirdim. Telefon ettim, polisi çağırdım. Geldiler. «Yaptım, yaptım bunu.» diyordu Nancy. Ben de, bunun üzerine susmağa başladım ve susuşum, işte bu akşama değin sürdü. (Işık artar. Perde, Temple'ın arkasında, yavaş yavaş çekilir.) Alıp götürdüler. O da, yüzüme bakmadan gitti. Cezaevindeki hücresinde, «Yaptım. Yaptım bunu.» deyip duruyordu boyuna. Evet yapmıştı bunu. Yapmıştı ama, gerçek kâtil kimdi? Öldüren ben değildim, ben değildim de kimdi? İşte, benim yüzümden şimdi o ölecek!

(Stevens eğilir, kalkmasına yardım etmek ister gibi Temple'i kolundan tutar. Temple direnir. Ama hiç başını kaldırmaz.)

STEVENS

Kalkın, Temple!

(Temple'i yine kaldırmağa çalışır, ama onun bunu yapmasına kalmadan, Temple kendiliğinden dikilir. Temple, Vali'nin masasına hâlâ bakmaz, hâlâ gözleri hiç bir şeyi görmez. Neredeyse ağlıyacak olan küçük bir kız gibi elini yüzüne götürür; fakat o, bunu, gözlerini ışıktan korumak için yapar.)

TEMPLE

Şimdi artık uzun söze hacet kalmadı, değil mi, Gavin amca? Bütün bunlardan sonra Vali'nin diyip diyeceği «hayır.»

(Valiye söz söylediğini sanır ama, başını hâlâ o yana çevirmez, hiç bakmaz.)

Öyle ya, siz kurtarmak istemiyorsunuz onu. Bunu kendi adım gibi biliyorum. Of! Söyleyin, söyleyin! Şimdi, tek bir sözünüz yetişir!

(Valinin masasına doğru döner ve kendisi konuşurken içeri girip Valinin yerini alan Gowan'ı görüverir. Öylece, dura kalır, zerrece kıpırdayamaz.)

GOWAN

Alçaklık!

TEMPLE (Stevens'e doğru giderek)

Neden bu yalanlara baş vurmanız gerekiyor? Sizi buna zorlayan kim? Ballandıra ballandıra sözünü ettiğiniz adalet mi? Ama bunda şaşılacak ne var? Yalan söylemeğe ilk başlayan ben değil miyim? (Gowan'a.) Saklanmanın ne gereği vardı sanki? Senin önünde de söylerdim ben bunları.

GOWAN

Bizim, birbirimizden çok daha önceleri saklanmamız gerekirdi. Hemen hemen sekiz yıl önce yapmalıydık biz bunu; böyle yerlerde değil. Ama, toprağın iki ucunda, yüzüstü bırakılmış iki maden kuyusunda. (Stevens'e.) Gönlünüzün isteği oldu, değil mi? Her şey istediğiniz gibi tıkırında yürüdü. Daha önce, sizin buna verdiğiniz ad neydi? Haa! tamam, gerçeklik. (Temple'e bakar.) Güzel şey, şu gerçeklik!

STEVENS

Şimdilik, susmanızı rica edeceğim sizden.

GOWAN

Gerçeklikten söz açılmışken sorayım: Nerede o mektuplar? Sanırım ki, o bacaksız düzenbaz, şimdi de doğrudan doğruya bana satmağa kalkışacak onları. Ama hiç de umduğu çıkmayacak! Bir çöplüğe öyle çok para verir mi insan?

(Odada şöyle bir döner, girdiği kapıya doğru yönelir.)

STEVENS

Bende onlar.

(Temple, şaşkın, Stevens'e bakar. Gowan durur. Temple'e.)

Unuttunuz mu? Siz dönüp geldiğinizde, Nancy odadaydı. Mektuplar da masanın üzerindeydi. O bunları aldı, daha sonra da, bana verdi.

(Gowan, önce güçlükle, isteksizce, sonra da çılgınca güler.)

GOWAN

Eee, şimdi her şey düzene girdi işte. Günahkâr kadın suçunu açıkladı, şantajcı başı işini berbat etti: temizliğin böylesine diyecek yok. Ne olacak, küçücük bir kızı, deli bir kadının eline bıraktılar; o da, her şey düzelsin diye, tuttu çocuğu öldürüverdi. Ama kim ne derse desin, kafası işliyormuş bu ahmak kadının, doğrusu. Anlaşılıyor ki, ancak bir şantajcı başının yatağında da rahatlık duyabilen bir kadınla yaşamanın zevkini, vere-vere ödemek gerekiyor biraz da: çocuğa karşı çocuk. Öyle, öyle. Şükürler olsun sana, Tanrım. Şükürler olsun sana, Nancy azizeleri. Çünkü sen, karımın erdemi bana bitip tükenmeyecek bir gönül rahatlığı versin diye öldürmek lûtfunda bulundun çocuğumu. (Biraz önceki gibi güler. Temple, kendinden geçmiş, önüne baka baka, onun yanına oturur.) Tek bir kusur yok, gerçekten. Her şey, inceden inceye düzenlenmiş.

STEVENS

Düzenlenmeyen başka bir şey daha var.

GOWAN

Aferin. Demek, eğlencemizi bitirmedik daha? Peki, biz eğlenelim diye başka kimi öldürecekler?

STEVENS

Nancy'yi.

GOWAN

Nancy'yi? Peki nasıl? Biliyorum, asacaklar onu, hem de boynundan. Sonra, umuyorum ki, yaman gidecek, çatır-çutur. Böylece de, hiç değilse, iki orospudan biri borcunu ödemiş olacak. Namusluca bir bölüşme bu. Tanrı'dan, merhametin bundan fazlası istenemez, doğrusu. (Temple'e kin ve bahtsızlıkla bakar.) Hem, sonra bir başka şeyi de yoluna koymak gerekir. Örneğin, o ünlü mektuplarda neler yazılıymış, öğrenmek isterdim bunları. Değil mi ki, şimdi, gele gele, içimizdekileri açığa vurmak ânına geldik; doğrusunu söyliyeyim, Temple bu konudaki sözleriyle aklımı çeldi benim. Ne dersiniz, insanı iblis gibi kışkırtıcı bir şey olmalı bu. Bu dediğim, içindekiler. Öyle ya, neşe içinde geçen evliliğimiz boyunca bana nasıl da edepli bir dil kullanmıştı. Düşünün bir yol, dilin böylesi, olsa olsa Presbiteryen'lerde vardır; eğer hem presbiteryen olmak, hem de fabrika gibi çocuk çıkarmak olacak şeyse.

STEVENS

Susun artık, Gowan!

GOWAN

Bana gelince, doğrusu bu ya, ben de sanırdım ki bu onun eğitiminden ileri geliyor. Her iki eğitiminden : Kolejdeki ve Genelevdeki. Sanırdım ki genelevi unutma yolun-

da gösterdiği çaba yüzünden, boyuna koleji anıp duruyor, hem de fazlasiyle. Sözün kısası, benim yanımda sınavlarını veriyor, onun yanında da... (Stevens'in bir davranışı karşısında.) Peki, peki, sevgili Avukatım, rahat durun. Ama şunu da söyleyin; yazık denmez miydi buna? Değil mi ki, onu Memphis'e (*) götürdüğüm için suçluydum; değil mi ki bu suçluluk duygusu öyle gelip geçici değildi; —geçmiyor işte— öyleyse, hakçası, benim gönlüm alınmalıydı, bana sıcaklık, yakınlık gösterilmeliydi. Doğru olan da buydu. Anlıyorsunuz ya ne demek istediğimi; onun kazanmasında, yalar değil, araya giren kişilerin de yardımıyla büyük payım olan o parlak orospuluk eğitiminin meyvelerini toplamayı tam hak etmeliydim ben. Ama, değil, ben koca'ydım, ben. Ben, olup bitenleri vicdan azabı içinde düzeltiyordum; öyleyse, pişmanlık duyan bir erdeme hak kazanmıştım. Ama ne dense boşuna, sevgili Avukatım; Tanrının günü, pişmanlık duyan bir erdemin eğlenceli bir yanı yoktur; çünkü gerçek bir orospu, beri yanda, yatakta çok, çok daha gülünçtür.

STEVENS

Gowan, daha da ileri giderseniz, vuracağım size.

GOWAN

Gideceğim yine de. Çünkü erdem, yalnız bana özgü bir şeydi; onu yalnız ben, kendim kullanabilirdim! (Birden, ulur gibi, Temple'e doğru bağıra bağıra ağlar.) Başkalarıyla, başkalarının altında fingirdeşmek, ha? Ağız leş gibi sözlerle dolu?...

(Stevens, Gowan'ın üzerine atılır. Gowan onu durdurur ve kolunu kıpırdattırmaz.)

Yormayın kendinizi Gavin! (Onu geriye iter.) Sekiz yıl sonra, korku bilmezliğim, gücüm geri geldi. Hayatımı, kendi bildiğimce temizlemek için bunları kullanacağım. (Her ikisine bakar, sonra da boğuk bir sesle:) Hepinize kin duyuyorum. (Alaylı alaylı güler. Temple'e:) Allahaısmarladık, yosma.

STEVENS

Siz, o iğrenç kendinizi beğenmişliğiniz var ya, işte önce onu temizlemekle başlayın işe.

GOWAN

Kuşkunuz olmasın, onu da yapacağım.

(Kapıya doğru yönelir.)

TEMPLE (Birden yerinden kalkarak:)

Nereye gidiyorsun?

GOWAN

İçmeğe. Yeter ki, sekiz yıldır içmesini unutmamış olayım. Yoksa, başka bir akıl mı vereceksin bana?

STEVENS

Bucky'yi ne yaptınız?

GOWAN

Ha! Evet, o, nasılsa ölümden kurtulan'ı! Sizde, karınızın yanında. Güvenilmeyecek yerde değildir ya? Karınız da öldürür mü çocukları?

(Sert sert, kapıya doğru yürür.)

TEMPLE

Gowan! Bırakma beni böyle!

(Gowan karşılık vermez. Çıkar.)

Hey Tanrım! İşte yine!

STEVENS

Gelin.

TEMPLE (Hâlâ hiç kımıldamaz.)

Yarın, yarın, hele bir yarın olsun.

STEVENS

Evet, yarın. Her şeye yeniden başlamak gerekecek. O, arabasını yine parçalıyacak. Araba olmazsa, başka bir şeyi. Ve sekiz yıl, parçalayacak başka bir şey buluncaya değin, onun hep bağışlanması gerekecek. (Temple'in kolunu tutar.) Gelin, Temple, vakit çok ilerledi.

TEMPLE (Direnerek)

Ne dedi Vali?

STEVENS

«Olmaz.» dedi.

TEMPLE

Nedenini söyledi mi?

STEVENS

Bağışlamağa yetkisi yokmuş.

TEMPLE

Yetkisi yok muymuş? Bir Eyalet Valisinin? Hem de, kanun ona bağışlamak, ya da ertelemek için en geniş yetkileri versin de?

STEVENS

Kanundan başka bir şeye inansaydım, sizi buraya getirteceğim yerde, onun deliliği yönünden savunmasını yapardım.

TEMPLE

Yalnız beni mi getirttiniz? Baba da geldi. Nasıl oldu, aklım yatmıyor ama, unutmayın bunu. (Stevens'e bakar.) Ha! Hava kaçıran supaptı bu; tekerleği değiştirmek için de, benzin istasyonunda duruldu. Telefon ettiniz, onun da zamanı oldu. Ama işte bütün bunlar bir hiç için, gerçekçilik için, adalet için, bir hiç için, bir hiç için; değil mi ki o yine de ölecek.

STEVENS

Vali, adaletten söz açmadı. O, küçük bir erkek çocuk ile geleceği söz konusu etti. Bu da, sizin ve Gowan'ın, birlikte, çocuğun yanın-

(*) (Memphis, Temple'in üştüğü genelevin bulunduğu il.)

da kalmanızı gerektiriyor. Nancy, bunu kurtarmak için oyunun bir bölümünü kurban etmekten; elinde olan son araca, kendi düşük, ve yitik ömrüne baş vurmaktan çekinmedi.

TEMPLE

Ben, herşeyi bıraktım, her şeyi koyuverdim, üstelik çocukları bile. Nancy size söylemiştir bunu.

STEVENS

Artık sizin onları yüzüstü bırakmamanız için ne gerekiyorsa, Nancy onu yaptı. O, bunu Cuma sabahı isbat edecek.

TEMPLE

Cuma! Ey kara gün! Gavin! Uğursuz gündür bu, felâket günüdür! Cuma günü, kimseler, kimseler yola çıkmaz! Ah! Bir bağışlayıverseydi, her şey bitecekti işte. Gowan, rahat rahat, beni dışarı atacak, ya da ben kendim çekip gidecektim. Ama, iş işten geçti işte, ömür boyunca geçti. Ve şimdi de, hep aynı yolu izlemek gerekecek; yarın, yarın daha, boyuna bu...

STEVENS

Haydi, Temple, gidelim...

TEMPLE (direnerek)

Dosdoğru söyleyin bana, Vali ne dedi? Bunu bu akşam söylemedi o. Biliyorum... Ya da, telefonda söylediyse, neydi başımızın zoru da...

STEVENS

Bunu bana sekiz gün önce bildirdi o...

TEMPLE

Bana telgraf çektiğiniz zaman? Ne dedi?

STEVENS

Nancy'nin akıl almaz davranışı karşısında, kendi görevinin güçsüz yetkisinin, terazide hiç de ağır basmıyacağını söyledi. Onun, bedelini şu yitip gitmiş, değersiz, yürekler acısı hayatıyla ödediği şeyi, kendi başına ortadan kaldıramıyacağını bildirdi.

TEMPLE (kendinden geçmiş.)

Yalnız öyle değil ki, iyi hayatını, iyi ve sevgi dolu hayatını. Demek, gecenin ortasında, saatın ikisinde buraya gelişimde, onun hayatını kurtarmak umudu bile yoktu, ha? Demek buraya gelişim, onun, Nancy'nin hayatını kurtarmamağa çoktan karar vermiş olduğunu yüzüme karşı söylemesi için bile değildi de, sırf, iki yabancı önünde kocama açılmam için, kocam tek bilmesin diye sekiz yıl üzerinde titrediğim bir şeyi, olduğu gibi açığa vurmam içindi. Demek buydu, acı çekmek!

STEVENS

Buydu, ama sizi buraya getirdiğim için en derin duygularımla sizden özür dilerim. Neylersin ki, Nancy'nin yalnız kalmaması için, o davranışının, delice de olsa, bir şeye yaraması, ölümünden sonra bile olsa, küçücük bir çocuğu korumağa, onu yüzüstü bırakılmışlıktan kurtarmağa yaraması için böyle yapmak gerekiyordu. İşte siz, buraya, bunu yapmağa geldiniz.

TEMPLE

Peki, öyle olsun. Demek, bunu da yaptım. Şimdi gidebilir miyiz artık?

STEVENS

Evet. Gidip Nancy'yi göreceğiz.

TEMPLE

Gidip Nancy'yi göreceğiz ve kendisine, asılacağını söyleyeceğiz.

STEVENS

Bağışlanmak istemiyor o. Ama belki de, ummaktan kendini alıkoyamaz.

TEMPLE

Gidip onu göreceğiz. Bunu da yapacağız.

(Temple, çıkış kapısına doğru yönelir, sendeler, düşecek gibi olur, öylece ilerler. Stevens, koluna girmek ister. Fakat o, Stevens'ten sıyrılır, kendiliğinden yürür gider.)

TEMPLE (Kendinden geçmiş durumda, kendi kendine konuşur.)

Ruhumu kurtarmak için... Bende bir ruh varsa eğer... Bir Tanrı varsa bu ruhu kurtarmak için... Ve bu ruhu o Tanrı'nın kurtarmağa gönlü varsa... Ah! Bir olsaydı...

TALÂT SAİT HALMAN

Faulkner'in Yarattığı

«Savaşlar asla kazanılamaz... Aslında savaşlar yer almaz bile. Savaş alanı insana sadece kendi çılgınlığını ve umutsuzluğunu gösterir; zafer ancak düşünürlerle ahmakların boş bir kuruntusudur.»

K*utsal Sığınak* adlı korkunç romanının sapık ve gaddar kahramanı Popeye'ın insanlığın timsali olup olmadığını William Faulkner'a sormuşlardı bir kere. Faulkner'ın cevabı şu olmuştu : «İnsanlığın timsali değil, kötülüğün timsali. Ben ona iki göz, bir burun, bir ağız, bir de kara elbise verdim, okadar. Baştan başa bir alegoriydi o.»

Faulkner, gerçekten bütün eserlerinde içinde yaşadığı çağın panoramasını alegori yoluyla çizmiş gibidir. Faulkner'da olaylar ve kişiler, birbirine paralel ve birbirini devamlı olarak etkileyen, vakit vakit tek bir çizgi halinde birleşen iki düzeyde gelişir: Biri yaşantıların elle tutulureasına gerçek ve somut olan düzeyi; ikincisi hikâye ve kahramanların temsil ettiği soyut, hattâ kimi zaman metafizik, gerçeklerin düzeyi. *İn Aşağı, Musa*'da aslında Zencilerin uğradığı haksızlıkları ve tabiatın saf güzelliğini iki bellibaşlı tema olarak işlerken, Faulkner çağdaş medeniyetten çok eski çağlardaki insanlık ve tabiat sevgisini yaratmağa çalışıyordu. *Ağustos Aydınlığı*'nda derisinin beyaz mı kara mı olduğunu bilmeyerek kimliğini bulmak için çırpınan Joe Christmas, varlığının niteliğini boşuna arayan modern insanın sembolüdür. Christmas'ın linç edilmesi, tıpkı çağdaş çevrenin kendi insanlarını mânen veya maddeten didik didik etmesi gibidir. *Ses ve Gazap*'taki başlıca kişiler, insanlığın çöküşünü eski ve soylu bir ailenin çürümesi halinde yaşar ve yansıtırlar. *Bir Masal*'da hikâye meçhul askerin Birinci Dünya Savaşındaki serüveni gibi başlar, İsa'nın hayatı gibi gelişir ve bir büyük imanın katına ererek mutlak anlamda soyutlaşır.

Faulkner'ın eserlerindeki temel metod, olumlu gerçeği göstermek için olumsuz gerçeği yansıtmaktır. Somut olarak anlattığı kötülük, soyut iyiliği ifade eder. Bir roman kahramanının kısırlığı, metafizik anlamda ruh egemenliğinin başlangıç noktasıdır. Beyinsiz bir kişinin temsil ettiği gerçek, aklın erişilmezliğidir. Bu bakımdan, Faulkner belki de çağdaş edebiyatın en geniş alegorisini yaratmıştır; çünkü onun alegorisi sadece paralel düzeylerde kalmamış, olumsuzluğun en alçak noktasından hareket ederek olumluluğun en yüksek noktasına varmıştır. Gerçek somuttan mutlak soyuta çıkıştır bu.

Claude Magny'nin Faulkner hakkında söylediği bu bakımdan çok doğrudur: Faulkner «çağının edebî dramını bütün genişliği içinde yaşamış olan tek modern romancıdır... Eseri, büyük mânevî kurtuluşun esaslarını tesbit etmiştir.» Faulkner'ın çağındaki dram, insan varlığının yıkıntıya düşmüş olmasıdır. Yirminci Yüzyıla «lânete uğramış ölümsüzlük ve ölümsüz lânet» hâkimdir, «kaderin ve yokolmanın karanlık gölgesi» insanlığı sarmıştır, yeni çağ «dünyanın eski ve felâketli rahmi»nden doğmuş bir canavar gibidir. Faulkner'ın çevresinde gördüğü ve yaşadığı gerçekler, ancak korku ve azap yaratabilir.

Faulkner, bazı çağdaşlarının yaptığı gibi korku ve azaptan kaçmamış; onları kendi varlığında vargücüyle yaşamış ve yaratmıştır. Bu yüzden, eserlerinde kasvet, gaddarlık, kan, sapıklık, suç ve günah baştan sona hâkim görünmektedir. Faulkner çevresinin ve çağının bu elle tutulur gerçeklerinden kaçmadığı için, onların dehşetini yarattı. Bir bakıma, eserleri bir bütün olarak alınırsa Dante'in Cehenneminden bile ürkütücü bir panaroma çıkar ortaya; çünkü Faulkner'ın çağdaş cehennemi daha somuttur, insanları ve olayları bir bakışta tanınacak cinstendir. Faulkner'a göre, Yirminci Yüzyılın insanı, çevresinin ateş çemberi içine kıstırılmış bir akrep gibidir. Ateş çemberini kırıp dışarı çıkamadığı gibi çırpınır, kıvranır, sonunda kendini sokup öldürür. Çemberin dışındadır iyi olan, güzel olan, değerli olan herşey.

İnsanın bu kurtuluşsuz tragedyasını anlatmayı kendine görev edindi Faulkner. Sanatçı haysiyeti ve namusu ancak bunu gerektiriyordu. Ama, kaçamadığı çevreye mahpus kalınca soyut gerçeklerin ideal, belki de erişilmez, katına varmağa çabaladı. Rûhun düşkünlüğünü anlatırken daima ruhun saflığını arıyor gibiydi.

Faulkner'ın eserlerindeki vahşet, biraz da dramatik etkinlik meselesiydi. Faulkner'a göre, soyut anlamda iyiliğin insan rûhunda uyandıracağı derin heyecanlar yoktur; güzelliğin dramı olmaz. Dramatik gerilim, ancak iyi bir amacın karşısına dikilen kötülüklerden doğar. Buna inanan Faulkner iyi amaçla kötü engel arasındaki mesafeyi en uzak sınırlarına kadar açarak dramatik gerilimi arttırmağa çalıştı. Roman ve hikâyelerinin çoğunda sezilen aşırılıklarda böyle bir estetik görüşün de payı vardır. Faulkner, iyiyi yoğun ve hattâ erişilmez bir ideal halinde verirken kötüyü fazla belirli ve hâkim duruma soktu. Gerçi bu iki ifrat, dramatik gerilimi gerçekten artırdı ama, mesafe açıldıkça iyi ile kötü arasında denge kurmak imkânsızlaştığı için Faulkner'ın eserlerinin çoğunda olumsuz unsur fazla ağır bastı.

Faulkner'ın kişileri, orta çağda günahlarından kurtulmak için birbirlerini kamçılayarak diyar diyar dolaşanlar gibi çektikleri ve verdikleri azabı ölünceye kadar yaşamağa mahkûm oldular.

Faulkner, insanlardan iğreniyor, insanlığı seviyordu. Yirminci yüzyılın düşkün insanlığını değil, mertliğin ve onurun, aşkın ve fedakârlığın hâkim olacağı bir insanlığı özlüyordu. Faulkner'ın gördüğü insanlık lânetlenmiştir, lânet insanlığın alınyazısı olmuştur çağımızda. Kadere karşı çabalamak nafile-

dir; çünkü insan varlığı sadece uyumsuz değil, boşunadır da. İnsan, ne kendi tragedyasını kendisi yaratır, ne de alınyazısı olan felâkete başkaldırabilir. Elinde olan tek şey, kadere karşı değil, bazı evrensel değerler uğrunda çabalamaktır - vekarla, mertlikle, sevgiyle, merhametle. Bu bakımdan, Faulkner'da Kierkegaard'a ve Camus'ye benzer taraflar bulmak mümkündür. Ama benzerlikleri belirli bir ölçünün dışına taşırmak hatalı olur, çünkü Faulkner'ın sanatıyla Kierkegaard ve Camus'nün düşüncelerinin ayrıldığı noktalar çoktur ve geniştir. Faulkner, Kierkegaard'dan özellikle inanç unsuru, Camus'den de isyân düşüncesi bakımından ayrılır.

Rûh saflığını kaybetmiş olan insanların acısını çekerken Faulkner çocuklarda, kadınlarda ve zencilerde süregelen mânevi temizliğe dört elle sarılmış gibidir. Ama, onlar da ergeç ya içinde yaşadıkları çağın etkisiyle ahlâk düşüklüğüne uğrayacaklar, ya da sömürüleceklerdir. Faulkner'ın kadınları daha çok Ophelia şahsiyetindedir: Yön veremeyecekleri dış kuvvetlere boyun eğer, saflıklarıyla kendi felâketlerine sürüklenirler. Zencilerin Faulkner'ın eserlerindeki yeri, çeşitli ve hattâ çelişik görünüşleriyle önemli ve ilginçtir. Bir bakıma, Faulkner zenci rûhunu kavrayamıyor gibidir; onların «anlaşılmazlığı»ndan söz eder. Ama, öte yandan zenci heyecanlarını çağdaş Amerikan yazarlarının (hattâ Zenci yazarların) pek çoğundan daha iyi işlemiştir. İlk kitaplarındaki zencilerin kişiliği, beyaz Güneylilerin geleneksel zenci görüşüne uygundur: Saf, çilekeş, cahil, çocuksu, sıcak kanlıdır zenciler. Faulkner önceleri fert olarak değil de ırklarının bellibaşlı niteliklerinin temsilcisi gibi görmüştür onları. Sonraları tek tek insanlar olarak ele alıp ırksal niteliklerden başka kişisel özellikler vermiştir. Aslında Faulkner Güneyli Zencilere karşı tutumunu hiçbir vakit kesinleştirememiştir: Güneyin maddî ve mânevi yıkıntısına yol açan Amerikan İç Savaşı kölelik müessesesinden doğmuş olduğu için, Zenciler Güney halkının rûhunda ve hayatında bir vicdan azabı, bir kara gölge gibi yaşadığı için, Faulkner Zencilerin varlığında önceleri bir suç veya günah görmüş gibidir. Ama, sonradan Zencilerin durumunu ve tarih boyunca çektikleri ıstırabı geniş bir insanlık çerçevesi içinde düşününce tutumu olumlu hale gelmiştir. O vakit Zencilere acı çekenlerdeki, felâkete uğramışlardaki haysiyeti, hayat karşısında kahramanca hattâ peygamberce sabrı ve rûh derinliğini vermiştir. Ama, zaman boyunca, Faulkner'ın zenciler konusunda beklenmedik çelişmeleri oldu: Son yıllarda, The New York Times gazetesinde yayımlanan bir mektubunda «Beyazlarla Zenciler,» diyordu Faulkner. Birbirlerine sevgi ve güven duymuyorlar, belki de hiçbir vakit duyamayacaklar.» Öte yandan, zenci yazarlara yardım edecek bir vakıf kurdu. Beyaz ve zenci çocukların aynı okulda okuyabilmeleri federal hükûmet tarafından kanunlaştırıldığı zaman bir muhabire şöyle dedi: «Zorla birleştirme zorla ayırma kadar hoşlanmadığım bir şey. Bir orta yol bulundukça ben o yolda olacağım. Ama, iş savaşmaya kadar varırsa ortaya çıkıp Zencileri vurmak pahasına federal hükûmete karşı Mississippi Eyaleti safında çarpışırım.» Göğsünü gere gere bunu söyleyen Faulkner, yıllarca önce linç hakkında şu nefret dolu satırları yazmıştı: «Sevine sevine yapacaklar bu işi. Çünkü ona acımak, kendi yenilgilerini kabullenmek, merhamet umduklarını ve istediklerini ortaya koymak demektir. Sevine sevine yapacaklar bu işi. İşte asıl korkunç ve feci olan da bu.»

Faulkner, insanlığın sürdüğü trajik hayatta rûha ve heyecanlara akıl ve mantıktan çok daha fazla ağırlık vermiştir. Aslında Faulkner'ın eserlerinde düşünce muhtevası cılızdır, belirli bir felsefî tutum yok gibidir. Bu bakımdan, Faulkner birçok Amerikan romancısında sezilen soyut kavram ve soyut üslûp eksikliğini gösterir. Soyut, Faulkner'ın roman ve hikâyelerindeki somut egemenliğinden bir sonuç olarak çıkar ama, bu sonuç sayfaların içinde değil dışında, ötesindedir. Faulkner'ı okurken olayların canlılığına, sahnelerin gerçekliğine ve kişilerin yoğun heyecanına kapılır insan.

Faulkner'a sormuşlardı: «İnsanın kurtuluşu ve kalımlı oluşu, yeryüzünde hüküm sürüşü, aklındaki gücle mi, yoksa kalbindeki kudretle mi olacaktır?» Faulkner şöyle cevap vermişti: «Akla pek güvenim yok. Akıl insanı ergeç yaya bırakır. İnsanın herşeyden önce duyması gerek.» Faulkner'a göre Yirminci Yüzyılda yeryüzünün birçok toplumlarının, özellikle Faulkner'ın topluluğunun, keşmekeşi aklın zıvanadan çıkmasından doğmuştur. Akıl, varlığın esrarını aşamadığı, gerçeğini anlayamadığı için şaşkındır, paniğe kapılmıştır. Bu yüzden, Faulkner'ın kahramanları, rûhlarının olanca çıplaklığıyla ve coşkunluğuyla yaşarlar. İnsan, anlamaya çalışmaktansa çile çekmeli, daha iyisi vargücüyle yaşamalıdır. Gerçeğe yaklaşmak isteyen akıl, cinnete varır. Kalbin buyruğunu tanımalı ve ona boyun eğmelidir insan, çünkü «kalpte ne varsa gerçek odur.»

Faulkner'ın eserlerindeki ahlâk anlayışını bu düşüncede bulmak mümkün. Faulkner çağımız insanının âdeta «pagan» heyecanlardan yola çıkıp aşkın üstün ahlâkına varmasını istiyor. İnsanlık belki de ilkel yaşamanın değerlerine dönmelidir. Kişi ancak ruhsal varlığa inanır ve güvenirse yeryüzünde kalımlı olabilir. Önemli olan, her ferdin hayatın rûhsuz unsurlarının üstüne çıkabilmesi, kalımlı olmak uğrunda vekarla gayret etmesidir. Çünkü kalımlı olmak, insanın kendisine karşı bir zafer kazanması demektir. «İnsan, insandır - kalımlı ve ölümsüz; ölümsüz olduğu için kalımlı değil, kalımlı olduğu için ölümsüz.» Ölümsüzlük, ancak insanın mânevi zaferiyle gerçekleşebilir; zaferin yolu yalnız kalpten geçer.

Faulkner'ın sanatının bu yönünde romantik düşünce ve duyarlığın payı büyüktür. Bir uzun hikâyesindeki şu cümle Faulkner'ın romantik tutumunun mutlak niteliğini göstermeğe yeter: «Gerçek, tektir. Değişmez. Kalbe değen herşeyi kavrar gerçek - onuru ve vekarı, acımayı ve adaleti, mertliği ve aşkı.» Faulkner'a göre, gerçeğin metafizik ve ideal haliydi bu. Eserlerinin yapısından ve üslûbundan da belli ki yeryüzünde tek gerçek (ya da sayısız gerçekler) tüyler ürpertici bir keşmekeş içindedir. Gerçeğin ne olduğunu artık hiç kimsenin kestiremediği bir çağda, Faulkner gerçeği aramak çabasına girişmişti: Üstün ve mutlak gerçeği arıyordu. Böyle bir arayış, ancak değişik açılardan, sayısız yönlere bakmakla yapılabilirdi. Faulkner, insanlığın bütününü temsil eden bir küçük topluluğa binlerce gözle baktı. Bu yüzden, eserleri yapı bakımından girift, üslûp bakımından çetrefil görünmektedir. *Ses ve Gazap*'taki dört bölümü, değişik karakterlerin akıllarından geçenler mey-

dana getirmiştir. *Döşeğimde Ölürken*'de Addie Bundren'in ölümü 15 kişi tarafından anlatılmaktadır. *Ağustos Aydınlığı* James Joyce'un *Ulysses*'indekine benzer bir «şuur akımı» tarzında yazılmıştır. *Absalom, Absalom!* romanının dili, içindeki insanların keşmekeşini yansıtmak amacıyla kasden karmakarışık bir üslûpla yoğrulmuştur. Bir Amerikan yazarına göre Faulkner'ın «bir uygarlık psikozunun azgın hezeyanları»na benzeyen eserlerinde dağınık bir üslûp olması, muhteva ile söyleyişin bağdaşması bakımından tabiidir, hattâ zorunludur.

Faulkner'ın üslûbu yıllar boyunca türlü tenkitlere uğradı. V.S. Pritchett, Faulkner'ın düzyazısını «yazılacak yerde tütün gibi çiğnenip arasıra, dışarı tükürülen azap verici bir düzyazı» olduğunu ileri sürdü. Clifton Fadiman, Faulkner'ın roman ve hikâyelerinin aslında «anlatmaya aykırı» olduğunu, «hikâye anlatılmasın diye birtakım karmakarışık usuller» kullandığını söyledi. Oysa Faulkner, üslûbu olayın ve kişinin bir belirtisi ve unsuru olarak düşündü daima. Anlattığı hikâyedeki gelişme ve hareketin kendine özgü bir fonksiyonuydu üslûp.

Faulkner zamanı da karışık olarak kullanmıştır. Ona göre, zaman bir bütündür, kronolojik bir sıra takip etmez. Geçmiş, hiçbir vakit geçmiş değildir. Zaman devam eder, daima oluş halindedir, bugündür, şimdidir, şu ândır. Jung'un kollektif şuuraltında olduğu gibi, geçmiş insanın şuurunda ve şuuraltında sonu gelmez bir akıştır. Jean-Paul Sartre'ın Faulkner hakkındaki bir yazısında dediği gibi: «Faulkner, zaman içindeki hareketi, olayların ve maddelerin özünde durduruvermiştir. Dakikalar patlak verir ve donar; sonra kaybolmaya yüztutar, geri çekilir, ufalır, hareketsiz kalır.» Faulkner bellibaşlı bütün eserlerinde kronolojik sırayı sistematik bir şekilde bozmuş ve kişilerinin şuurundaki geometriye göre yeni dizi ve düzenlere koymuştur.

Faulkner, çağının insanlık tragedyasının en yoğun belirtileriyle içli-dışlı olmuştu. Ona göre, sanatçının görevi kendi varlığının ve çevresinin çilesini çekmek, onu bütünüyle yaşamak ve yaratmaktı. Diyordu ki, «Sadece ahmak üzülmez, sadece aptal unutur.» Yaşamanın en büyük çilesi, var olmaktaki saçmalıktı. İnsanın alınyazısıydı yeryüzüne hiç olarak doğup yine hiç olarak gitmek. Bu yüzden, Faulkner'ın gözünde savaşların her türlüsü boşunaydı, zaferlerin hepsi sıfırdı. Ama, insanın tek bir zaferi vardı: Ölümlü bir dünyada ölümsüzlüğe ermek için, şefkat ve fedakârlığa, mertlik ve onura, merhamet ve sevgiye dört elle sarılmak. Faulkner'ın asıl yarattığı bu sonsuz gerçeklerdi. Onun için, Faulkner yarattığı ile, yaşadığı ile ölümsüzler arasına girdi. *Talât Sait HALMAN*

ÖNSÖZ

(2. Sayfadan)

unutmuyorum) en az yönetileni, istem alanının en sınırlı olduğu sanat, romandır. *Karamazov*'ların, *Yitik Hayaller*'in, Dostoyevski ile Balzac'ı ne ölçüde baskısı altında tuttuğunu, bu kitapları Flaubert'in güzel ama inmeli romanlarını okuduktan sonra okuyan insan, rahat rahat görebilir. Oysa, en önemli nokta, sanatçının baskı altında kalması değil, elli yıldan beri görülegeldiği üzere, kendisini baskı altında tutacak şeyi gitgide daha geniş ölçüde seçmesidir, sanatının araçlarını buna göre düzenlemesidir. Birtakım büyük romanlar, herkesten önce yazarları için, kendilerini saracak, sürükleyebilecek tek şeyin yaratılması demek oldu. Lawrence'in cinselliğe sarınması gibi Faulkner de düzeltilmez'e, çaresi bulunmaz'a saplanmaktadır.

Kişilerinden biriyle «çaresi bulunmaz»ı karşı karşıya getirmeği başarır başarmaz, Faulkner'de, kör, zaman zaman efsane gücüne yaklaşan bir kuvvet ortalığı kasıp kavurmağa başlar. Belki de Faulkner'in tek gerçek konusu, çaresi bulunmazlıktır. Belki de yapmak istediği tek şey, insanı ezmeği başarmaktır. Kişilerini hayalinde yaratmadan önce çoğu zaman birtakım sahneleri tasarladığını işitirsem; eserin, onun kafasında, akışı birtakım trajik durumları belgileyen bir öykü olmadığını, tam tersine, kim olduğu belirsiz birtakım kişilerin çatışmasının yahut ezilmesinin dramından doğduğunu işitirsem; imgelemin, olsa olsa, önceden tasarlanmış bu duruma birtakım kişileri mantık yoliyle getirmeğe yaradığını işitirsem, hiç şaşmayacağım. Faulkner.in gücünü meydana getiren o gergin esrime, ya sonuna değin duyulan bir köle güçsüzlüğünden (gangsterlerin evindeki kız), ya da çare bulunmaz bir saçmalıktan (mısır koçanı ile ırza geçme, yakılan suçsuz adam, kaçmakta olan ama işlemediği bir suç yüzünden ahmakça mahkûm edilen Popeye; «Ben can çekişedurayım...» da hasta dizini çimentoyla sararak iyi etmeğe kalkan köylü, o güzelim kin monoloğu) fışkırır. İkincil kişilerine, handiyse, gülünç denecek kişilerine (genel ev sahibi kadınla köpekleri) Şçedrin'inkine benzetilebilecek bir yeğinlik veren şey de, saçmalıklarıdır. Bu ikincil kişileri, Şçedrin'inkilere benzettim, Dickens'inkilere değil. Çünkü bunların bile çevresinde, Faulkner'in sanatının değerini meydana getiren duygu dolanır: Kin duygusu... Burada kin derken, kendi değerlerine karşı boğuşmayı, Baudelaire'den, gözleri yarı yarıya sönmüş ama ışığa övgüler söyleyen Nietzsche'ye değin, hemen hemen bütün büyük sanatçıların içlerindekinin en özünü, en özlüsünü dile getirdikleri o çaresizlik tutkusunu düşünmüyorum. Düşündüğüm, tragedya sanatının hemen hemen tümünün temelini meydana getiren, estetikle ilişkisi olmadığı için de hiçbir zaman irdelenmemiş olan bir ruhsal *durum*dur: büyülenmişlik... Afyon düşkününün, evrenini, ancak afyonunu çektikten sonra bulması gibi tragedya şairi de kendi evrenini ancak özel bir durum içinde dile getirir; bu durumun sürekliliği, gerekliliğini gösterir. Tragedya şairi kendisini büyüleyen şeyi, ondan kurtulmak için dile getirmez (çünkü kendisini büyüleyen nesne sonraki eserinde de yeniden belirecektir), ana yapısını değiştirmek için dile getirir. Çünkü, başka öğelerle birlikte bunu dile getirdiği zaman, bu nesneyi de, kavranmış, üzerinde egemenlik kurulmuş şeylerin bağıntılı dünyasına sokmuş olur. Şair, kaygıyı, ona karşı koyayım diye dile getirmez ama, onunla birlikte başka şeyleri de dile getirerek, onu yeniden evrene sokarak, ona karşı koyar. En derin, en büyük büyülenmişlik, sanatçının büyülenmişliği, gücünü kuvvetini şundan alır: Hem yılgıdır, hem de bu yılgıyı kavrama olanağıdır.

Sanctuary, polis romanına Yunan tragedyasının «geliyorum» demeden, küt diye, girişidir.

André Malraux'dan Bilge KARASU

WİLLİAM FAULKNER'DEN
BİLGE KARASU

AYI

Bu hikâye, Prof, İrfan Şahinbaş'ın hazırladığı, «Amerikan Antolojisi»nden izniyle alınmıştır. Başka yerde yayınlanamaz.

On yaşındaydı. Yaşını —neden sonra— iki evli bir sayı olarak yazdığı, babası, Binbaşı de Spain, ihtiyar Genaral Compson ile öbürlerinin her yılın Kasım ayında bir bir de haziran ayında ikişer haftalarını geçirdikleri kampı ilk gördüğü o günden çok önce, başlayacak olanlar başlamıştı zaten. O gün, onu daha görmediği halde, bir ayağı bir zamanlar kapanda parçalanmış olan o heybetli ayıyı da kalıt almıştı; aşağı yukarı yüz millik bir çevre içinde ün salmış, insandan, yaşayan insan dan bir yaratık gibi kesin bir ad kazanmış olan o ayıyı...

Yıllarca dinlemiş durmuştu: Yağmaya uğrayan mısır ambarlarından ormana kaldırıp yenen domuz yavruları, domuzlar, hattâ danalardan, parçalanmış kapanlarla param parça edilmiş öldürücü tuzaklardan, çiğnenip parçalanıp öldürülmüş köpeklerden, doğrudan doğruya üzerine boşaltılıp bir çocuğun üflediği çitlenbik tabancalarından daha etkili olmayan çifte, hattâ tüfek atışlarından örülen o uzun efsaneyi... Kendisi doğmadan önce açılan bir yıkıntı, bir yıkım yoluydu bu; bu yoldan, belki hızla değil ama bir lokomotifin insaf bilmeyen, karşı konulmaz gücü ile o kaba saba, o heybetli biçim, geçer giderdi. Bu ayıyı, daha görmeden tanımış, bilmişti. Çarpık izini bıraktığı balta girmemiş ormanları daha görmeden önce, ayı, bütün heybetiyle düşüne girerdi... Kaba saba, kocaman gözleri kanlı haliyle... Kötü ni yetli değildi bu ayı, koskocamandı yalnız... Havlamalariyle kendisini ürkütmeğe çalışan köpeklere, kendisini altlarına almağa uğraşan atlara, insanlar ile bu insanların üstüne attıkları kurşunlara göre pek kocamandı. Ayıyı, onu gözü ile daha görmeden, çocukluğun eksiksiz bilme gücü ile, bütünlüğü ile görür gibiydi. Ama ne ölüm hükmü giymiş yabanı görmüştü daha, ne de kocamış ayıyı... Kocamış ayının ad edindiği, ün saldığı bu yerde, yaban öldüğü için kendisinden korkan insanların, ellerinde baltaları, sapanları, pıtrak gibi, adsız ünsüz, biribirini bile tanımayan insanların, kıyısını köşesini, ufak ufak, durmadan kemirdikleri; içinde ölümlü bile olmayan bir hayvan barındıran; içinde, tarih dışında kalmış, dize getirilmez, yenilmez, geçmiş gitmiş, ölmüş bir zamandan kalma bir varlığın, bir hortlağın, -insancıkların bir tiksinme, bir korku çılgınlığı içinde, başları, uyuklayan bir filin ancak bileklerine gelen cüceler gibi üşüşüp kıydıkları- eski yabansı yaşayışın özü, yücelmiş, tanrılaşmış utkusu gibi bir varlığın dolaştığı yabanı da; bu yabanda tek başına dolaşan, dize gelmez, yapayalnız, eşi ölmüş, yavrusuz kalmış, artık ölümlülükten çıkmış koca ayıyı da, yaşlı karısı elinden alınmış, bütün oğullarını gömmüş bu koca Priam'ı da, çocuk görmemişti daha...

On yaşına gelinceye değin, her kasım ayında, içine köpeklerin, yatakların, yiyeceklerin, tüfeklerin, babasının, Zenci Tennie'nin Jim'inin, bir köle kadınla bir Chickasawlu oymak başkanından olma Kızılderili Sam Fathers'in doluştukları arabanın, kente, Jefferson'a doğru yola düzülüşünü seyrederdi. Binbaşı de Spain ile öbürleri, berikilere Jefferson'da katılırlardı. Yedisinde, sekizinde, dokuzundayken, çocuğa sorulmuş olsa, bunlar Big Bottom'a ayı avlamak, geyik avlamak üzere gitmezlerdi. Kendisini öldürmeği akıllarından bile geçirmedikleri ayıyla yıllık buluşmalarını yerine getirmeğe giderlerdi. İki hafta sonra dönerlerdi ama yanlarında bir anmalık, bir kafayla bir post, getirmezlerdi. Beklemezdi de zaten böyle bir şey getirmelerini... Arabada bırakmış olabileceklerinden bile korkmazdı. On yaşına bastıktan, babası kasım ayının o iki haftasında kendisinin de gelmesine izin verdikten sonra bile böyle olduğuna inanıyordu; babası, Binbaşı de Spain, General Compson ve ötekilerle birlikte, burnunu bile kanatmayan çiftelerle, tüfeklerle birlikte, koca ayının öfkeli ölümsüzlüğüne yapılan yıllık törenlerin bir yenisine katılmaktan başka bir şey yapmış olmayacaktı.

Ama sonra, köpeklerin havlayışını işitti. Kampa ilk gelişinin ikinci haftasıydı. Dokuz gündür, tan yeri ağarırken, köpeklerin sesine kulak vererek Sam Fathers'le birlikte durdukları yerde, belli belirsiz patikaların kesiştiği bir yerde, bir ulu meşenin dibinde duruyordu. Köpeklerin sesini bir kez daha işitmişti bundan önce; geçen haftanın içinde bir sabah... Yaş ağaçların içinde yankılanan, kaynağı belirsiz bir fısıltıyken, bu ses kabarmış, her birini teker teker tanıyabileceği, adı ile çağırabileceği ayrı ayrı sesler haline gelmişti.

Tüfeğini dikmiş, Sam'ın öğrettiği gibi horozunu kaldırmış, kıpırtısız beklemişti; o sırada çığrışma, görünmeyen koşu, kovalama, kendisine yaklaşmış, yanından geçip uzaklaşmış, uzaklarda sönmüştü; çocuğa, geyiği, erkek geyiği, kumral, duman renkli, kendi hızı ile uzamış geyiği kaçarken, gözden yiterken hâlâ görebiliyormuş, köpeklerin havlaması duyulmaz olduğu zaman bile orman, boz renkli ıssızlık, hâlâ çınlıyormuş gibi geliyordu.

«Şimdi horozları indir bakalım,» dedi Sam.

Çocuk, «Buraya doğru gelmediklerini sen de biliyordun,» diye karşılık verdi.

«Evet,» dedi Sam. «Ateş etmeyeceğin zaman bu işi nasıl yapacağı-

nı öğrenmeni istiyorum. İnsanlarla köpekler, ayıyı yahut geyiği vurmak fırsatı gelip geçtikten sonradır ki ölürler.»

«Ne olursa olsun,» dedi çocuk, «bu gelen, geyikten başka bir şey değildi.»

Ama sonra, onuncu günün sabahı, köpeklerin sesini gene işitti. Sam daha ağzını açıp bir şey söylemeden, o boyuna göre çok uzun, eline göre pek ağır tüfeğini hazırladı. Ama bu kez, gelen geyik değildi; bir kokunun ardından gönüllerinin dilediğince atılıp koşan köpeklerin çınlayan sesleri işitilmiyordu; aşırı tizleşmiş, düzensizlik içinde, kesik kesik bir havlayıştı bu, içinde kararsızlığı, hattâ düşkünlüğü de aşan bir şeyler taşıyan bir havlayıştı bu; pek hızlı da değildi, işitilmez oluncaya, ortalığı yeniden sessizlik kaplayıncaya değin uzun vakit geçmişti; işitilmez olduğu zaman bile havalarda bir yerde o yankıyı, o ince, biraz ürkü ile karışık, düşkün, handiyse üzgün denecek, ilerisinde kaçan, görünmeyen, duman renginde otçul biçimi akla hiç getirmeyen o yankıyı bırakmıştı; kendisine, her şeyden önce, tüfeğinin horozunu kaldırmağı, her yeri görebileceği bir konumda durmağı, bundan sonra da hiç kıpırdanmamayı öğretmiş olan Sam bile yerinden ayrılmış, usul usul onun yanına gelmişti; çocuk, omzu başında Sam'ın soluduğunu işitebiliyor, yaşlı adamın her soluk alışta kabaran burun deliklerinin kemerleştiğini görebiliyordu.

«Hıh,» dedi Sam. «Koşmuyor bile, yürüyor.»

«Koca Ben!» dedi çocuk. «Ama buralara dek gelsin ha?» diye bağırdı. Ta buralara ha?...»

«Her yıl yapar bunu,» dedi Sam. «Bir kez. Belki de, kampta bu yıl kim var, attığında vurur mu vurmaz mı, anlamağa geliyor. Kendisini izleyecek, yakalatacak köpeği bu yıl bulabildik mi diye... Köpekleri ırmağa değin götürecek, sonra onları yerlerine gönderecek. Biz de geri dönebiliriz artık; köpeklerin kampa dönüşündeki hallerini görürüz.»

Kampa vardıkları zaman köpekler dönmüştü bile, on tanesi ocağın altına pısmıştı; çocukla Sam köpeklerin üstüste doluştuğu karanlığa diktiler gözlerini; sesleri çıkmıyordu köpeklerin, gözleri pırıldıyor, yanıp yanıp sönüyordu, çıt çıkarmıyorlardı; yalnız o hafif koku vardı, köpek kokusundan fazla, köpek kokusundan keskin, hayvan kokusundan, hayvansal kokudan öteye geçen koku vardı; öteye geçen, çünkü o düşkünce, hemen hemen acılı havlamanın önüsıra, yalnızlıktan, yabandan başka bir şey olmamıştı; öyle ki onbirinci köpek öğle üzeri döndüğü zaman -kendini her şeyden önce aşçı diye tanıtan ihtiyar Ash Amca da aralarında olmak üzere- herkes durup köpeğe bakarken Sam, köpeğin parçalanmış kulağına, tırmık içindeki omuzuna dingil yağı ile terementi sürdüğünde bile ayı, çocuğun gözünde, yaşayan bir yaratık değildi daha, yabandan, bir an için eğilip köpeğin gözüpekliğini, yiğitliğini şöyle bir sıvazlamış yabandan başka bir şey değildi...

«İnsan gibi tıpkı,» dedi Sam. «İnsanlardan farkı yok. Yiğitliğini göstermesi gerekeceği anın gelmesini elinden geldiğince geciktiriyor, ama bütün bu süre içinde alnının akı ile yaşayabilmesi için er geç, bir kez yiğitlik göstermesi gerekeceğini biliyor, bu yiğitliği gösterdiği zaman da başına neler geleceğini baştan beri seziyordu...»

O günün ikindisi, kendi kan kokusuna da -söylediklerine göre- ayı kokusuna da aldırış etmeyen, bir gözü kör koşum katırının sırtında, Sam da öbür katırın sırtında, hızla kararan, kısalan kış gününde üç saatten fazla yol aldılar. Çocuğun gördüğü kadar, bir patikayı, hattâ hayvan ayaklarının çizdiği bir izi izlemiyorlardı; göz açıp kapayıncaya dek, çocuğun o güne değin görmemiş olduğu bir yerlere gelmişlerdi. İşte o zaman, Sam'ın kendisini, ürkmeyecek katıra niye bindirmiş olduğunu anladı. Katırdan sağlam olanı ansızın durdu, Sam üzerinden inerken bile gerisin geri dönüp kaçmağa kalktı; hızlı hızlı soluyup duruyor, çocuk sakat katırın sırtından inerken Sam, onu bir yere bağlamak tehlikesini göze alamadığı için sesiyle onu kandırmağa, ilerletmeğe, yürütmeğe çalışarak tutarken bile, dizginlerine asılıyor, koparmaya çalışıyordu onları.

İşte o zaman, ışığı çekilen ikindinin sıkıntılı karanlığı içinde Sam'ın yanında dururken, devrilmiş, çürük, yarık, pençe izleriyle çentik kütüğe baktı, kütüğün yanındaki yaş toprağın üzerinde kocaman, çarpık, iki parmaklı ayağın izini gördü. Köpeklerin biribirine sokularak doluştuğu ocağın altına baktığı zaman burnuna gelen kokunun ne kokusu olduğunu biliyordu artık. İlk olarak anladı ki belleği uyandığından bu yana işittiklerinde her zaman önemli bir yer tutmuş, düşlerine girmiş olan, dolayısiyle babasının da, Binbaşı de Spain'in de, hattâ ihtiyar General Compson'un da bellekleri uyandığı günden bu yana gerek işittiklerinde gerek düşlerinde yer tutmuş olması gereken ayı, ölümlü bir hayvanmış; her Kasım ayında kampa doğru yola çıkarlarken, yanlarında ayıyı yendiklerinin anmalığını götürerek evlerine dönmeği gerçekten ummuyor iseler, ayının öldürülemez oluşundan değil, o güne değin ayıyı öldürmeği gerçekten ummadıklarındanmış...

«Yarın,» dedi çocuk.

«Yarın deneriz,» dedi Sam. «Hakkından gelecek köpeği bulamadık daha.»

«Onbir köpeğimiz var. Bu sabah onu kovalamışlar işte...»

«Tek bir köpek bunun hakkından gelecek,» dedi Sam. «Ama köpek yok daha ortalıkta. Belki de hiçbir yerde yok. Bir tek başka yol var: Meğer ki elinde tüfeği bulunan birine rasgele, ona çata...»

«O da ben olmam,» dedi çocuk. «Walter olur, Binbaşı olur, yahut...»

«Olabilirsin,» dedi Sam. «Sabahları çok dikkat edersin. Pek akıllıdır bu çünkü... Bunca yıldır sağ kalabilmesi bundan. Sıkıştırılır da çatacak birini seçmek zorunda kalırsa, seni seçer.»

«Nasıl?» dedi çocuk. «Nereden bilecek?...» Durdu. «Beni şimdiden tanıyor, buraya ilk olarak geldiğimi biliyor, bu işi becerip beceremeyeceğimi kestirmeğe daha vakit bulamadığımı biliyor mu demek istiyorsun?...» Gene sustu, Sam'a, gülümsemedikçe yüzü hiçbir şeyi açığa vurmayan yaşlı adama bakıyordu. Şaşkınlık bile duymadan, alçakgönüllülükle, «Bendim gözetlediği,» dedi. «Bir kez gelmek kendisine yeter de artar herhalde...»

Ertesi sabah, gün doğmadan üç saat önce kamptan çıktılar. Bu kez hayvanlarına bindiler çünkü yürünmeyecek kadar uzaklara gideceklerdi; köpekleri bile arabaya bindirdiler. Günün ilk boz ışığı çocuğu, gene o güne değin hiç görmemiş olduğu bir yerde buldu; Sam'ın kendisini getirip bıraktığı; kalmasını söylediği, sonra da yalnız koyup gittiği bir yerde... Boyuna göre pek büyük, kendi malı bile olmayan

tüfeği, Binbaşı de Spain'in tüfeğini elinde tutuyor—bu tüfekle bir defacık, o da ilk günü, silâhın tepmesine alışmak, silâhı yeniden doldurmasını öğrenmek için, kesilmiş bir ağacın köküne ateş etmişti —küçük bir azmağın yanındaki zamk ağacına dayanmış duruyordu. Azmağın kapkara, durgun suyu, kıpırtısızca, bir kamışlığın içinden çıkıyor, ufak bir kayranı ikiye bölüyor, yeniden kamışlar arasına giri yordu. Kamışların içinde, Zencilerin Tanrıkuşu dedikleri iri bir ağaçkakan, kurumuş bir gövdeyi takırdatıp duruyor, ama göze görünmüyordu.

Burası, on gündür her sabah durduğu yerden ancak birkaç ayrıntısiyle ayrılan, herhangi bir pusu yeriydi. Hiç bilmediği bir yerdi burası, bununla birlikte, hemen hemen iki hafta geçtikten sonra biraz öğrendiğini sandığı öbür yerden çok daha yabancı gelmiyordu. Aynı ıssızlık, aynı yalnızlık vardı burada, insanoğulları buradan geçmişlerdi ama herhangi bir değişiklik yapamamışlar, herhangi bir in, herhangi bir iz bırakmamışlardı. Burası, Sam Fathers'in Chickasaw soyunun ilk atası usul usul sokulup sopasını yahut taş baltasını başının üzerinde, vurmağa yahut kemikten yapılı okunu atmağa hazır tutup çevresine bakındığı zaman nasıl idiyse, şimdi de herhalde tıpatıp öyleydi; burası, olsa olsa, ocağın önünde çömelip biribirlerine sokulmuş, korkudan ne yapacağını şaşırmış köpeklerin saldığı kokuyu kokladığı, Sam'ın dediğine bakılırsa yaşamağı kabul edebilmek için bir kez yiğitlik göstermek zorunda olduğunu duyan köpeğin örselenmiş kulağiyle omuzunu gördüğü, bir gün önce de kof kütüğün yanıbaşında toprağın üzerinde o yaşayan ayağın izini görmüş olduğu için, değişik sayılırdı...

Köpeklerin sesini hiç duymadı. Kulağına hiç gelmedi öyle bir ses. Yalnız ağaçkakanın takırdısının ansızın kesildiğini işitti, ayının kendisine bakmakta olduğunu bildi. Ayıyı görmedi hiç. Önünde mi duruyordu, arkasında mı, bilemiyordu. Kımıldamadı; kendisini hiçbir şey uyarmadığı için horozunu bile kaldırmağa vakit bulamadığı, şimdi bile horozunu kaldırmağa yeltenmediği yararsız tüfeği elinde, tükürüğünde -mutfakta ocağın altına sokulup sıkışmış köpeklere baktığında da kokladığı için artık bildiği- o pirinç pirinç kokan şeyi duyarak, kımıldamadı.

Sonra, ayı yoktu artık. Kesilişindeki apansızlıkla ağaçkakanın kuru, tekdüzen takırdısı yeniden başladı; az sonra da köpeklerin seslerini işitebildiğini bile sandı. Bir ses bile değildi bu, bir mırıltıydı; farkına varmasından bir süre önce işitmeğe başlamış olacaktı bu mırıltıyı; önce işitilir gibi olmuş sonra gene duyulmaz hale gelmiş, sönmüş gitmişti. Köpekler kendisine hiç yaklaşmadı. Ardından koştukları bir ayı idiyse, başka bir ayı olmalıydı. Sazlığın içinden çıkıp azmağı geçen, kendisine doğru gelen, Sam'dan başka değildi. Arkasında, bir gün önce yaralanan dişi köpek vardı. Köpek, kuş avında kullanılan köpekler gibi, çıt çıkarmadan Sam'ın ayağının dibinde yürüyordu. Geldi, çocuğun bacağına dayanıp yattı; titriyor, sazlığın içine doğru bakıyordu.

«Göremedim onu,» dedi çocuk. «Göremedim onu Sam!»

«Biliyorum,» dedi Sam. «O baktı sana. Geldiğini de işitmedin, değil mi?»

«Hayır,» dedi çocuk. «Ben...»

«Akıllıdır o,» dedi Sam. «Fazlasiyle akıllı.» Çocuğun dizine dayanmış, hafif hafif ama sürekli titreyen köpeğe baktı. Yaralı omuzdan birkaç damla taze kan sızmış, donuyordu. «Pek iri... Köpeği bulamadık daha. Ama belki bir gün... Belki bir daha sefere olmaz. Ama bir gün...»

⁂

Yolu yok, görmem gerek onu, diye düşündü çocuk. *Ona bakmam gerek.* Yoksa, ona öyle geliyordu ki, bu iş böyle sürüp gidecekti; babasiyle, babasından yaşlı olan Binbaşı de Spain ile, hattâ 1865 yılında tugay komutanı olacak kadar yaşlı bulunan ihtiyar General Compson'la sürüp gittiği gibi sürüp gidecekti. Yoksa, sonu gelmemecesine sürüp gidecekti bu, bir daha sefere, bir daha sefere, daha sonra, daha sonra, daha sonra diye... Kendi ile ayıyı görüyor gibiydi, içinden

zamanın doğduğu, zaman olduğu o cehennem kapısının gölgeleri içinde... Ölümlülükten çıkmış ayı ile, o ölümsüzlüğü biraz paylaşan, o ölümsüzlükten kendine yetecek ölçüde pay alan kendini... Biribirilerine sokulmuş köpeklerden gelen, kokuyu tanıyordu şimdi. Korku duymadan, umut bile duymadan, *demek onu görmekten başka çıkar yolum yok,* diye düşündü. *Ona bakmam gerekecek.*

Ertesi yılın haziran ayındaydı. Onbir yaşındaydı şimdi. Kamptaydılar gene, Binbaşı da Spain ile General Compson'un doğum günlerini kutluyorlardı. Gerçi biri eylûl ayında, öbürü ise kış ortasında, üstelik ondan yıllarca, yıllarca önce doğmuştu ama balık tutmak, sincap, yaban hindisi vurmak, geceleri köpekleriyle ağaç tilkisi, yaban kedisi kovalamak üzere iki haftalığına bir araya gelmişlerdi. Daha doğrusu, balık tutan, sincap vuran, tilkilerle kedileri kovalayan kendisi, Boon Hoggenbeck ile Zencilerdi; çünkü usta avcılar -bu iki haftayı birer salıncaklı koltukta, kocaman bir kazan Brunswick yahnisinin karşısında oturup yahniyi karıştırıp tadına bakarak, yahniyi pişiren ihtiyar Ash'la nasıl pişirilmesi gerektiği üzerine çekişip durarak, Tennie'nin Jim'e damacanadan teneke maşrapaya viski doldurtarak geçiren - Binbaşı de Spain ile ihtiyar General Compson bir yana, hâlâ genç sayılan babası ile Walter Ewell bile, böyle işleri küçümserler, nişancılıklarını göstermek üzere bahse girer, yalnız yaban baba hindilerini tabanca ile vururlardı.

Yahut, daha doğrusu, babası ile ötekiler, çocuğun sincap avladığını düşünürlerdi. Üçüncü güne değin Sam Fathers'in de böyle düşündüğünü sanıyordu çocuk... Her sabah, kahvaltısını bitirir bitirmez kamptan çıkıp gidiyordu. Şimdi, kendi malı olan bir tüfek vardı elinde, Noelde verdikleri bir armağandı bu... O sabah durmuş olduğu yere, küçük azmağın yanındaki ağacın oraya gidiyordu. İhtiyar General Compson'un kendisine vermiş olduğu pusulayı kullanarak o noktadan hareket ediyor, dolaşıyordu. Yaptığının farkında değildi ama ortadan üstün bir orman avcısı olmağı öğreniyordu. İkinci günü, çarpık ayak izini ilk gördüğü yerdeki kurumuş, koflaşmış kütüğü bile buldu. Kütük artık bütün bütün ufalanıp dağılmıştı, inanılmaz bir hızla unmakta, ağacı doğuran toprağa tutkulu, gözle görülür bir vazgeçişle dönmekte, yeniden toprak olmaktaydı.

Yaz ormanında geziyordu şimdi, iç sıkıntısiyle yeşiller bağlamış ormanda; kasım ayının kül rengi çözgününde bile burası o kadar karanlık olmazdı. Öğleyin bile güneş, toprağı ara ara benekleyerek aydınlatıyordu; toprağın tamamiyle kuruduğu hiç görülmezdi, yılanlarla kaynıyordu ortalık, -çok zehirli, koyu renkli mokasinler, su yılanları, çıngıraklı yılanlarla...- onlar da benekli yeşil sıkıntının rengindeydi; öyle ki çocuk, kımıldamadıkları zamanlar onları hemen farkedemiyordu. İlk günü, ikinci günü, hep daha geç vakitlerde oralara gitti. Üçüncü günü hava kararırken, -Sam'ın atları geceliğine çektiği- kütüklerden yapılma ahırı içine alan küçük, gene kütükten yapılı ağılın önünden geçti.

«Asıl bakacağın yerlere bakmadın daha,» dedi Sam.

Durakaldı. Bir an, verecek cevap bulamadı. Sonra, çocukların ince dereciklere kurdukları setler sulara kapılıp sürüklendiğindeki gibi erinç içinde bir ileriye atılışla, rahat rahat, «Peki, öyle olsun,» dedi. «Ama yolu nedir bunun? Azmağın oraya gittim. O kütüğü bile buldum yeniden. O...»

«Evet, doğru yapmışsındır her halde. O da seni gözetliyordu sanırım. Ayağını görmedin hiç, değil mi?»

«Şey,» dedi çocuk. «Hiç görmedim... Hiç düşünmemiştim...»

«Tüfekten,» dedi Sam. Parmaklığın yanında, kımıltısız, duruyordu; sırtında solmuş, eprimiş tulumu, başında Zenci ırkı arasında köleliğinin simgesi olmuş, şimdi de erkinliğinin belirtisi olan yıpranmış, beş sent'lik hasır şapkası, yaşlı adam, kocamış Hintli, kımıltısız, duruyordu. Kamp, -kayranı, evi, ambarı, Binbaşı de Spain'in yaban toprağından azar azar, ufak ufak koparabildiği ufacık tarlası ile- çöken karanlığın içinde eriyor, ormanların bellek ötesi karanlıkları-

na dönüyordu. *Tüfek*, diye düşündü çocuk. *Tüfek*...

«Ürk,» dedi Sam. «Ürkmekten alamazsın kendini. Ama korkma. Ormanda, sen onu sıkıştırmadıkça yahut senin korktuğunu burnu ile anlamadıkça, sana zarar verecek, canını yakacak hiçbir şey yoktur. Bir korkaktan nasıl ki yiğit insan da çekiniyorsa, ayılar da, geyikler de, çekinmek zorundadır.»

Tüfek, diye düşünüyordu çocuk.

«Seçmekten başka yolun yok» dedi Sam.

Gün ağarmadan önce, Ash Amcanın mutfağın tabanına serip yattığı yorganlarının içinde uyanıp kahvaltı pişirmek için ateşi yakmasından çok önce, kamptan çıktı. Yanında pusulası ile yılanlardan korunmak için aldığı bir değnekten başka bir şey yoktu. Pusulayı kullanma gereksinmesini duymağa başlamadan önce bir mil kadar yol alabilecek durumdaydı. Görünmeyen pusulası görünmeyen elinde, bir kütüğe oturmuştu; hareket ettiğinde kesilivermiş olan gizli gece sesleri yeniden duyulur oldu, sonra temelli sustu; baykuşlar sustu, yerlerini gündüz kuşlarının uyanışına bıraktılar; elindeki pusulayı görebiliyordu artık. O zaman gene sessizce, ama hızla yürüdü. Orman avcısı olarak gitgide ustalaşıyordu ama hâlâ bu ustalığının farkında değildi.

Gün doğarken, bir maralla yavrusunu ürkütüp yuvasından çıkardı, koşturdu; onları görebilecek ölçüde yakınlarındaydı. Çalılıkların çıtırdısını işitti, hayvanların apak, kısacık kuyruklarını gördü; yavru anasının ardından öyle hızlı koşuyordu ki... Geyik yavrusunun o kadar hızlı koşabileceğini aklından bile geçirmemişti. Nasıl avlanmak gerekiyorsa, öyle avlanıyordu, yele karşı, Sam'ın kendisine öğretmiş olduğu gibi; ama bunun önemi yoktu artık. Tüfeği bırakmıştı elinden; bilerek, isteyerek, tüfekten vazgeçmişti; kabul ettiği, bir gambit, bir seçme değil, öyle bir durumdu ki yalnız ayının bugüne değin çiğnenememiş adsızlığı değil, avcı ile avlanan arasındaki bütün eski kurallar, dengeler de kaldırılmış, atılmıştı bu durumda... Korkmayacaktı bile, korkunun kendisini tamamiyle saracağı -kanını, derisini, barsaklarını, kemiklerini, kendi belleği haline gelmeden çok önceki günlerden kalma belleğini saracağı- zaman bile, kendisini bu ayıdan, ustalığı ile dayanıklılığının alçakgönüllülüğü ile gururu içinde ömrü boyunca öldüreceği bütün öbür ayılarla geyiklerden kendisini ayıran tek şeyi, bir gün önce Sam'ın hava kararırken tarlanın parmaklığına dayanıp söylediği şeyi duyacaktı, o ince, seçik, söndürülmez, ölümsüz akıl aydınlığından başka bir şey duymayacaktı.

Öğle üzeri, küçük azmağın çok ötelerine geçmiş durumdaydı. Bu yeni, yabancı toprakların içine hiçbir zaman bu kadar sokulmamıştı. Şimdi, yalnız pusulanın değil, dedesinden kalma eski, ağır, peksimet kalınlığındaki gümüş saatin de yardımiyle yol alıyordu. Neden sonra durdu; sabah ortalık ağarırken pusulasını görebilecek, seçebilecek hale geldiğinde oturduğu kütüğün üzerinden kalktıktan bu yana ilk molasıydı bu. Yeterdi bu kadarı. Kamptan çıkalı dokuz saat olmuştu; dokuz saat sonra ise karanlık basalı bir saati geçmiş oacaktı. Ama bunu aklına getirmedi. Düşündüğü buydu: *Peki. Öyle olsun. Ama ne yapmalı?* Yeşil, üstü açık ıssızlıkta, yabancı, küçücük, durdu bir an; kendi sorusunu, daha biçimlenmeden, daha sönmeden, kendi cevaplandırıyordu. Saat, pusula, değnekle, bu cansız üç makineyle, dokuz saat boyunca yabanı kendisinden uzaklaştırmış durmuştu. Saatle pusulayı, dikkatle, bir çalıya astı, değneği çalıya dayadı, her şeyini ardında bırakarak yola çıktı.

Son iki üç saat içinde pek hızlı ilerleyememişti. Şimdi de daha hızlı yürümüyordu, çünkü hızlı yürüyebilse bile uzaklığın önemi yoktu artık. Pusulasını bıraktığı ağacın yerini şaşırmamağa çalışıyordu; istediği, kendisini o yere yeniden getirecek biçimde değirmi bir yol üzerinde yürümekti, yahut hiç değilse, kendi kendini kesecek bir yol üzerinde... Çünkü artık doğrultunun da önemi kalmamıştı. Ama ağaç yerinde değildi artık. Bu kez Sam'ın öğretmiş olduğu üzere, karşıt doğrultuda bir değirmi çizerek yürüdü. Böylelikle iki yol, biribirini bir yerlerde muhakkak kesecekti Ama kendi ayaklarının izine de hiç raslamadı; sonunda ağacı buldu ama ağaç yerli yerinde durmuyordu artık, başka yerdeydi, çalılık, pusula, saat, yoktu görünürlerde, ağaç bile o ağaç değildi, çünkü yanında devrik bir kütük durmuyordu. Çocuk, Sam Fathers'in kendisine öğrettiği üzere, bundan sonra yapılması gereken şeyi, son şeyi yaptı.

Kütüğün üzerine otururken çarpık ayak izini gördü; çarpık, kocaman, iki parmaklı izi... İze bakarken, izin içine ağır ağır su dolduğunu farketti. Gözlerini kaldırıp baktığında yaban bir araya toparlandı, katılaştı; kayran, aradığı ağaç, çalılık, bir güneş ışınının değdiği yerde parıldayan saatle pusula... Sonra, ayıyı gördü. Ayı ortaya çıkmamıştı, yokken var oluvermiş değildi; oracıkta duruyordu, kıpırtısız, katı katı; yeşil rüzgârsız öğle vaktinin sıcak benekliliğinde duragan; imgelediği kadar iri değildi ayı, ama umduğu kadar iriydi, daha bile iriydi; benekli karanlığa karşı boyutlar ötesinde duruyor, çocuğun dingin dingin kütüğün üzerinde oturup kendisine baktığı

yere doğru, çocuğa doğru, bakıyordu.

Sonra kımıldadı. Sessizce yürüyordu. Acele etmiyordu. Kayranı geçti, bir an için güneşin kızgın ışınlarına girdi çıktı; karşı köşeye vardığında bir daha durdu, omuzunun üzerinden çocuğa bir daha baktı; bu arada dingin göğsü üç kez soluk alıp verdi.

Yok olmuştu sonra. Ormana girmemiş, çalılıkların içine yürümemişti. Gözden yitivermiş, yeniden yabana dönüvermişti; bir balığın, kocamış kocaman bir levreğin, yüzgeçlerini biraz olsun kımıldatmadan sularının karanlık diplerine batıp gözden yitiverişini seyretmişti çocuk bir zamanlar; ayı da öyle olmuştu...

Çocuk düşündü: *Önümüzdeki güze olacak*, dedi. Ama o güz değil, daha sonraki güz, ondan da sonraki güz, olmadı. Ondört yaşına gelmişti artık. İlk erkek geyiğini öldürmüş, Sam Fathers de geyiğin sıcak kaniyle çocuğun yüzüne avcıların imini çizmişti. Ertesi yıl da bir ayı öldürmüştü. Ama, avcılar arasına karıştığını belirten o törenden önce bile, aynı görgüyü edinmiş birçok ergin kadar usta bir orman avcısı olmuştu; ondört yaşına geldiğinde ise daha çok görgüsü olan erginlerin çoğundan usta bir orman avcısıydı. Kampın otuz millik çevresi içerisinde bilmediği bir karış toprak bile kalmamıştı; azmağı, bayırı, çalılığı, işaret yerine geçen ağacı, patikasiyle... Herhangi birini bu çevre içerisinde her hangi bir noktaya doğru sağa sola hiç sapmadan götürebilir, geri getirebilirdi. Sam Fathers'in bile bilmediği yerlerde birtakım av izlerini biliyordu; onüç yaşındayken bir geyiğin yatıp kalktığı yeri bulmuş, babasının haberi olmadan Walter Ewell'in tüfeğini kendisinden istemiş, gün ağarırken pusu kurup beklemiş, erkek geyiği yatağına döndüğü sırada öldürmüştü. Sam, eski zamanlarda Chickasaw atalarının böyle yaptığını ona anlatmıştı.

Ama kocamış ayıya aynı şeyi yapamamıştı; oysa ayının ayak izini kendi ayağının izinden daha iyi tanıyordu, hem bu tanıdığı iz, yalnız çarpık ayağın izi de değildi. Sağlam kalmış üç ayağın herhangi birinin izini görsün, tanıyor, öbür ayıların izlerinden ayırdediyordu, hem yalnız iriliğinden ötürü değil.. O otuz millik bölge içerisinde hemen hemen o irilikte iz bırakan başka ayılar da vardı. Ama bu, ondan da ötede bir şeydi. Kendisine Sam Fathers akıl hocalığı, evinin arka avlusundaki tavşanlarla sincaplar ana okulluğu etmişse, ayının içinde yaşadığı yaban, lisesi, bunca uzun zaman eşsiz, yavrusuz kaldığı için kendi kendinin cinsiyetsiz bir atası haline gelen erkek ayı da, kendisini yetiştiren üniversite olmuştu. Ama bu üniversiteyi gözleriyle görmemişti daha.

O çarpık izi, artık, canı istediği zaman görebiliyordu hemen hemen; kampa onbeş, on, beş mil yakınlarda, kimi zaman bundan da yakında... Bu üç yıl içinde, pusuda beklerken, köpeklerin ayının izini kaza olarak bulduklarını iki kez işitti; ikincisinde, anlaşılan, onu yerinden çıkmağa kışkırtmışlardı, sesleri tizdi, düşkündü, korkularının kargaşası içinde handiyse insan sesi gibi çıkıyordu; iki yıl önce o sabahki gibi... Ama ayının kendi ortada yoktu. Üç yıl önceki o öğle vaktini, kayranı, yaprakların kımıldamadığı o benek benek öğle sıcağı içinde kımıltısız duran kendi ile ayıyı hatırlıyor, öyle bir şey ona sanki hiç olmamış, olanı biteni ancak düşünde görmüş gibi yeliyordu. Ama bunlar gerçekten olmuştu. Biribirilerine bakmışlardı; yeryüzü kadar eski yabandan fışkırmışlardı ikisi de, teni kıpırdatan kandan, kendilerini taşıyan kemiklerden daha öte bir şey onları o anda karşı karşıya getirmişti; herhangi bir kazanın yok edip bir kalemde silebileceği etten kemikten yapılı o nazik ağdan daha sürekli, daha dayanıklı bir şeye dokunmuşlar, belirtmişler, andiçmişlerdi...

Sonra ayıyı bir daha gördü. Ondan başka hiçbir şey düşünemediğinden onu aramağı unutmuştu. Hâlâ Walter Ewell'in tüfeğiyle avlanmaktaydı. Bir kasırganın ormanın içinde açtığı uzun bir yolun ucundan karşı yana geçtiğini gördü; ayı, gövdelerle dalların karmakarışıklığı üzerinden değil de içinden, hızla, bir lokomotifin geçeceği gibi geçiyordu; çocuğun aklına bile gelmeyecek bir hızla ilerliyordu, handiyse bir geyik kadar hızlıydı, çünkü geyik, bu sürenin büyük bir kısmını havada geçirmiş olacaktı; nişan almasına vakit bırakmayacak kadar hızla ilerliyordu; bu yüzden çocuk, bir türlü ateş edemeyişinin sebebinin, ne yapsa ayıya yetişemeyeceğini anlaması, ayıya göre hep geri kalması olduğunu düşündü. Şimdi, bu üç yıl boyunca yanlışlığın neden ileri geldiğini anlıyordu. Bir kütüğün üstüne oturmuş, ormanı da, içindeki yaratıkları da ömründe ilk defa görüyormuşçasına titriyor, ürperiyor, Sam Fathers'in kendisine söylediği, ayının da ertesi gün tanıtladığı, şimdi de, aradan üç yıl geçtikten sonra doğrulamak üzere bir daha geldiği o en önemli şeyi nasıl unutabilmiş olduğuna inanmazlıkla dolu bir şaşkınlık içinde düşünüyor duruyordu.

Sam Fathers'in uygun köpek derken ne demek istediğini şimdi anlamıştı. Bu öyle bir köpek olacaktı ki boyu posu en küçük bir değer, bir önem olsun taşımayacaktı. Bu yüzden, nisan ayında yalnız başına oralara döndüğü zaman çiftçilerin oğulları toprağın ekimine yardım etsinler diye okul tatil olmuştu, babası da, dört gün sonra eve dönmeğe söz vermesi şartiyle kendisine izin vermişti- yanında köpeği de vardı. Kendi köpeğiydi bu, soyu

karışık, Zencilerin fays dedikleri cinsten küçük bir köpekti; keme falan tutmağa yarayan, kendi de bir kemeden çok iri olmayan, yüreğinde, gözüpeklik olmaktan çoktan çıkmış, delice bir atılganlık haline gelmiş bir yiğitlik taşıyan bir köpek...

Bu iş dört gün sürmedi. Daha ilk sabahı, tek başına yola düşmüş, ayının izini bulmuştu. Avına usul usul yaklaşmak değil, ona pusu kurmaktı bu. Ayı ile karşılaşmalarını, bir insanla buluşmasını ayarlar gibi ayarlamıştı. İkinci sabahı, tan yeri ağarırken, yele karşı, izin üzerindeydiler; kendi, köpeğini bir yem torbası içinde sıkı sıkı sarılı tutuyordu, Sam Fathers ise tazılardan ikisini bir iple bağlı tutuyordu. O kadar yakındılar ki ona, ayı, koşmağa bile kalkmadan, özgür bırakılmış fays'ın tiz, çılgın şamatasına çok şaşmış gibi dönmüş, art ayakları üzerine kalkarak arkasını bir ağaç gövdesine vermiş, bekliyordu; çocuğa, ayının doğrulması hiçbir zaman bitmeyecekmiş gibi geliyordu, ayının boyu uzadıkça uzuyordu; iki tazı bile, fays'a bakıp umudu kalmamış, umutsuzca bir yiğitlik, bir çeşit yüreklilik içinde, fays'ın arkasından ayıya doğru atılıyordu.

O zaman çocuk anladı ki fays'ın duracağı, çekileceği yoktu. Tüfeği elinden savurdu attı, koştu; yetişip, fişek gibi deli deli dönüp durmakta olan ufacık köpeği yakaladığı zaman, kendisine, ayının hemen altındaymış, gibi gelmişti.

Ayının kokusunu koklayabiliyordu, keskin, sıcak, ekşi ekşi kokusunu. Yere yapışmış gibi durduğu noktadan başını kaldırıp ayının, tepesinde, kocaman, koskocaman, sağanak gibi, gökgürültüsü renginde duruşuna bakıyordu. Ayı, bu haliyle, çok iyi tanıyıp bildiği, rahatlık verecek kadar, nereden bildiğini hatırlayacak kadar iyi tanıyıp bildiği bir şeydi; birden hatırladı : Ayıyı, düşlerinde, hep öyle görmüştü. Ayı yok oluverdi sonra. Gittiğini görmemişti çocuk. Yerde diz çökmüş, çılgına dönen fays'ı iki eliyle birden tutuyor, av köpeklerinin gitgide uzaklaşan, kibri kırılmış, ağlar gibi uluyuşunu dinliyordu. Sonra Sam çıkageldi. Tüfeği elinde tutuyordu. Bir şey söylemeden silâhı çocuğun yanına yere bıraktı, orada dikilip baktı ona.

«Şimdi, ikinci kezdir, tüfeğin elindeyken görüyorsun onu,» dedi. «Bu kez vururdun, kaçırmazdın ateş etseydin.»

Çocuk yattığı yerden kalktı. Hâlâ tutuyordu fays'ı. Köpekçik şimdi bile, çocuğun kolları arasında, ayağı yerden kesilmiş olduğu halde, deli deli havlıyor, iki tazının gitgide uzaklaşan yaygarasının ardından bir yay demeti gibi geriliyor, atılmağa uğraşıyordu. Şimdi soluğu biraz kesik kesik çıkıyordu ama artık ne titriyor, ne de ürperiyordu.

«Sen de atsaydın vururdun!» dedi çocuk. «Tüfek senin elindeydi! Sen de ateş etmedin!»

⁂

«Öyleyken ateş etmedin ha,» dedi babası. «Ne kadar yaklaşmıştın ona?»

«Bilmiyorum efendim,» dedi çocuk. «Sağ arka bacağının iç yanında iri bir sakırga vardı. Onu gördüm. Ama o sırada tüfeğim yanımda değildi.»

«Ama tüfek elindeyken de ateş etmemişsin,» dedi babası. «Niye?»

Ama çocuk karşılık vermedi, babası da karşılık vermesini beklemedi, yerinden kalkıp odanın karşı duvarında, çocuğun öldürdüğü ilk erkek geyiğin tahtaya çakılı başı altında duran kitaplığa doğru giderken, çocuğun iki yıl önce öldürdüğü ayının postu ile babasının -kendisi doğmadan önce- öldürmüş olduğu ayının daha geniş postu üzerinden yürüdü. Burası, babasının «daire» dediği odaydı, çiftliğin her türlü işi bu odadan yönetilir, yürütülürdü; ömrünün ondört yılı boyunca konuşmaların en iyisini bu odanın içinde dinlemişti. Bu konuşmalara Binbaşı da Spain ile -arasıra- ihtiyar General Compson, Walter Ewell, Boon Hoggenbeck, Sam Fathers, Tennie'nin Jim de katılırlardı, çünkü onlar da avcıydılar, onlar da ormanı biliyor, ormandaki yaratıkları tanıyorlardı.

Dinlerdi konuşulanları, kendi konuşmaz ama dinlerdi; herhangi bir parçasını satın aldığını sanacak kadar ahmak beyazların yahut herhangi bir parçasının kendi malı olup başkasına devrettiğini ileri sürecek kadar insafsız Hintlilerin her türlü belgesinden daha geniş, daha eski olan yabanın, geniş ormanların öyküsünü dinlerdi. İnsanların öyküsüydü bu, ak derililerin, kara derililerin, kızıl derililerin değil, insanların, dayanmak iradesiyle yiğitliğini, sağ kalmak üzere gerekli alçak gönüllülükle ustalığı gösteren avcıların öyküsüydü bu; köpekler, ayı, geyikler, bunların yanısıra diziliyor, bu öykü içinde sivriliyordu; her türlü yerinmeyi boş kılan, kimsenin gözünün yaşına bakmayan, eski, hiçbir şeyin bastıramadığı kuralların baskısı altındaki eski, durgu durak bilmeyen yarışmada, yabanın isteklerine boyun eğiyorlardı; sesler dingin, ağır, özgür olurdu, eski günleri anmak, geçmiş anıları canlandırmak için... O konuşmalar boyunca, ocakta yanan ateşin yakıcı aydınlığında bağdaş kurardı o; Tennie'nin Jim de onun gibi bağdaş kurar, ancak ateşe bir yeni odun atmak, şişeyi de kadehten kadehe dolaştırmak için kalkardı yerinden. Şişe de çünkü, bu konuşmalarda muhakkak ortada olurdu. Öyle ki, bir süre sonra, yüreğin, kafanın, yiğitlikle kurnazlığın hızlı hareketin bu ateşli anları, kadınların, çocukların, küçüklerin değil, ancak avcıların içtiği o kahve rengine çalan içki içerisinde toplanıp damıtılmış gibi gelirdi çocuğa; avcılar, döktükleri kandan değil, yabanıl, ölümsüz ruhun derişiminden, özünden içiyorlardı bu içkiyi içtiklerinde; ölçüyle içiyorlardı, alçakgönüllülükle bile içiyorlar denebilirdi; ilkel insanın bunu içmekle kurnazlık, güç, hız erdemlerini de kazanacağı yollu aşağılık umudu ile değil, bu erdemleri saygıyla esenlemek için içiyorlardı.

Babası, elinde kitabı, yanına döndü, oturdu, kitabı açtı. «Dinle,» dedi. İlkyaz artık geldiği için ateş yakılmayan odada babası, dingin, kararlı çıkan sesiyle beş kıtayı sesli sesli okudu. Sonra başını kitaptan kaldırıp baktı. Çocuk da ona bakıyordu. «Peki,» dedi babası. «Dinle.» Bir daha okudu, ama bu kez yalnız ikinci kıtayı, ikinci kıtanın sonunu, son iki mısraını okudu, kitabı kapadı, yanıbaşına, masanın üzerine bıraktı. «Solamaz o, sen mutluluğa eremedinse de; her zaman sen seveceksin, o da güzel olacak,» dedi.

«Bir kızın sözünü ediyor,» dedi çocuk.

«Bir şeyin sözünü etmek zorundaydı nasıl olsa,» dedi babası. Sonra dedi ki: «Hakikatten söz açıyor. Hakikat değişmez. Hakikat tek bir şeydir. Yüreğe değgin ne varsa içine alır: Onuru, gururu, acımayı, adaleti, yiğitliği, aşkı... Anlıyor musun şimdi?»

Anlayıp anlamadığını kestiremiyordu. Bir bakıma, iş bundan bile yalınçtı. Kocamış bir ayı vardı;

sert huylu, insaf tanımaz bir ayı; yalnız sağ kalabilmek üzere öyle değildi, özgürlüğünün, erkinliğinin sert gururunu taşıyordu; bu özgürlüğü, bu erkinliğiyle o kadar gurur duyuyordu ki bu özgürlükle erkinliğin tehlikeye girmesine korku duymadan, telâşa bile kapılmadan bakabiliyordu; daha doğrusu, bu erkinlikle özgürlüğün tadına daha çok varmak üzere onları bile bile tehlikeye atıyor gibiydi zaman zaman, böylelikle yaşlı, güçlü kemiklerine, etine, özgürlüğü ile erkinliğini savunup korumak üzere, kıvrak, çevik kalmaları gerektiğini hatırlatıyordu. Kocamış bir adam vardı, Zenci bir köle ile bir Hintli başkanın oğlu; bir yandan, acı çeke çeke alçakgönüllülüğü, acılarla haksızlıklardan daha uzun ömürlü olan katlanışiyle de gururu öğrenmiş bulunan bir ulusun uzun tarihinin, öte yandan da, bu topraklarda ilkinden daha uzun bir zamandan beri yerleşmiş, ama artık yaşlı bir Zencinin yabancı kanındaki yapayalnız kalmış kardeşliğinden, kocamış bir ayının yabanıl, dize getirilmez ruhundan başka yerde tek bir izi bile kalmamış bir başka ulusun tarihinin kalıtçısıydı bu kocamış adam. Bir çocuk vardı sonra; ormanda usta, erdemli bir avcı olabilmek üzere alçakgönüllülükle gururu öğrenmek isteyen, pek kısa zamanda çok ustalaştığını görünce -elinden geldiğince uğraştığı halde alçakgönüllülükle gururu daha öğrenmemiş olduğu için- hiçbir zaman erdemli bir insan olamayacağı korkusuna kapılan, ancak, günün birinde, ansızın, bunların hiçbirini tanımlayamayacak durumda olan bir ihtiyar adamın kendisini, sanki elinden tutarak, kocamış bir ayı ile soyu bellisiz ufak bir köpeğin kendisine bir şey daha ele geçirebilirse, her ikisini de kendi malı bilebileceğini gösterecekleri noktaya götürmüş olduğunu farkeden bir çocuk...

Küçük bir köpek vardı sonra, adsız, soyu bellisiz, birçok babaların dölü, büyüyüp gelişmiş olduğu halde üç kilo bile gelmeyen, kendi kendine «Tehlikeli olamam, çünkü benden küçük bir şey yok; sert, öfkeli olamam çünkü gürültücü deyip çıkarlar; alçakgönüllü olamam çünkü zaten, diz çökemeyecek ölçüde yere yakınım; gururlu olamam çünkü gururumun farkına vardıracak kadar yaklaşamam kimselere; ölünce cennetlik olamayacağımı bile bilmiyorum, çünkü ölümsüz bir ruhum olmadığına onlar çoktan karar verdiler. Böylece bir tek yol kalıyor bana: Yiğitlik yolu. Ama bu da yeter bana... Varsınlar onlar buna kuru gürültü desinler, ne çıkar, ben yiğit olabilirim,» der gibi olan bir köpek...

Bu kadardı hepsi. Bir delikanlı ile bir kızdan bir kitapta söz açan, kıza hiçbir zaman gerçekten yaklaşamayacağı için, kızdan hiçbir zaman uzaklaşmak zorunda kalmayacağı için kızdan ötürü üzüntü duymak gereksinişini hiç bilmeyecek bir delikanlı ile bir kızdan bir kitapta söz açan birinin söyledikleriden yalınç, çok daha yalınç bir işti bu. Bir ayının öyküsünü dinlemiş durmuş, sonunda, o ayının ardına döşebilecek yaşa gelmişti; dört yıl boyunca ayının izini izlemiş, sonunda, tüfeği elindeyken ona raslamış ama ateş etmemişti. Bir küçük köpek çünkü... Ama o küçük köpeğin, kendisini ayının durup beklediği yerden ayıran yirmi metreyi aşmasından çok önce ateş edebilirdi; Sam Fathers de, Koca Ben'in arka ayakları üzerine kalkarak tepelerine dikildiğini o bitmek tükenmek bilmez dakika içinde, her saniye ateş edebilecek durumdaydı... Durdu. Babası, odanın ilkyazla dolu alaca karanlığı içinden ona büyük bir ağırbaşlılıkla bakıyordu; konuşmağa başladığı zaman sözleri kararan gün ışığı gibi dingindi, sesi yükselmiyordu çünkü sözleri yüksek ses gereksinmiyordu, çünkü sürüp gidecek sözlerdi bunlar... «Yiğitlik, onur, gurur,» dedi babası, «acıma, adalet aşkı ile erkinlik aşkı... Bunların hepsi yüreğe değgin şeylerdir, yüreğin inandığı şeyler de hakikat olur, hiç değilse, bilebildiğimiz ölçü içerisinde hakikat... Anlıyor musun şimdi?»

Sam, Koca Ben, Nip, diye düşündü çocuk. Kendi de vardı bu arada. Üstelik, utanacak bir şey de yapmamıştı. Babası öyle demişti. «Evet efendim,» dedi.

Faulkner'in Eserleri

The Marble Faun (Mermer Pan)	1924
Soldiers' Pay (Askerin Kazancı)	1926
Mosquitoes (Sivrisinekler)	1927
Sartoris (Sartoris)	1929
The Sound and the Fury (Ses ve Gazap)	1929
As I Lay Dying (Döşeğimde Ölürken)	1930
Idyll in the Desert (Çöl Şarkısı)	1931
Sanctuary (Kutsal Sığınak)	1931
These Thirteen (On üç Tanesi)	1931
Salmagundi (Derleme)	1932
Miss Zilphia Gant (Zilphia Gant Hanım)	1932
Light in August (Ağustos Aydınlığı)	1932
A Green Bough (Bir Yeşil Dal)	1933
Dr. Martino (Dr. Martino)	1934
Pylon (Varış Kulesi)	1935
Absalom, Absalom! (Absalom, Absalom!)	1936
The Unvanquished (Yenilmeyen)	1938
The Wild Palms (Yaban Palmiyeleri)	1939
The Hamlet (Köy)	1940
Go Down, Moses (İn Aşağı, Musa)	1942
Intruder in the Dust (Top Toprağa Karışan)	1948
Knight's Gambit (Altın Feda Çıkışı)	1949
Collected Stories (Toplu Hikâyeler)	1950
Requiem for a Nun (Bir Rahibeye Ağıt)	1951
Notes on a Horsethief (Bir At Hırsızı Üstüne)	1951
A Fable (Bir Masal)	1954
Big Woods (Koca Korular)	1955
The Town (Kasaba)	1957
New Orleans Sketches (New Orleans'dan Çizgiler)	1958
The Mansion (Köşk)	1959
The Reivers (Çapulcular)	1962

FAULKNER'IN ALDIĞI ARMAĞANLAR :

1949 Nobel Edebiyat Armağanı
1950 Millî Kitap Armağanı - Altın Madalya
1955 Pulitzer Armağanı

MEHMET METİN NİGAR

Çağdaş Sanat ve Seyircinin Acıklı Durumu

Amerikalı sanat yazarı Leo Steinberg'in Harper's Dergisinin Mart 1962 sayısında «Çağdaş Sanat ve Seyircisinin Acıklı Durumu» adlı bir yazısı var. Günümüz sanat yönelim ve akımlarını izliyor. Yeni sanatın bugünkü insan üzerindeki etkisini incelerken de avantgarde resmin en yerinde tariflerinden birinin yapıyor.

«Çağdaş Sanat» diyor Steinberg, «hoşlandığımız, bağlandığımız değerler birer birer yokolur giderken bizi durmadan alkışlamağa çağırıyor...

Üstelik bu fedakârlığı ne için, kim için yaptığımızı da açıkladığı yok. Bu durum gereksiz bir yıkım, bir yoketme etkisi uyandırıyor...»

Leo Steinberg resimde çağdaş eğilimlerin kesin olarak ortaya çıkışını Matisse'in 1906 yılı Bağımsızlar Sergisinde yer alan «Yaşamanın Sevinci» adlı tablosuna bağlıyor. Bu resmi gören Signac küplere binmiş ve bir dostuna şunları yazmış :

«Matisse köpeklerin maskarası olmuş. İki buçuk metrelik tuval üzerene parmak kadar hatlarla bir takım garip yaratıklar çizmiş... Boyacı dükkânlarının vitrinlerine benziyor.»

Bir yıl sonra Matisse Picasso'nun atölyesine gidiyor. «Avingnonlu Genç Kızlar» adlı tablosunu görmek için. (Steinberg'e göre bu yapıt da modern resmin kilometre taşlarından biridir.) Bu kere Matisse' in tepesi atıyor.

«Rezalet, kepazelik,» diye bağırıyor, «Bu yaptıkları bütün modern sanat akımını alaya almaktan baş ka birşey değil. Bildiğimiz yemekler yerine bizi parafini kıtık yemeğe zorlar bir hal var bu resimde. Picassos'yu yaptığına yapacağına pişman edeceğim.»

Steinberg, zamanında sanatta devrim yapmış akımların başında olanların yeni çıkışlara karşı öfkeli davrandıklarını belirtiyor. Örnek olarak da Matisse'in 1908 de, jüri üyesi olarak, Brapue'ın kübist tarzda çalışmış bir peyzajını; 1912 de ise günün kahramanı kübistlerin, Dadaizmin öncülüğünü yapmaya başlayan Duchamp'ın ünlü «Merdivenden İnen Çıplak» adlı tablosunun refüse etmiş olmalarını gösteriyor. Bütün avant-garde akımlarının zamanla akademik bir anlamı kazanmasına «devamlı bir ilerleme» diyor. Yazara göre zamanında ıskandal çıkarmış aşırı akımların kısa bir süre sonra ehlileşmesi çağdaş sanat yaşantısının en karakteris yönlerinden biridir.

Ve gariptir ki, aşırı eğilimlerin uyandırdığı şok ile, bu şok'a alışkanlık peyda açmış bir *enfat terrible*'in uslanması, durulması, durmuş oturmuş duruma gelmesi için yedi yıl yetmektedir. Yani halk yedi yılda yeni eğilimlere alışmaktadır.

Sanatta her yeni akım karşısında seyirci, bir parçası olduğunu sandığı bir şeyden birden bire uzaklaştırılıyormuş gibi hissediyor kendini — bildiği ve alışık olduğu bir şeyden yoksun bırakılıyormuş gibi bir duyu... Matisse'in sözleriyle, her günki yemek yerine parafinli kıtık yemeğe zorlanır gibi bir şey... Zamanla kazanılan bütün kültür ve tecrübelerin bir anda değerini kaybetmesi ve sahibini ruhsal bir yoksullukla karşı karşıya bırakması gibi bir duygu. Üstelik sanatçı amatör oranla bunu çok daha derinden duymaktadır.

Leo Steinberg günümüzün ün yapmış genç ressamları arasında örnek olarak Amerikalı Jasper Jones'ı alıyor. «Bu adam,» diyor, «üç boyutlu bir yapıt mı yapacak, hemen alçı ile kalıbını döküyor, bir takım kompartimanlar yapıyor, içine figürler yerleştiriyor... Tuval üzerinde ise sadece düzey nesneler işliyor. Rakkamlar, harfler, bir nişangâh düm düz, kıvrıntısız bir bayrak. Bunların dışında herşey yapmacık. Oyun. Satıh düzdür. Cisim üç boyutludur. Ama sanat, ama değil. Gerçek olan bu. Artık metamorfozlar beklemeyin ressamdan, ve boyalardan büyü. «Bu bana resmin ölümü gibi geliyor» diyor Steinberg, «Sarsıla sarsıla sert bir duruş. Yolun sonu.»

Yeni resmin gelecekteki değeri üzerinde söz ederken, Steinberg, New York'daki Modern Sanat Müzesi Direktörü *Alfred Bar*'ın söylediklerine dokunuyor. Bar'a göre, Müzenin aldığı her on tablonun sadece biri ilerde değerini korursa, Müze büyük başarı kazanmış demektir.

Steinberg bu sözleri bir yargı yetersizliği sonucu yapılmış bir itiraf değil, çağdaş sanatın mahiyeti üzerine ileri sürülmüş bir fikir olarak kabul ettiğini belirtmektedir.

Yazara göre Modern Sanat gerçek değerlerin biçilemiyeceği bir alaca karanlıklar bölgesine atılır gibidir.

Ve Modern Sanat, hiç değilse Cézanne'dan beri endişeler içinde doğmaktadır. Picasso'nun dediği gibi, «Cézanne'da bizim için asıl önemli şey, hattâ resimlerden daha önemli olanı, endişeleridir.»

Steinberg'e göre Modern Sanatın bir işlemi de bu endişeleri seyircisine ulaştırmasıdır. Öyle ki, seyircinin yapıtla karşılaşması —yapıt yeni olduğu sürece— gerçek bir varoluş dramı çeşnisi taşımaktadır.

Yirminci Yüzyıl insanının huzursuzluğunu plâstik sanatlarda da yansıtan çağdaş eğilimlerin bir açıklamasını yapan Leo Steinberg, öyle sanıyorum ki, avant-garde'lar dahil, resimle ilgili herkesin sözcülüğünü üzerine almış gibidir.

Leo Steinberg, Contemporary Art and the plight of its Public, Harper's Magazine, Mart 1962, ss. 31-39.

WILLIAM GASKILL'DAN
GÜRKAL AYLÂN

Brecht'i Sahneye Koymak

William GASKILL, halen Aldwych Tiyatrosunun repertuarında bulunan «Kafkas Tebeşir Dairesi»nden sözediyor:

Kafkas Tebeşir Dairesi», epik tiyatroda ilk denemem oluyordu. Daha önce hiç yönetmemiştim Brecht'i; 1956 da Berliner Ensemble'ın Palace Tiyatrosundaki temsilini görmüştüm gerçi, ama bitmiş, ortaya çıkmış bir yapıt oluyordu bu, Bertolt Brecht'in prova yöntemleri hakkında öyle bir bilgi edinmek zordu. Yazarın tiyatroyla ilgili yazı ve şiirlerinden genel bir fikir edinilebiliyorsa da, yöntemlerinin—ayrıntılı olarak—ingilizce basılmış bulunmayışı büyük bir eksiklikti.

Brecht tonunu bulmak için yaptığımız ilk provaların yönünü, metinden çıkardığım ve Brecht'in prova yöntemleri hakkında Berliner Ensemble'ın temsilinden edindiğim bilgiyle çizdim. İlk iki hafta içinde maskelerle çalıştık (bu maskeler 30 kişilik topluluğun 100 kadar değişik tipi canlandırmasına olanak vermekteydi) ve Brecht'e özgü bir oyun stili kurduk.

Bu iş için, anlatılan öyküye baştan sonadek bağlı kalmak gerekliydi çalışmalarda. Oyuncu, ne temsil ettiği kişinin ruhuna, kalıbına delicesine girmeli, ne gereği olmayan davranış ya da etkilere sapmalı ve ne de istenilenden çoğunu yapmalıdır. Öyküye ve yol göstererek asıl öğretiyi açıklayan eylemler dizisine yardım etmelidir herşey.

Öyküdeki belirginlik, açıklık, oynadıkları sahnelerin eylemleri ldır en başta. Bunu sağlayabilmek için Brecht, oyuncularından sık sık aynadıkları sahnelerin eylemlerini uçüncü kişi olarak ve geçmiş zaman edimiyle (yani tarih diliyle) tekrarlamalarını isterdi — öğretici bir yazar olarak, öykünün bir son söz söyleyecek, bir töresel ders verecek geçip gitmiş bir olay gibi duyulmasını arzu ederdi çünkü. Öykünün anlaşırlığına doğru atmış olduğum ilk adımlarda, provaların başında henüz, sigaramın bittiğini ve bana bir sigara vermelerini söyledim oyuncularıma. Bu eylemi anlatmalarının istedim sonra; gerek bana, gerekse sigarayı veren arkadaşlarıma karşı heyecanlı bir tepkiyle doluydu yanıtları. Benim beieşe konduğumu, ya da o arkadaşın kibarlık ettiğini söylüyorlardı: öyle bir hava yaratılmıştı ki, ne ben sigara borcumu ödemek isteyecektim, ne de o, sigara vermekle bir lütufta bulunmuş olacaktı, görünüşe bakılırsa. İkimiz için de, içgüdüleri yardımıyle, ilginç dramatik karaktirizasyonlar yaratmışlardı, ama böyle yapmakla da, küçücük bir olayı devleştirmişler ve başka yönlere sürüklemişlerdi. Bu devleştirme, oyun boyunca çok daha yüksek bir dereceye ulaşacaktı.

Bunu biz provalarda bulup çıkardık; Brecht'in de bundan kaçınmak için harcadığı çabanın, oyununda yansıtılmış olduğunu gördük. Bir sahnenin öyküsünü bir çocuk gibi, en yalın bir biçimde söylemek her oyuncunun görevi—fakat daha önce, Anlatıcı yapar bu işi. Sözgelimi şu tümceye bakalım: «Gische Vachnadze kenti terkederken, kendi kendine şarkı mırıldandı ve süt satın aldı.» İzleyen sahnenin açık seçik bir özeti işte. Ama gereği gibi söylenmeye görsün bir kez; o sahnenin oyunun artakalan bölümüyle olan bağlantısı yokolacak, öyküyle verilmek istenen töresel ders, tüm anlamını yitirerek yerini ne idüğü belirsiz bir olay dizisine ve genel öyle bir sonuca bırakacaktır.

Tekrar söylüyorum, oyuncu karakterizasyonuna heves ettiği sürece, öykünün açıklığı tehlikeye düşecektir. Brecht'in provada istediği ve «Kafkas Tebeşir Dairesi»nin methinde Anlatıcı'dan sözederken belirttiği ÜÇÜNCÜ KİŞİ formülüyle ve objektif olarak düşünebiliyorsa rolünü, mesele yok.

Oyuncu, yargıevinde bir yol kazasını anlatan klâsik bir tanık durumundadır gerçekte. Olup biteni objektif olarak, içine kendi kanılarını katmadan anlatmalıdır: aksi halde hiçbir suçu olmayan bir kimse cezalanabilir, ya da suçlu olan kurtulabilir. «Kafkas Tebeşir Dairesi»nde de, son yargının gerçekliği, ilgili olaylarla ispatlanmalıdır. karakterizasyon denizinde boğulmağa çalışmak, «oyunun dışında kalmak» (3 ncü kişi fikri), her olayı bütünlüğe yaraşır biçimde doğrulukla oynamak, oyuncunun görevidir. Bu yapılabildiği takdirde, seyirci bu «oyunun dışında kalma»ları bir epik bütün olarak değerlendirebilir ve objektif bir biçimde yargı vererek son öğretiyi takdir edebilir.

Çeşitli ideolojilerin kaçınılmaz sınırlandırılmasını unutmamak gerek tabii. Vereceği töre dersine sempati duymalı oyuncu : Berliner Ensemble'ın görüş ve değerlendirmesini bir İngiliz topluluğundan beklemek boş olur. Öykünün yalınlığı üzerinde uzunboylu çaba gösterilmesi, ekonomi ve rahatlık getirdi yöneticiliğe: «oyunun dışında kalma» formülüyle haşır neşir olurken, bir de baktık ki, Brecht stilinin diğer özelliklerini de kapmışız!

GEÇEN AYIN İÇİNDEN

ŞU ACAYİP GİDİŞ — Milletvekilleriyle senatörlerin uğraştıkları en önemli (!) soruların ne olduğu artık iyice anlaşıldı: bir bölüğü imam - hatip okullarına toz kondurulmasın, bunların gelişmeleri engellenmesin, bütün ülkeyi saracak güce erişsinler diye çırpınıyorlar. Bir bölüğü de sağda solda, kahvede alanda şuna buna «komünist!» diyerek yurtseverliklerini isbat yolunda yırtınıyorlar. İmam - Hatip okulları gelişirse, aydınlara «komünist» damgası vurulursa memleketin dertleri onarılacak mı?. Yooo. Buna onların da inandığı yok aslında. Bütün sorun: Oy!.. «Millî irade» dedikleri işte budur. Milleti şovence söylevlerle oyalıyarak arabalarını yürütenlerin özleri, sözleri bundan ileriye gitmiyor.

SONRA?.. — Gazetenin birinci sayfasına konulduğuna göre önemli bir haber: Prenses Margaret sabaha kadar twist yapmış?.

Allah Allah!. Peki, sonra ne yapmış?

BİR ALBAYIN SERENCAMI — 22 Şubat'ta ordunun bir kısım birliklerini ayağa kaldıran emekli Albay, son günlerde sık sık demeçler verdi. Bu demeçler, fikir yükünden çok elektrik yükü taşıyordu. Sonunda, işe adalet karıştı.

Emekli Albayın yüreği elbette yurt sevgisiyle çarpıyor. Ancak, işin anlamadığımız yanı, 22 Şubat'ta 27 Mayıs'ın aleyhinde olanların «tezvirlerine» dayanamıyarak ateşlenen Albay'ı neden 27 Mayıs düşmanı gazetelerin bol bol alkışladıklarıdır. Sayın Albay'ın, bu gazetelerce sömürülmek istendiğini anlaması, ona göre davranması dileğimizdir. Bunu işaret ettikten sonra; yurt yönetimini iyiye götürmek için önünde iki yol bulunduğunu düşünecektir: bir parti kuracak, ya da bir partiye girecek, siyasal savaşla yurdun kaderine karışmaya çalışacaktır. Ya da, yeni bir askerî harekete girişecektir. İkinci halde, kendisini ya başarı bekliyecektir; ya da yeni bir gerileme... Başarıya erişirse yurt yönetimini eline alacaktır. Erişemezse, ya yeniden affedilecek, ya da affedilmiyecektir.

Yurtseverliğinden kimsenin kuşkusu olmadığı emekli Albay'ın hangi yolu seçmesi gerektiği üzerinde kendisine tavsiyede bulunmak bize düşmez. Sadece, ihtimalleri sıraladık.

KİMİN SÖZCÜSÜ? — Muhafazacı bir senatör, Millî Eğitim Bakanı hakkında kendi seçmenlerine bilgi verirken, Bakan'ın İmam - Hatip okullarına dokunmıyacağını, Köy Enstitülerini açmıyacağını muştulamış.

Bay Senatör, Bakan'ın sözcüsü müdür? Bu inancayı verebilmek için kendisinden izin almış mıdır? Ayrıca, Bay Senatör, karşı -ve gerici- partiden olduğuna göre, Türkiye'de partilerin en ilerisinde sayılan bir partiye bağlı Bakan hakkında nasıl böyle konuşabilir?

Anlaşılan, suya sokulan ayakların sahiplerini bulmak için Nasreddin Hoca'nın yoluna başvurmak gerekecek!

HANGİSİ MÜSTEHCEN? — Yeni çıkmaya başlıyan bir magazin «müstehcen»dir diye toplatılmış?

Tanrının her günü, birtakım günlük gazetelerde «eşek, köpek, domuz, hayvan» gibi sözcükler görüyoruz. Sözüm ona, ideoloji savaşı yapılıyor. «Müstehcen» deyince bizde sadece açık saçık kadın resimleri anlaşılır. Bundan ötesi hiçbir zaman ayıp sayılmamıştır.

DEVRİM PARTİSİ!? — Devrim Partisi kendi kendisini feshetmiş .Durun, üzülmeyin! Adına aldanarak devrimci bir partinin ortadan kaldırıldığını sanmayın Bu parti, sırf D.P. işaretlerini sömürmek için bu adı almış, genel merkezine de önce iri harflerle D.P., sonra daha küçük harflerle «Devrim Partisi» levhası asılmıştı. D.P. ve devrimcilik- Olmıyacak iş! Size bir öykü anlatalım: Bundan yirmi yıl kadar önce, 19 Mayıs şenliklerini görmek istiyen iki kadın hipodromun kapısına dayanırlar. Birinin başı açık. Öteki başını örtmüş, ya da çarşafı varmış. Kapıdaki memurlar, böyle millî bir bayramda başı örtülü kadınları içeriye almak istemiyorlar. Kadın, hemen başındaki örtüyü katlayıp çantasına koyar. Oysa, alabildiğine bağnaz bir kadın. Eğlenceden yoksun kalmamak için bu fedakârlığa razı olmuştur.

KOKULU GAZETE — Gazeteler kokulu ekler vermeye başladılar. Yakında, kalın kâğıtlara plâk basarak sesli gazete de çıkarılabilir. Hattâ kâğıt helvası gibi bir madde üzerine basılmış «yenir» gazeteler de göreceğiz bir gün... Biliyor musunuz: kokulu, sesli, tatlı gazete çıkarmak o kadar zor bir iş değil... En zoru «fikir gazetesi» çıkarmak...

İHTİLALCİNİN TÜMCESİ — Bir gazetede anılarını yayınlayan 27 Mayıs ihtilâlcilerinden bir tanesi, şu tümceyi kullanmış: «O gece politika havarileri yataklarında mışıl mışıl uyurken biz ecel terleri dökerek..» 27 Mayıs ihtilâlcilerinin, eski bir deyimle «kelleyi koltuğa» alarak ne büyük bir iş başardıklarını çoktan kabul ettik. Kim bu destana gölge düşürebilir? Ancak, anılarını yazan ihtilâlcinin böyle bir tümceyi başkasına bırakması gerekirdi. Hem; politika havarileri diye taş attığı kimseler içinde, başına kahveci çıraklarından taş yemiş, geçeceği yola suikastçılar konmuş yaşlı devlet adamları da vardır. Saymaya ne hacet?. Üniversite gençliğinin Beyazıt ve Kızılay alanlarında -kanları bahasına- nelere göğüs gerdiklerini unutmaya olanak var mıdır? O gece, ihtilâlden haberleri olmıyanlar da mışıl mışıl uykuda

değillerdi. Yasak beyannameleri çoraplarına doldurarak sağa sola dağıtan, en yakın arkadaşlarını gördükçe -onlara bir zarar gelmesin diye- bucak bucak kaçan ve bu hareketi ile kuşku uyandıran nice genç adamlar vardı. O günlerde bir gazetenin ilân servisinde çalışan genç bir arkadaşımızın, sık sık evimize gelerek bize gizli beyannameler getirdiğini hatırlıyorum. 27 Mayıs'ın bu adsız kahramanları eğer uykularını rahat uyuyabilmişlerse bu, ancak korkusuzlukları ile açıklanabilir?

NUTUK'un TÜRKÇESİ — Ankara Radyosu Atatürk'ün Büyük Nutuk'unu Türkçeleştirerek yayıyor. Ne güzel bir iş! Gözlerinden öperiz bunu hazırlıyanların. Çok da iyi oluyor. Gel gelelim, ara sıra telefonda çatlak sesler duyuluyormuş: «Atatürk'ün Nutuk'u Kur'an gibidir. Türkçeye çevrilmez!» Bunları yapanlar gericilerdir. Öz Türkçenin yayılmasını istemedikleri için kendilerini Atatürk'çü gösteriyorlar. Gerçek Atatürk'çüler bir dünya kitabını bir âhiret kitabına benzetmek yanlışını işlemezler.

BİR TOPTANCI — Arap ülkesi kırallarından birinin bir günde altı çocuğu birden olmuş..

Toptancılığın bu çeşidini de işitmemiştik..

KOMÜNİSTLER — Senatörün biri öğretmenlere komünist demeye kalktı ya... Geçenlerde bir arkadaş acayip bir olay anlattı. Onu söyliyeyim daha iyi: Adamın biri apartman yaptırmış. Belediye mimarları gelmiş, incelemişler, bazı usulsüzlükler bulmuşlar. Direnmişler de genç mimarlar. Ev sahibi işi tatlıya bağlamak istemiş. Mimarlara bir şeyler teklif etmiş, ötekiler reddetmişler. Ev sahibi kızmış, köpürmüş; sonra bir tanıdığına şöyle dert yanmış: «Komünist bunlar yahu! Rüşvet almıyorlar. Vallahi komünist bunlar!»

Artık kimse kendisine «komünist» denmesine kızmıyor. İş iyiden iyiye ayağa düştü.

TRANSFER — Gazetede bir fotoğraf : Küçük prens Reza Pehlevi top oynuyor. Ayağının dibinde iki futbol topu... Küçük prens top oynamayı çok seviyormuş. Reza Pehlevi iki yaşına basmadı henüz. Yoksa bu transfer mevsiminde kulüplerin dikkatinden kaçmazdı.

LİZ'le ARKADAŞI — Gazeteler kimi günler heyecanlı haberler, resimler basarlar da bununla gazetecilik» diye övünürler ya! Bir gazetede de, koca bir sayfa Liz'le Burton'un mayolarla çekilmiş fotoğrafları ile doldurulmuştu. Sevişme sahneleri imiş bunlar... Gazete birinci sayfadan başlamış fotoğrafları sermeye!

Gazeteciler kendi yaptıklarını pek beğenirler; izin verirlerse, biz bu yavanlığa «gazetecilik» diyecek, bunu böyle yutacak kadar saf insanlar değiliz. Ama, yutanlar varmış. «Yutturulanı hoş gör, yutturandan ötürü!»

Sanat

Suna KORAD'ın Başarısı

Batı müzik dünyası'na kendini kabul ettiren sanatçılarımızdan Soprano Suna Korad 1962 Praha *Enternationale Bahar Festivali*'ne davet edilmişti.

Suna Korad *Prag*'da Smetana *Devlet Operası'nda* ve Festivale katılan *Bratislava* Şehrinde *Verdi*'nin La *Traviata* Operasında oynamıştır.

Oradan *Hamburg Devlet* Operası ile Kontratı olduğu için *Hamburg'a* geçen Suna Korad Almanya'nın en güç beğenir ve *Mozart*'a sofuca bağlı *Hamburg* seyircisi önünde *Saraydan Kız Kaçırma* Operasında *Konstanze* ve *Zanberflüte* Operasında Gece Kraliçesi rollerini Almanca olarak oynamıştır.

Devamlı kontrat tekliflerini kabul etmeyen Suna Korad, bu yıl Almanya'nın çeşitli şehirlerinde konuk sanatçı olarak Operalar söyleyecektir.

Türkiye'de de Verdi'nin La Traviata ve Menotti'nin Amelia al Bella opera Komiğinde ödevlidir.

V. ERDEK ŞENLİKLER GÜNLÜĞÜ

Gün 14 Temmuz 1962.

Şenlikten önceki günlerde herkes yabancı bakıyor:

Oysa kişi Erdek'te artık. Çınar ve dut ağaçlarının gölgesi deniz. Denizin gölgesi mut.

Kişinin tüm bunlar. Ama kişi yabancı daha.

Şenlik bir başlasa.

Şu aradaki başka kentlerin saatleri bir bitse. Birden Erdekleşse gün.

Geceye bir yerleşse yıldızlı oyunlar. Akşamlar bir sanatçıları getirse mikrofona.

Kişi rahatlayacak.

Kişi denizde. Kişi kumda. Ama kişi yabancı daha.

Şenlik programları asıldı.

Tiyatro - Sinema - Şiir - Resim - Müzik toplantıları ilk kez göz kırptı kişiye. Erdek aralandı. Bu kapıdan ilk kez esen Şenlik havası. Kıvıl kıvıl.. Sessiz gecenin kenarı ışıdı. Tiyatro çarpıntısı, sanat filmleri vurgusu aldı kişiyi. Şenlik bir başlasa.

Şimdi, başlarında sazlardan yapılı koni şapkalı delikanlılar geçti. Lokantaların masaları dışarıda. Gazinoların ayakları suda, serin akşam ışıklı parke taşlarına vurdu. Sandalların açılımı var. Ay güzellemede.. Ciğerlerimize dolan havada denizli bir akşam ılıklığı alıp sizi ezgisiz bir muta götürüyor.

Şenliğe bir gece kaldı.

İnsanlar yabanlığı bir atsa.

Bir büyüse dolaşım. Deniz minareciklerini iplere dizmiş, kolye yapmış yalınayaklı kızlar bir bitirse satışlarını.

1. Gün 15 Temmuz 1962.

Şenlik başladı. Saat 18 de Atatürk Büstüne Kaymakam güzel bir çelenk koydu. Sonra konuştu. Erdek Şenliklerini açıyorum, dedi. Vali arandı. Milli Eğitim Müdürü olmasaydı Balıkesir'in ilgisi yoktu denebilirdi.

Genç oyuncuların maskeli artistleri, Balıkesir Bengi takımı güneşe

YADA BİZDE VE DÜNYADA BİZDE VE

Sanatçılar

1961 IV. Erdek Şenliğinde Ressamlar birarada

karşı durmuşlardı. Çoluk çocuk maskelenmiş ellerindeki dövizlere (Şenlik Başladı), (Şenliğe gel) yazmış ve göğe dikmişlerdi. Tören yerinde yalnız konuklar vardı. Hemen kenarda çocuklar masa futbolu oynuyorlardı.

Karnavala takılan mahalle çocuklarıyla tören kalabalıklaştı.

Kaymakamdan sonra sanatçılar adına ben konuştum. Onlara diyeceklerimin belki de en denmiyeceğini dedim.

Sanatçı sorumluluğu, Erdekli uyanıklığı, yöneticilerin ilgisi v. b. Onlara demem gerekenler başkaydı. Güneş vardı. Bitsindi ayakta beklemek. Başlasındı Şenlik. Elele verelim dedim, uyanın, demeliydim. Sanatçı daha büyük bir çaba ile eğilmeli, dedim. Sanatçı'ya yer ve ilgi demeliydim. Tören bitti. Maskeli genç oyuncularla alacalı bulacalı mahalle çocukları dağa yürüdü. Gece Seyit Gazi tepesindeki ateş somurtmuş geceye vuran uyarıcı bir ışık gibi dalgalanıyordu. Gece:

Genç oyuncuların hazırladığı «Vatandaş Oyunu» nun ilk gösterisi var. Oyun yeri geceli gündüzlü bir çalışmadan sonra hazır. Belediye marangozları seferber etmiş.

Gece geldi.

İlk skandal. Saat 9.15 te başlıyacağı bildirilen oyun 10.15 te başlıyacakmış. Homurtular.. Tiyatro 1 saat önce dolu.. Herkes bekliyor. Venüs pırıl pırıl gökte.

«Vatandaş Oyunu» bütün olumsuz ve eğitsel olmıyan yönüyle döküldü, durdu.

Alkışlanan yön genç oyuncuların kişisel çabalarıydı. Ne oyunun eseri ne de sanat ortada yoktu. Gençlerin enerjileri ne yapmak istediklerini bilemiyen, oyun diye her esere sarılan ve özellikle içinde yenilik diye bir takım karikatürler bulunan bir kavga ile tükenip duruyordu.

2. Gün 16 Temmuz 1962.

Saat 18 i vurdu. Cumhuriyet Meydanına yalaş bir kayık konmuştu. Üzeri eski balık ağlarıyla örtülü. Suluboya (A. Ardağ); fotoğraf (Cevdet Atmaca); deniz şarkıları adlı yedi şiir (C. Atmaca) Erdeği sergiliyordu. Hepsi Erdeğe aitti. Sonra Nezih Benk beş yağlıboya tablosunu, Abdullah Ülker iki yağlıboya tablosunu, Leman Arseven iki yağlıboya tablosunu astılar. Erdekliler ve konukların birden doldurduğu meydanda Erdek sanatın gelini gibi idi. Çınar ağaçları altında bir balıkçı kayığında beşinci saltanatını sürüyordu.

Gece Saat 10.15.

Seyircisi yarılanan tiyatroda Genç Oyuncuların ikinci oyunu vardı. Attilâ Alpöge'nin Çürük Elma'sı. İlk gong (sahanlar) 10.15 te vurdu.

Sahnede 5 sandalye var.

Yer gösterenlerden biri sigarasını çekti. Döndü.

İğreti kılıbık bir çocuk gazoz satıyordu. Seyircilerin yüzüne doğru «Dişe kemençe çaldırıyor, buzlu gazoz» diye bağırıyordu.

Sonra oyun başladı.

Beş kişi idiler. Ayni şekilde pantolon ve gömlekleri vardı.

Beş genç oyuncu. Sahne konuşmasından, güzel dil aksamından yoksun beş kişi. Çocuklar sevgisiz büyüdüğünden hayatlarını bir çürük elma gibi yarım yamalak yaşadıklarını anlatmak istediler. Ama asıl ağırlık hep olumsuz olaylar yansıtmaktan ibaret kaldı.

«Valla, sıfır numara deliyiz» diyordu biri. Öbürü bağırıyordu. «Yalan söyleyeceksin. İyi insan olursan seni ayıplıyacaklar.»

Yanındaki çocuk şaşkınlık içindeydi. Onu kimse düşünmemişti. Sözüm ona korunan oydu. Ama küçücük kafasına doldurulan bu olumsuz, kötü fikirlerden kim sorumluydu. Burası kimseyi ilgilendirmiyordu.

Başı boşluk, sözde güldürü oluyordu.

Yanımdaki çocuğa sordum. Beğendin mi? Açık ağzı kapandı sonra güç aralandı. He.. dedi.

— En çok neresini beğendin bakayım?

— Sonunu.

Sonu dediği beş kişinin rock-n-roll dansıydı, delicesine tepinmesiydi.

Gün 17. Üçüncü gün.

Saat 19. Ali beyin kahvesindeyiz. 20 dinleyici var. Öte tarafı, batacak güneşe dönmüş, mısırlar, ağaçlar, otlar, çiçekler.. Ama bu yirmi dinleyici, memnun azlıktan.. Zahir Güvemli'nin etrafında hemen çevre oluverdiler.

Güvemli «Tiyatroda mekân ve seyirci ile oyuncu arasındaki ilişki» konulu konuşmasını yapıyor. Dinleyicilerin soruları başlıyor sonra..

İlginç sorulardan biri şu: «Oyunun ortasında oyuncuyu alkışlamak yerinde bir hareket mi?»

Gece:

Genç oyuncuların iki oyunu sessizlik içinde geçiyor. Önce akla karanın savaşı, cahil kütlenin direnişi, uygarlığa karşı gelişini canlandıran sözsüz bir oyun «Kervan»ı seyrediyoruz. Sonra bir masal «Akçagüler de Karagülmez» gösterisi yapıldı. Genç oyuncular sesin girmediği oyunda biraz mübalâğaya kaçmasalar, daha iyi oynayacaklar. Ama yine de doyurucu olmayan, yer yer aksayan bir gösteriden ileri gidemedi.

Genç oyuncuların hazırladığı bütün oyunlarda karamsarlık ağır basıyor. Yeni olmayan bir takım tekerlemeler, benzetmeler çoğunlukla kötü bir teknikle birleşince, eğitici yön kayboluyor ve seyirci ister istemez «şaşkın» ve «bunalmış» olarak oyun yerini terkediyor.

Gün 18. Temmuz.

Şenliğin ilk şiir matinesi Tüccar Kulübü bahçesinde yapıldı. Oturanların iki katı ayakta. Saat 19.. Şiirseverler mikrofona çağrılıyor. Şiir okumak isteyen kişiler 6 yaşından 60 yaşına kadar sıralanıyorlar.

Programın ikinci kısmında şairler kendi şiirlerini okuyorlar..

Kâmil Dürüst, Abdullah Ülküer, Celâl Ertekin, Haşim Nezihi Okay, Kemal Or, İlhan Geçer, Cevdet Atmaca, Nahit Ulvi Akgün, Adnan Ardağı.

Nahit Ulvi Akgün «Karanlıkta bir ağaç» ve Adnan Ardağı «Açı» adlı kitaplarını imzalıyorlar.

Bir saatlik matine tatlı bir akşamı daha Erdeklilere şiirle karışık sunuyor.

Gece:

Tiyatroda Millî Oyunlar ve Türküler Programı sinemada «Aktamar» ile «Rüya Gibi Geçti» filmleri yer alıyor. Eski filmler, kopuk filmler, tatsız filmler... Yarıda bırakıp çıkıyorum.

Bunların sonraki günlerde Tiyatro ve Sinemanın tekrarı var. (Ressamların açık oturumu,) (Sanatçılar toplantısı), (Kitap sergisi) ve (Şenliğin kritiği) günlere bölünmüş.

V. Erdek Şenlikleri, üvey çocuk gibi ortada yine. Bu güzel çocuğun elinden tutacak yok mu? Daha ne kadar sorumsuz kişilerin elinde kalacak?

Erdek!

Sen bizi affet. Sana lâyık olamadık..

Adnan ARDAĞ

TÜRK DEVRİM OCAĞININ OLUMLU SERGİSİ

Millî kurumlarımızdan Millî Eğitim Bakanlığımıza bağlı olanının en önemlisi bile gözünü kırpmadan olumlu sanat çabalarını kapı dışarı etmişken, Ankara Türk Devrim Ocağı'nın Sanat ve Kültür Kolu'nu çalıştırmaya başlaması gerçek sanatçıları çok sevindirmiştir. Ocağın bu kolunun işlemesi üzerine düzenlediği resim sergisine çağrılan sanatçıların hemen hepsinin koşması geleceğe umutla bakmamızı sağlamıştır.

Son zamanlarda başkentimizde sanat olaylarının yok denecek derede azalmış olduğunu görüyoruz. Sanatçılarımız yapıtlariyle yapayalnızdırlar. Türk sanatçısına yurdunda, dost - yabancıların evlerinde yapıtlarını sergilemek düşmektedir. Türk sanatçısı bu salonlarda boynu bükük olarak seyirci beklemektedir. Galeri ve müzesiz başkentimizde, bütün umutları bir millî kuruma bağlanmış olan sanatçılar, anlayışsız idarecinin oyununa geldiklerini de artık anlamış bulunmaktadırlar.

Türk Devrim Ocağının, Devlet Sergisinin hemen arkasından 14 sanatçının 42 yapıtiyle ortaya çıkması alkışlanacak bir örnektir. Programlarına «Sonbahar» ve «İlkbahar» adiyle yılda iki sergi alan ve çeşitli sanat konferanslarına salonlarını açmayı kararlaştıran ocağın binası biraz uzak olmakla beraber, sergiye gelen davetlilerin ilgisi ve halkın akımı öğünülür şekildedir.

Ocağın sanat çabalarını bir tarafa bırakıp, sergiyi şöylece bir gezelim :

Bahattin Akay'ın «Pentür» ve «Konpozisyonu», «Yelkenliler»inden çok etkiliyor insanı.

Fethi Arda'nın figüratif ve Abstre çalışmasında bir birlik seziliyor. «Peyzaj», resim anlayışını bize ulaştırıyor san'atcının, nonfigüratif de de başarılı olacağını anlayabiliyorsunuz.

Mazhar Aykut, değişik, şimdiye dek hiçbir sergide görmediğimiz yapıtlarını vermiş. Renk ve konpozisyon kuralları bakımından bu çalışmaları çok daha ilginç. San'atçının bu çalışmaları bine kadar numara almak üzere olduğuna bakılırsa ne titiz bir çabada bulunduğu ortaya çıkar.

Olumlu yazılarını ilgiyle izlediğimiz san'atcı Cemil Eren'in iki resmi ile sergiye katıldığını görüyoruz. Eren, san'at kurallarını bilerek kişiliğini en uca getirmiş bir ressamdır. Alman Kütüphanesi'nde açmış olduğu sergide özelliğinin gelişimini sıralaması seyircileri memnun etmişti.

Semra Dağada, yeni dekoratif çalışmalarını vermiş. Dağada, doğru bir yolda.

Lütfi Günay, güzel ve zevkli bir yol tutturmuş kumu boyaya karıştırırken tuval'in de iyi hazırlanmasını biliyor. San'atcının renk armonisi insanda tatlı tatlı ezgiler bırakıyor.

Cemal Güvenç'in apstre denemelerinin en güzellerini kendi sergisinde izlemiştik. Peyzajlarındaki sıcaklık ve plânı birbiriyle yoğurarak hoş işler ortaya çıkarmış.

Metin Nigar'ın «Potre»si, san'atcının şimdiye dek gördüğüm en olgun ve dolu yapıtlarından. «Ankara Aslanlı Camisi» ile «Çocukluk Anıları» bu etkiyi vermiyor. Potre sergisinin figüratif yönünü en kuvvetlilerinden.

Nazmiye Nigar'ın çokca yapıtlarını görenlerindenim. Son özel sergilerinde sürrealist çalışmalarını, minyatür büyültme ya da orjinâllerinin yanında görmüştük. Fakat «Prometheus'a Övgü»sü ve «Melânkolinin Anotomisi» ile nonfigüratif yönünü de anlatıyor sanatçının.

Şevket Sayan'ın eski yazılardan kurduğu pompozisyon başarılı.

Adnan Turani'nin yapıtlarından sevinçli molediler taşıyor. Turani beyazı ve siyahı kullanmasını ve tuvalden yararlanmasını iyi bilen ve renklerinde rastlantıya yer vermiyen bir sanat yolunda başariyle koşuyor.

Eşref Üren son ve yeni yapıtlarını sergiye verdi. Nonfigüratifleri ne bile renk tadının damgasını vuran bir kişi olduğunu görüyoruz.

Melâhat Üren, Devlet Resim ve Heykel Sergisi'nde ikinci ödülü alanın yanındaki pırıl pırıl yapıtlarından vermedi sergiye ama, o portresi, o şişeli natürmortu gene de serginin en bilinçli yapıtlarından.

Ankara Türk Devrim Ocağı'nın 1. 1962 İlkbahar Resim Sergisini kutlarız.

Münip ÖZBEN

Basın İlân Kurumu Genel Müdürlüğünden

20 Temmuz 1962 gün ve 11159 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan 14 numaralı Genel Kurul Kararı'nın dergilerle ilgili maddeleri aşağıdadır.

Madde 47 — 195 sayılı kanunun 43 üncü maddesiyle yayınlanabilme esasları tarif ve tesbit edilen (Genel ve katma bütçeli dairelerle, İl özel idareleri belediyeler, köyler ve İktisadî Devlet Teşekkülleri ve sermayesinin yarısından fazlası kamu hukuku tüzel kişilerine ait bulunan teşekküllerle, kanunla kurulan sair müesseselerin veya bunların iştiraklerinin vereceği) hususî ilân ve reklâmlar ile Kurumun ilân ve reklâmlarını yayınlayabilecek fikir ve sanat dergileri ile sair mevkutelerin (Türk dilinden gayrı dille yayınlananlar dahil) aşağıdaki maddelerde yazılı özellikleri haiz olmaları, bu ilân ve reklâmları yayınlama talebinde bulunmaları ve Basın İlân Kurumu yönetmeliği ile bu Karar'da tesbit edilen vecibeleri kabul etmeleri ve yerine getirmeleri şarttır.

Genel Hükümler:

Madde 48 — Bu bölümde kullanılan (dergi) tâbiri günlük olmayan bütün mevkuteleri ifade eder.

Madde 49 — Ansiklopediler gibi aralıklarla fasiküller halinde yayınlanan matbua, adı ne olursa olsun, dergi sayılmaz.

Madde 50 — Üniversiteler, Fakülteler, Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu, Mahallî İdareler, Kızılay, Yeşilay, Ticaret ve Sanayi Odaları, Borsalar, İktisadî Devlet Teşekkülleri, bilumum resmî sektör ile malî ve ticarî müesseseler tarafından yayınlanan dergiler aşağıdaki maddelerde tarif ve tasnifi yapılan dergiler meyanında mütalea edilemezler. Bunlar, ancak bağlı bulundukları teşekküllerin kendi ilânlarını hiçbir şarta bağlı olmaksızın yayınlayabilirler.

Dergilerin Tasnifi:

Madde 51 — Dergiler münderecat ve muhtevalarına göre nev'i bakımından dört gruba ayrılmıştır.

I — FİKİR DERGİLERİ

A) Siyasî ve içtimai aktüalite dergileri,

B) Herhangi bir meslek zümresine hitap etmediği halde cinsiyet, yaş gibi belirli bir grup gözeterek yayımlanan ve fikir yönü galip olan dergiler.

II — SANAT DERGİLERİ

(Güzel Sanat olarak kabul edilen bütün sanatlar ile ilgili dergiler)

III — İLİM TEKNİK ve MESLEK DERGİLERİ.

IV — SPOR DERGİLERİ ve MAGAZİN ile SAİR MEVKUTELER.

Sahife sayı ve ölçüsü:

Madde 52 — 47 nci maddede sözü edilen ilân ve reklâmları yayınlayabilmek için sanat dergilerinin (15 günlüklere kadar olanlar dahil) her sayısındaki sahifelerinin yüzölçümü toplamı 0,90 metrekareden, daha fazla süre içinde yayınlanan sanat dergilerinin her sayısındaki sahifelerinin yüzölçümü toplamı 1,35 metrekareden, diğer dergilerinin (Haftalıklara kadar olanlar dahil) her sayısındaki sahifelerin yüzölçümü toplamı 1,35 metrekareden ve daha fazla süre içinde yayınlananların sahifelerinin yüzölçümü toplamının 2,70 metrekareden az olmaması şarttır.

En az yayın hayatı süresi:

Madde 53 — İlk sayısında tesbit ettiği yayın zamanına uygunluğunu muhafaza etmek şartıyle, haftada bir ve daha sık ara ile yayınlananlar 12 sayı onbeş günde bir yayınlananlar 9 sayı, aylık ve daha fazla süre içinde yayınlananlar 6 sayı çıktıktan sonra ilân ve reklâm alabilirler.

Yayınlarına bir sayı ara veren veya birkaçını tek sayıda toplamış olarak çıkan mevkutelere yeni yayınlanmış gibi işlem yapılır.

İlân dağıtım esasları:

Madde 54 — Yayınlanma usulü 195 sayılı Kanunun 43 üncü maddesinde gösterilen ilân ve reklâmların hangi dergilerde, hangi ölçülerde yayınlanacağını, Kurumun Şubesi bulunan yerlerde aşağıdaki esaslar dahilinde Basın İlân Kurumu Genel Müdürlüğü tayin eder. Ancak, ilân veya reklâmın yayınlanacağı derginin seçilmesinde; şehir, dergi, nev'i, fiilî satış, hitap ettiği okuyucu gibi hususlara ait isteklerini, ilân veya reklâmı veren Kuruma bildirebilir veya Kurumu dergi intihabında serbest bırakabilir.

Madde 55 — Kurumun şubesi bulunmayan yerlerde ilân ve reklâmların yayınlanmasını aynı esaslara göre valilikler düzenler.

Madde 56 — 47 nci maddede yazılı ilân ve reklâmlar, dergilerin dizgi, tertip, baskı ve yazı kadrosu (Telif ücretleri dahil) için ödedikleri ücretler toplamı ve fiilî satışları göz önünde bulundurularak ilân veya reklâmı verenin istekleri de dikkate alınmak suretiyle aşağıdaki esaslar dairesinde dağıtılır:

I — Gruplar (Nev'i bakımından) arasında yapılacak dağıtım da:

a) Fiilî satış (Aboneler dahil) bakımından birbirine yakın olanlar arasında eşitliğe riayet edilir.

b) Fiilî satış (aboneler dahil) bakımından emsaline nazaran bâriz şekilde üstün olanlara ilân ve reklâmı verenlerin isteklerine göre daha fazla verilir.

c) Herhangibir dergiye verilecek ilân ve reklâmın tutarı, ödediği ücretler toplamını geçemez.

Madde 57 — Kurumun ilân ve reklâmları fikir ve sanat dergilerine verilir. Bu maksatla, kurumun yayınlanmasına aracı olmak ödevinde bulunduğu ilân ve reklâmların, kurumun idaresine iştirak eden mevkutelere verilmesi sırasında alınacak komisyona, ilân ve reklâm istihkakları ayda (15.000) Onbeş bin liraya kadar olanlar için %0,5, (15.000) Onbeş bin lira ile (50.000) Elli bin lira arasında olanlar için %1 ve (50.000) Elli bin liradan fazla olanlar için de %2,5 eklenmek suretiyle taksim edilecek paralardan bir fon teşkil edilir.

Madde 58 — Bu fondan fikir ve sanat dergilerine verilecek ilân ve reklâmlar dergilerin emsal değerine göre hesaplanarak dağıtılır.

15 günde ve ayda bir yayınlanan dergilerin emsal değeri 2, haftalık dergilerin 3 tür. Fondan faydalanacak dergi adedi emsal değerleriyle çarpılarak, fonun kaça bölüneceği bulunur.

Madde 59 — Dergiler Basın İlân Kurumu'na her ayın sonunda bir önceki aya ait icmal varakası gönderirler. Bu icmal varakasında her sayının fiilî satışı (Baskı, bayie verilen, iadeler ve aboneler müfredatlı olarak gösterilmek şartıyle) dizgi, tertip, baskı ve yazı kadrosu (Telif ücretleri dahil) için ödenen ücretler ayrı ayrı beyan edilir.

Basın İlân Kurumu icmal varakalarında bildirilen hususları her zaman kontrol ettirebilir. Yanlış beyanda bulunan dergiler hakkında 195 kanunun 49 maddesinin a bendi uygulanır.

(Basın : 12003/7863 — 47)

DOST YAYINLARI

ROMAN:

1 — Acemiler, *Hikmet Erhan Bener* (*) 200
2 — Sokaktaki Adam, *Attilâ İlhan* (Ciltli) 600
3 — Babamla Geçen Günler, *Clarence Day* (*) ... 200
4 — Hasangiller, *Tarık Dursun K.* 200
5 — Gordium I, *Hikmet Erhan Bener* 250
6 — Hatırladıklarım, *Eleanor Roosevelt* (*) ... 150
7 — Üç Yüzlü Adam, *H. A. Philbrick* (*) 100
8 — Şehir Çocuğu, *Herman Wouk* (*) 100
9 — Abraham Lincoln, *Emil Ludwig* (*) 400
10 — Kiralık Oda, *Georges Simenon* 200
11 — Sanık, *Alexender Weisberg* 200
12 — Polis Müfettişi Kadavra, *Georges Simenon* 300
13 — Zenciler Birbirine Benzemez, *Attilâ İlhan* ... 300
14 — Ayaşlı İle Kiracıları, *M. Şevket Esendal* ... 400
15 — Otlakçı, *Memduh Şevket Esendal* (Ciltli) ... 600
16 — Mendil Altında, *M. Şevket Esendal* (Ciltli) 600
17 — Belâlı Yer, *Erksine Caldwell* (Ciltli) 600
18 — Ne Ekersen, *Mehmet Seyda* 400
19 — Dünya Evi, *Orhan Kemal* 500
20 — Kızgın Toprak, *Jorge Amado* 600
21 — Duru Göl, *İlhan Tarus* 500
22 — Korsan Çıkmazı, *Nezihe Meriç* 500
23 — Vapur Düdükleri, *Ayhan Hünalp* 300

HİKÂYE:

1 — Karınca Yuvası, *İlhan Tarus* (*) 125
2 — Dost, *Vüs'at O. Bener* (*) 125
3 — Grev, *Orhan Kemal* (Ciltli) 300
4 — Tepedeki Ev, *Umran Nazif* 100
5 — Şu Babamın İşleri, *Carlos Bulosan* 200
6 — Kardeş Payı, *Orhan Kemal* 150
7 — Topal Koşma, *Nezihe Meriç* 200
8 — Sihamba (Zenci Hikâye ve şiirinden seçme) *Suat Taşer* 100
9 — Yaşamasız, *Vüs'at O. Bener* 200
10 — Bozbulanık, *Nezihe Meriç* (2. Baskı) 200
11 — Perşembe Yağmurları, Hazırlayan : *Salim Şengil* 100
12 — Hallaç, *Leylâ Erbil* 250

ŞİİR:

1 — Memleket Saat Ayarı *S. Aldanır* (*) 100
2 — Dünya Güzel Olmalı, *Mehmed Kemal* 100
3 — Sisler Bulvarı, *Attilâ İlhan* (2. Baskı) 300
4 — Haraçmezat, *Suat Taşer* 100
5 — Anzelha, *Halim Yağcıoğlu* 100
6 — Yanık Sarı, *Ahmet Köksal* 100
7 — Cümbüşcübaşı, *Ercümend Uçarı* 100
8 — Yağmur Kaçağı, *Attilâ İlhan* 200
9 — Köroğlu, *İlhan Berk* 200
10 — Hacıvatın Karısı, *Salâh Birsel* 200
11 — Dağda Ateş Yakanlar, *Ö.F. Toprak* 200
12 — Sultan Palamut, *Metin Eloğlu* (*) 200
13 — Herboydan (Dünya şiirinden seçmeler) *Can Yücel* 400
14 — İki Dal, *Celâl Vardar* 100
15 — Manilerimizden, *Dr. İlhan Başgöz* 200
16 — Duvar, *Attilâ İlhan*, (2. Baskı) 300
17 — Horozdan Korkan Oğlan, *Metin Eloğlu* 200
18 — Mısırkalyoniğne, *İlhan Berk* 250
19 — Rüzgârlı Su, *Selâhatin Batu* 250
20 — Gözünü Sevdiğim, *Oğuz Tansel* 250
21 — Tütünler Islak, *Turgut Uyar* 300

TİYATRO:

1 — Öteye Doğru, *Sutton Vane* 100
2 — Tarih Boyunca Tiyatro, *Turhan Dilligil* (*) 100
3 — Annemi Hatırlıyorum, *John Van Druten* ... 100
4 — Bir Dünya ki, *Suat Taşer* 100
5 — Vataneverler, *Sidney Kingsley* 150
6 — Korku, *Orhan Asena* 100
7 — Deli Dumrul, *Suat Taşer* (Destan) 250
8 — Ihlamur Ağacı, *Vüs'at O Bener* 250

GEZİ:

1 — Moskova Mektupları, *Lydia Kirk* 100
2 — Abbas Yolcu, *Attilâ İlhan* 400
3 — Ha bu diyar, *Fikret Otyam* 200
4 — Gide Gide, *Fikret Otyam* 250

DENEME — FIKRA:

1 — Söz Arasında, *Ataç* 100
2 — Devekuşuna Mektuplar, *Haldun Taner* 300

BALE:

1 — Gönlü Yüce Türk, *Metin And* 500

MİMARLIK:

1 — İnsana Dönüş — F.LI.Wright — *Şevki Vanlı* 1000

ÇOCUK KİTAPLARI MASALLAR DİZİSİ:

1 — Altı kardeşler, *Oğuz Tansel* 100
2 — Cimri ile Cömert, *İlhan Dumanoğlu* 100
3 — Talih Kuşu *Tezel Amca* 100
4 — Kahkaha Sultan, *Mümtaz Zeki Taşkın* 100
5 — Öksüzoğlan, *İlhan Dumanoğlu* 100
6 — Nalıncı Padişah, *İlhan Dumanoğlu* 100

ÇOCUK KİTAPLARI BİLGİ — HİKÂYE DİZİSİ:

2 — Küçük İspanyol Kızı Maria 125
3 — Arap Abdül Kardeş 125
4 — Çing Ling ile Ting Ling 125
5 — Meksikalı Kardeşler 125

SHD. KOLLEKSİYONLARI

Cilt : 2, 3, 4, 5 Ciltleri altışar lira, 6. Cilt yedibuçuk lira 7-8 birarada 10 lira.

«dost» KOLLEKSİYONLARI

Cilt : 1 — 2 Ciltleri birarada 18 lira

(*) İşaretliler tükenmiştir.

YENİ ÇIKAN KİTAPLARIMIZ

Ayhan HÜNALP'ın VAPUR DÜDÜKLERİ
roman

Suat TAŞER'in DELİ DUMRUL
(Ölüm ve Aşk) Adlı Desten — Oyun

Turgut UYAR'ın TÜTÜNLER ISLAK
şiirler

Oğuz TANSEL'in GÖZÜNÜ SEVDİĞİM
şiirler

Vüs'at O. BENER'in İHLAMUR AĞACI
Oyun